T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

Enes YASUN

MUŞ'TA SPOR TURİZMİNİN GELİŞMESİNE YÖNELİK STRATEJİLERİN BELİRLENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUŞ-2022

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

Enes YASUN

MUŞ'TA SPOR TURİZMİNİN GELİŞMESİNE YÖNELİK STRATEJİLERİN BELİRLENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Ömer KAYNAR

MUŞ-2022

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER ..... **I**

ÖZET ..... **IV**

ABSTRACT ..... **VI**

ÖNSÖZ ..... **VIII**

KISALTMALAR DİZİNİ ..... **IX**

TABLOLAR DİZİNİ ..... **X**

ŞEKİLLER DİZİNİ ..... **XI**

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

SPOR VE TURİZM KAVRAMLARI İLE TURİZM TÜRLERİ VE SPOR TURİZM POTANSİYELİ İLE İLİŞKİLİ GENEL BİLGİLER

1.1. SPOR NEDİR? 4

1.2. TURİZM NEDİR? 5

1.3. SPOR VE TURİZM 5

1.4. SPOR TURİZMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ 6

1.5. DÜNYA'DA VE TÜRKİYE' DE SPOR TURİZMİ 7

1.6. SPOR TURİZMİNİN ALTYAPI UNSURLARI 9

1.7. SPOR TURİZMİNİN EKONOMİK KATKISI 10

1.8. SPOR TURİZMİNİN SOSYO-KÜLTÜREL KATKISI 12

1.9. SPOR TURİZMİNİN POLİTİK KATKISI 13

1.10. SPOR TURİZMİNİN ÇEVRESEL KATKISI 14

1.11. SPORUN EKONOMİ ÜZERİNDEKİ KATKILARI 15

İKİNCİ BÖLÜM

MUŞ İLİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

2.1. MUŞ İLİNİN YAPISI, TARİHÇESİ,COĞRAFİ KONUMU, İKLİMİ VE COĞRAFİK YAPISI

2.1.1. Tarihçe 16

2.1.2. Muş İlinin iklimi ve Coğrafik Yapısı 16

2.1.3. Sosyo-Ekonomik Durum 17

2.1.4.Tarım 17

2.1.5. Hayvancılık 18

2.1..6. Orman 18

2.1.7. Sanayi 18

2.1.8. Eğitim 19

2.1.9. Ulaşım ve Alt Yapı 20

2.1.10. Muş'ta Spor Turizm Potansiyeli 21

2.1.11. Muş'ta Spor Turizminin Mevcut Durumu 24

2.1.12. Spor Turizm Türleri 25

2.1.13. Futbol 25

2.1.14. Dağcılık 26

2.1.14.1. Trekking 26

2.1.14.2. Kaya Tırmanışı 27

2.1.15. Bisiklet 28

2.1.16. Kış Sporları 29

2.1.17. Su sporları 30

2.1.17.1. Rafting 30

2.1.17.2. Kano 31

2.1.17.3. Kürek 31

2.1.18. Yamaç Paraşütü....31
2.1.19. Geleneksel sporlar....32
2.1.19.1. Güreş....32
2.1.19.2. Binicilik....33
2.1.19.3. Avcılık....34
2.1.19.4. Okçuluk....35
2.1.19.5. Cirit....36
2.1.20. Yayla Turizmi....37
2.1.21. Mağara....37

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN EVREN, ÖRNEKLEM VE ANKET İÇERİĞİNE İLİŞKİN BİLGİLER

3.1. MATERYAL METOT....39
3.1.1. Araştırmanın Önemi....39
3.1.2. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı....39
3.1.3. Çalışma Grubu....39
3.1.4. Araştırma Modeli....40
3.1.5. Mülakat Soruları....41
3.1.6. Araştırma Verilerinin Toplanması....41
3.1.7. Sınırlılıklar....42

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MUŞ'TA SPOR TURİZMİNİN GELİŞMESİNE YÖNELİK STRATEJİLERİN BELİRLENMESİNE İLİŞKİN VERİLER

4.1. BULGULAR....43
SONUÇ VE ÖNERİLER....67
KAYNAKÇA....72
EKLER....84

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUŞ'TA SPOR TURİZMİNİN GELİŞMESİNE YÖNELİK STRATEJİLERİN BELİRLENMESİ

Enes YASUN

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ömer KAYNAR

2022, 87 sayfa

Son yıllarda turizm endüstrisi içerisinde yer alan spor turizmi, gerek ekonomiye gerekse de ülkelerin tanınırlığını artırmasına katkı sağlamaktadır. Özellikle ABD ve Avrupa ülkeleri gibi gelişmiş ülkeler, spor turizm sektörüne yaptıkları yatırımlarla büyüyen bu pastadan payını almaktadır. Ülkemizde dört mevsimin yaşaması, coğrafik ve iklim şartlarının elverişli olması nedeniyle yaz ve kış spor turizminin yapılmasına uygun olan ender ülkelerden biridir. Buna rağmen spor turizm potansiyelinin yeterince değerlendirilmediği görülmektedir. Turizm sektöründeki pastadan payını alabilmek için yeni spor turizm destinasyonu alanları oluşturması son derece önem arz etmektedir. Bu yüzden araştırma, Muş ilinin spor turizminin geliştirilmesine yönelik stratejilerin belirlenmesini amaçlamaktadır. Elde edilen veriler, Muş ilinde bulunan spor turizm sektörüyle ilişkili bazı kamu ve özel kurumlarda yönetici, antrenör, akademisyen, işletme sahibi, aktivist, seyahat acentesi temsilcisi, bazı spor il temsilcileri olmak üzere 24 kişi ile yapılan yüz yüze görüşmelerden toplanmıştır. Bu araştırmada, katılımcı görüşleri doğrultusunda Muş'un spor turizmi potansiyeline yönelik stratejileri belirmek için durum belirtme matrislerinden biri olan SWOT analizi yöntemine başvurulmuştur. Bu yöntemde Muş'ta spor turizmi ile ilgili belirtilen güçlü ve zayıf yönler, fırsat ve tehditler belirlenmiştir. Katılımcı görüşlerine göre, Muş'un spor turizm potansiyeli yaz turizminde; dağcılık, yamaç paraşütü ve güreş sporu, kış turizminde ise; kayak sporunun yüksek olduğu saptanmıştır. Muş'un spor turizmi durum belirleme matrislerinden SWOT analizi yöntemi sonuçlarına göre, coğrafi konumu, genç nüfusun fazla olması, jeopolitik konum, tarihi değerleri ve ulaşım kolaylığı güçlü yanlarını oluştururken, zayıf yönleri ise yatırımların yetersizliği, iklim şartları, ekonomik koşullar, halkın bilinçsiz olması, tanıtım ve reklam faaliyetlerinin eksikliği ve spor organizasyonlarının düzenlenmemesi olarak bulunmuştur. Fırsatlar olarak; ulaşım imkanlarının gelişmiş

olması, yeryüzü şekilleri, genç nüfusun fazla olması, bakir bir doğasının olması, jeopolitik konumu, akarsularının elverişli olması ön plana çıkarken, tehditler olarak; tesisleşmenin yetersiz olması, iklim şartlarının olumsuz olması, halkın bilinçsiz olması, tanıtım faaliyetlerinin yetersiz olması, küresel ısınmanın olumsuz etkisi ön plana çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Muş, Spor Turizmi, Turizm

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

DETERMINATION OF STRATEGIES FOR THE DEVELOPMENT OF SPORTS TOURISM IN MUŞ

Enes YASUN

Advisor: Assoc. Prof. Ömer KAYNAR

2022, Page: 87

In recent years, sports tourism, which is included in the tourism industry, contributes both to the economy and to increasing the recognition of countries. Especially developed countries such as the United States and European Countries are taking their share of this cake, which is growing with their investments in the sports tourism sector. Due to the fact that there are four seasons in our country, geographical and climatic conditions are favorable, it is one of the rare countries suitable for summer and winter sports tourism. Despite this, it seems that the potential of sports tourism has not been adequately evaluated. In order to get its share of the pie in the tourism sector, it is extremely important that it creates new sports tourism destination areas.Therefore, the research aims to determine the strategies for the development of sports tourism in Muş province. The data obtained were collected from face-to-face interviews with 24 people, including managers, coaches, academicians, business owners, activists, travel agency representatives, some sports provincial representatives, in some public and private institutions associated with the sports tourism sector located in Muş province. In this research, SWOT analysis method, which is one of the status determination matrices, was used to determine the strategies of Muş for the potential of sports tourism in accordance with the opinions of the participants. In this method, strengths and weaknesses, opportunities and threats related to sports tourism in Muş were determined. According to the opinions of the participants, it was determined that the sports tourism potential of Muş is high in summer tourism; mountaineering, paragliding and wrestling sports, and in winter tourism; ski sports. According to the results of the SWOT analysis of Mus sport tourism, geographical location, more than the young population, geopolitical location, ease of Transportation date values and creating strengths, weaknesses, lack of investments, climatic conditions, economic conditions, people's unconscious, and the sport is not the lack of organisation of promotional and advertising

activities. As opportunities; transportation facilities are developed, landform, the young population is more than nature to be a copper, geopolitical position of the stream to the availability emphasized as threats; insufficient tesislesmen unfavorable climatic conditions for people to be to be unconscious, lack of promotional activities, has highlighted the negative impact of global warming.

Key Words: Muş, Tourism, Sports Tourism

ÖNSÖZ

Tez çalışmam boyunca bilgisi ve önerileriyle motivasyonumu arttıran ve tezimle ilgili çalışmalarımda sabırla sorularımı yanıtlayan saygıdeğer danışman hocam Doç. Dr. Ömer KAYNAR'a, lisansüstü öğrenim hayatım boyunca bana öğrettikleri bilgilerle akademik anlamda düşüncelerimin şekillenmesinde büyük katkısı olan başta Spor Bilimleri Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Alper KARADAĞ olmak üzere Doç. Dr. Muhammed Fatih BİLİCİ ve Arş. Gör. Harun KOÇ'a özellikle lisans eğitimim boyunca bana ilham veren Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Müdürü Doç. Dr. Selçuk AKPINAR, Doç. Dr. Bülent Okan MİÇOĞULLARI, Doç. Dr. Özden TAŞĞIN ve Doç. Dr. Fatma SAÇLI UZUNÖZ'e teşekkürü borç bilirim.

Son olarak öğrenim hayatımın başından bugüne kadar sonsuz sabır ve anlayışla bana yardımcı olan, eğitimim için her türlü fedakârlıkları yapan, benim bu günlere gelmemde karşılığı ödenmeyecek emekleri olan kıymetli aileme yürekten teşekkürlerimi sunarım.

Muş-2022 **Enes YASUN**

KISALTMALAR DİZİNİ

GAP	:	Güneydoğu Anadolu Projesi
MÖ	:	Milattan Önce
IOC	:	Uluslararası Olimpiyat Komitesi
TÜRSAB	:	Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği
GSM	:	Mobil İletişim İçin Küresel Sistem
DPT	:	Devlet Planlama Teşkilatı
EYOF	:	Avrupa Gençlik Olimpik Kış Festivali
WTO	:	Dünya Turizm Organizasyonu
FIFA	:	Uluslararası Futbol Federasyonu
SWOT	:	Strengths Weaknesses Opportunities Threats
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
LTD	:	Limited Şirketi
TRT	:	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
KM	:	Kilometre
ARGE	:	Araştırma Geliştirme
DİE	:	Devlet İstatistik Enstitüsü

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 3.1. Araştırmanın Örneklemini Oluşturan Kişi ve Kurumlar 40
Tablo 3.3. Spor Turizm Potansiyeli Olan Spor Branşlarının Derecelendirilmesi 43
Tablo 3.4. Spor Tesislerinin Durumu 44
Tablo 3.5. İlde Yapılan ve Başarılı Olan Spor Branşları 44
Tablo 3.6. Muş'ta Öne Çıkacak Olan Spor Turizm Türleri 47
Tablo 3.7. Yatırım Yapılması Gereken Spor Branşları 49
Tablo 3.8. Muş'ta Spor Turizm Potansiyelinin Güçlü Yönleri 51
Tablo 3.9. Spor Turizmi Konusunda Zayıf Yönler 53
Tablo 3.10. Spor Turizmi Konusundaki Fırsatlar 55
Tablo 3.11. Spor Turizmi Konusundaki Tehditler 58

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. Muş'ta Spor Turizm Potansiyeli 21
Şekil 1.2. Muş'ta Dağcılık Potansiyeli 26
Şekil 1.3. Bisiklet Turu 28
Şekil 1.4. Muş Ovası Kuş Bakışı Görüntüsü 29
Şekil 1.5. Muş Murat Köprüsü (Rafting) 30
Şekil 1.6. Muş Malazgirt Geleneksel Güreş Etkinlikleri 32
Şekil 1.7. Geleneksel Binicilik Festivalleri 33
Şekil 1.8. Muş'ta Avcılık 34
Şekil 1.9. Geleneksek Cirit Oyunları 36
Şekil 1.10. Muş İlindeki Kunav Mağarası 37

GİRİŞ

Turizm, gerek ekonomiye olan büyük katkısı, gerekse de tanınırlığın attırması nedeniyle Dünya'nın en hızlı büyüyen heterojen endüstrilerinden biri haline gelmiştir (Holjevac, 2003: 35-37). Hatta turizminin ülke ekonomisine olumlu katkısı nedeniyle dünya ülkeleri, politikalarını ve stratejilerini buna göre planlamaktadır. Buna paralel turizm sektöründe insanların serbest zamanlarını değerlendirme şekilleri de değişmiştir (Trauer, 2006: 184). Turistlerin seyahat tercihleri arasında yakın zamana kadar deniz-kum-güneş gibi yerlerde tatil yapma baskın olmayı sürdürse de günümüzde tatil planı yapan insanların seçiminde sporun önemli olduğunu belirtilmektedir.

Spora ilgi duyan insanların sportif aktivitelere izlemek, katılmak, turistik cazibesi olan spor alanlarını ziyaret etmek ya da eğlence amaçlı spor yapmak amacıyla seyahat etmesi olarak tanımlanan spor turizmi, yalnızca keyif almayı ve rahat etmeyi içeren (Kozak ve Bahçe, 2012: 119). Turizm etkinliklerinden ibaret olmadığı aynı zamanda spor turizmini de bir etkinlik olarak gören geniş bir kitle tarafından kabul görmektedir. Bu yüzden dünyada turizm hareketine katılan birçok insanın alternatif turizm türleri yönelirken büyük bir kısmı sporla bağlantılı aktiviteleriyle ilişkilendirilmiştir (Gibson, 1998: 2-8).

Spor turizminin tüm dünyada hızla gelişmesinin nedenleri incelendiğinde, ekonomi, teknolojik ve tutum olmak üzere üç temel nedenin etkili olduğu savunulmaktadır (Ross, 2001). Bunun yanında Dünya Turizm Organizasyonu (WTO) hem de Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) spor ve turizm arasındaki bağlantıları güçlendiren faaliyetleri geliştirerek spor turizminin popülaritesini her geçen gün artmaktadır (Gibson, 1998: 155-156).

Spor turizminin diğer turizm türlerine kıyasla ön plana çıkmasını fark eden dünya ülkelerinin yöneticileri, sportif organizasyonları kendi ülke çekmek için birbirleriyle kıyası bir yarış içerisine girmiş ve bu bağlamda birçok spor alanında ülkelerine yatırım yapmışlardır (Tumer ve Rosentraub, 2002: 489). Hatta Spor Komisyonları Birliği, üyelerine spor faaliyetlerini pazarlanmak ve bu faaliyetlerin ekonomi, sosyo-kültürel ve diğer etkileri hakkında farkındalık eğitimleri düzenlemektedir (Gibson 1998: 2-3). ABD'de sporla ilişkili turizm faaliyetlerin arttırıldığı turistik bölgelerde hem ziyaretçilerin hem de konalama süresinde artış kaydedildiği görülürken (Özbek 2003:

38-41). Reklam ve medya tanıtımları sayesinde uluslararası prestijli olan şampiyonalarda birçok dünyaca ünlü markanın ülke tanıtımına katkı sağlaması, destinasyon imajını oluşturularak turistlerin ziyaret sayılarının çoğalmasına destek olmaktadır (Dewyer vd., 2000: 1 75- 177).

ABD'de kendi bünyesinde organize ettiği özel olimpiyatlar, medya desteğiyle büyük bir yankı uyandırmış, organizasyonun yapıldığı Palacid Gölü bölgenin popülerliği artmış ve milyonlarca turist bu bölgeye akın etmiştir (Brooks 1994: 213-214). Sporsal organizasyonlar ABD'de turizm sektörüne yılda yaklaşık olarak 27 milyar dolarlık kazanç sağladığı tahmin edilmektedir (Gibson vd., 2003: 181-190). Travel Industry Association of America'ya göre 75,3 milyondan fazla kişi son beş yıl içinde katılımcı veya seyirci olarak bir spor olayı için seyahat etmiştir. Olimpiyat oyunları, FIFA Dünya Kupası, Dünya Şampiyonaları gibi uluslararası büyük şampiyonalar kitlelerin ilgisini çekmektedir. Örneğin, 2000 yılında Super Bowl müsabakasını izlemek için binlerce ziyaretçi Atlanta'ya gitmiştir. Bu turistler ortalama 4 güne yakın konaklamış ve gündelik yaklaşık 400 ABD doları harcamıştır. Yapılan bir araştırmada spor, turizm harcamalarının yaklaşık 1/4'te birini oluşturmaktadır. Bu gerçekler ışığında, bu turizm türene yapılan yatırım da artış göstermektedir.

WTO'nun, turizm gelirlerinin büyüme üzerine etkisi ile ilgili tahminine göre, önümüzdeki 20 yıl içerisinde %4.3 'lük bir büyüme sağlanacağını, 2020 yılı itibariyle yıllık yaklaşık 1.6 milyar civarında turistin farklı turistik alanları gezeceği düşünülmektedir. 1998 yılında FIFA tarafından Fransa'da düzenlenen Dünya Kupası, yaklaşık 60 milyon $'lık bir katılım geliri elde etmiştir. ABD'de bir televizyon kanalı 2000 yılındaki Sydney Olimpiyatları ile 2002 Salt Lake City Kış Oyunlarını yayınlamak için 1.2 milyar dolar bütçe harcamıştır. 2008 yılında Pekin'de yapılacak Olimpiyat için başka bir televizyon kanalı 2.2 milyar ABD doları harcamış, yapılan yayınların eyalete 10 milyar ABD dolarlık bir kazanç sağladığı tahmin edilmektedir (TÜRSAB 2003: 21-23). Dünya ülkelerinin spor turizmine yapmış oldukları yatırımlardan elde ettikleri gelirin oldukça fazla olduğu görülmektedir.

Ülkemiz açısından ele alındığında, spor turizmine gereken ilginin yeterince gösterilmediği ancak bu fırsatı ve potansiyeli gören girişimcilerin bu alana yatırım yapmaya başladığı görülmektedir. Örneğin, Türkiye'de golf turizmine ve kış sporlarına

yönelen tatil yerlerinin sayısında son yıllarda bir artış olmakla birlikte, diğer spor dalları bakımından yeterli olmadığı ifade edilebilir. Gelecek on yıl içinde 50 milyon kişinin golf sporu ile ilgileneceği tahmin edilirken kayak sporunda da önemli turizm geliri elde edileceği tahmin edilmektedir (Kozak vd., 2000: 28).

Türkiye'nin turizm pazarından hatırı sayılır payını alması ve bu payı arttırabilmesi için yaz ve kış turizm potansiyeli olan bölgeleri tespit edip gerekli yatırım planları hazırlamalıdır. Son yıllarda turizm sektöründe popülaritesi artan spor turizminin ülkemizdeki durumunun belirlenmesi ve gerekli adımların atılması elzemdir. Türk turizminin deniz ve sahil tatilciliğine ek olarak spor turizmine açılması gerekmektedir. Bu konuda sınırlı da olsa çalışmaların yapılmaya başlandığı görülmektedir. (The Middle East 2000:1-2).

Muş, tarihi ve kültürü çok eskilere dayanan Anadolu'nun tarihi kentlerinden birisidir. Bölge halkının temel uğraşı tarım ve hayvancılık, kırsaldan şehre yoğun göçün olması, iklim şartlarının ağır geçmesi nedeniyle her geçen gün önemini kaybetmektedir. Bu yüzden Muş, eğitimde, sağlıkta, iller arası sosyo-ekonomik gelişim indeksinde Türkiye'nin en geri ve fakir kalmış ilidir. Hükümetlerin uygulamaya geçirdiği tüm teşviklere rağmen bölgenin ekonomisinde ilerleme sağlanamamıştır. Buna karşın kentin coğrafik konumu ve iklim şartları beraberinde yaz ve kış sporlarının yapılmasına olanak tanımış, özellikle bölge sporcuları atletizm ve kayak sporunda uluslararası sayısız başarılar kazanmasında avantaj sağlamıştır. Buna karşın ildeki spor potansiyeli ve doğa şartlarını spor turizmine açısından değerlendirilmemiştir.

Hâlbuki Muş ilinin kalkınma ve gelişmesini sınırlayan zayıf yönleri ve tehditler (doğa şartları, iklim koşulları, tesis yetersizlikleri, vb.) bölgesel kalkınma politikaları ile dezavantajlı durumdan çıkıp, bölgenin güçlü yönlerini ve fırsatlarını değerlendirerek avantajlı duruma getirebileceği bir yol izlenmesi ilin spor turizminin gelişmesi bakımından son derece önemidir. Muş'ta spor turizminin gelişmesine yönelik stratejilerin belirlenerek, ilin ekonomisine katkı sağlayacak, ulusal ve uluslararası arenada tanınırlığını arttıracak adımların atılması, sosyo-ekonomik alanlarda geri kalmışlığın yanında, iç ve dış göçten kaynaklanan problemlerin çözümünde de etkili olabileceği göz önüne alındığında, ilin gelişmesine ve kalkınmasına büyük fayda sağlayacaktır. Bu yüzden Muş'ta spor turizminin geliştirilmesine yönelik stratejilerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SPOR VE TURİZM KAVRAMLARI İLE TURİZM TÜRLERİ VE SPOR TURİZM POTANSİYELİ İLE İLİŞKİLİ GENEL BİLGİLER

1.1. SPOR NEDİR?

Spor, kişinin fizyolojik ve psikolojik açıdan ruh halini geliştiren, toplum içindeki hareketlerini düzene koyan, zihinsel ve motorsal olarak belirli bir düzeye ulaştıran biyolojik, pedagojik ve sosyal bir gerçektir. Farklı bir deyişle spor, kişinin fikir olarak, ruh ve beden olarak gelişmesini ve bunlar içinde dengeyi ve sosyalleşmeyi sağlayan bir gerçektir (Yetim, 2015).

Sporla ilgilenen bireyler, koçlar, antrenörler ve spor psikologları gibi kişi ve kuruluşlar sporda devamlı başarı sahibi olmak istemişlerdir. Bireylerin yeteneklerini sergiledikleri spor müsabakaları yapılmaktadır. Spor, dünya çapında bir tanıtım ve reklam aracı olduğu günden itibaren rekabet duygusu da aynı oranda artmaktadır. Dünya ülkeleri, kendilerini temsil eden sporcuların başarılı olmaları için büyük bir bütçe ve devlet politikaları yürütülmektedir (Çam, 1990).

Spor, günümüzdeki yapılış biçimine geçmiş toplumlardan günümüz modern toplumuna yönelen değişim biçimi olma, dış görünüş güzellikleri yakalama, üst tabaka insanlara görsel şov sunma, savaşlara hazırlık, psikolojik savaşın bir öğesi olması gibi birtakım yollardan geçerek günümüze gelmiştir. Değişen bu durumların ardından spor geçtiğimiz yüzyıldan devam ederek, günümüze dek ekonomik bir yöne doğru evirilmiştir. Bilim insanları, üst düzey sporcu geliştirme veya sosyal yaşama uyum sağlamasına ek olarak, bireylerin hayat standartlarını arttırmak, kaygı ve içsel sorunları bertaraf edebilmesine yönelik birtakım çözümler üretmeye başlamışlardır (Koruç, 2001: 3-18).

İnsanlığın var oluşundan bu yana kültürlerin birbirleriyle kaynaşması, geleneklerin yaşatılmasının bir aracı olan spor, önceden bir şeyden korunma, savaşa hazırlık ve avlanmaya yönelik sporlar olarak yapılırken daha sonraları bireysel sporlar olarak yapılagelmiştir. Spor geçmişten günümüze ilerledikçe; bireysel sporlar ve takım sporları olarak gündeme gelmiş, yarışma ve organizasyonlar şeklinde insanların kazanma isteklerini gösterebilecekleri yarış olarak görülmüştür (İnal, 2003: 1409-1416).

1.2. TURİZM NEDİR?

Turizm kelimesi ibranice kökenli olan "Torah" kavramından türemiştir. Bu kelime öğrenme, gelişme ve araştırma anlamlarına da gelmektedir. İbraniler yaşamlarını sürdükleri yerlerde farklı bölgelerde yaşayan milletlerin toplumsal ve ekonomik durumlarını araştırmak üzere bireyleri görevlendirmiş yapılan işleri ise turlamak olarak nitelendirmiştir (Erdoğan, 1996: 8). Latince kökene dayanan "tornus" kelimesi devinimsel bir şeyi düz hale getirme anlamına gelmektedir. Ayrıca yaşanılan yere geri gelme koşuluyla uzun ya da kısa süreli seyahetler olarakta tanımlanır (Akat, 2000: 585-590).

Turizme katılan kişilerin istek ve arzuları, bilişsel yapısı ve davranışları devamlı bir şekilde birbirlerini etkileyerek, birbiriyle bağıntı ve etkileşim içinde kültürel bir tecrübe ortaya çıkarmaktadır. Farklılaşan çevre koşulları (zevk, moda, ihtiyaçlar, sağlık vb.) bu istek ve arzuları, etkileşimin çeşidini ve yapısını devamlı olarak farklılaştırmaktadır (Rızaoğlu, 2012). Turizm genel itibariyle yeni bir olgu olarak kabul edilir fakat uzman ve bilim adamları turizmin tarihsel kökleri konusunda net olarak anlaşmaya varmamışlardır.

Turizmin tarihsel gelişim sürecine bakıldığında; bu gelişimi bazıları ulaşım sistemlerinin ivme kazandığı ve daha fazla düşünebilme fırsatının olduğu on dokuzuncu yüzyılın ortalarına dayandırmakta, bazılarının ise on yedinci, on sekizinci yüzyılda soylu sınıfın yolculuk etmesi gibi "Büyük Gezi'yle ilişkilendirmekte ve bazıları ise antik zamanlara dayandırmaktadır (Towner Wall, 1991; Rabotić, 2014: 99).

1.3. SPOR VE TURİZM

"Spor turizmi", spora ilgi duyan insanların sportif aktiviteleri izlemek, katılmak, turistik cazibesi olan spor alanlarını görmek ya da aktif olarak spor yapmak amacıyla yolculuk etmesini tanımlamaktadır (Gibson, 1998: 155- 170). Spor turizmini amatör veya profesyonel olarak bir sportif etkinlik gerçekleştirmek, herhangi bir spor müsabakasını izleyici olarak takip etmek veya sportif değeri olan turistik merkezleri (müze, stadyum vb.) görmek amacıyla gerçekleştirilen yolculuklar olarak ifade edilmektedir (Kurtzman, 2001: 14-42). Bu tanımlardan görüldüğü üzere, spor turizminin üç temel prensibi bulunmaktadır. Birincisi spor yapmak amacıyla seyahat etmek, ikincisi spor organizasyonlarını seyretmek ve sonuncusu spor ile ilişkili turistik

çekim merkezlerini ziyaret etmektir (Gibson, 1998: 2-8). Turizm ve spor birbirleri ile karşılıklı olarak, yolculuk eden topluluğun niceliği ve niteliği ile doğrusal bir şekilde katkı sağlar. Turizm-spor ilişkisinin finansal yansımalarının haricinde birden fazla faydası vardır. Örneğin ülkedeki sportif aktivitelerin sayısının zamanla artması, ülke medyasının bu konu ile ilgili farkındalığın arması ve duyarlı olması ve bu ilginin artması sayesinde kendi kültürünü dünyaya ulaştırma fırsatı, spordaki profesyonellik olgusunun gelişmesi, toplum sporunun gelişmesi ve ülkenin bazı alanlarındaki sportif yaratıcılık bu konuda kat edilen önemli adımlardır (Miçooğulları, 2004: 325-329).

Kim daha hızlı koşabiliyor, kim daha güçlü, kim daha uzak mesafeye fırlatabilir, kim en uzağa ya da yüksekten atlayabilir gibi bazı sportif alanlarda kişiler arasındaki yarışma duygusu çok eski zamanlardan beri görülmektedir. Aslında dünya sporsuz düşünülemez ve çoğu spor faaliyeti de seyahat olmadan yapılamaz. Bununla birlikte sporun yeme içme, ulaşım, konaklama gibi hizmetleri de sağlaması bakımından turizme bağımlı olduğu görülmektedir (Sarı, 2013). Spor turizmi etkinliklerinin büyük bir kısmında doğası gereği fiziksel açıdan güce ihtiyaç duyulan etkinlikler yer almaktadır (Tomik vd., 2014: 222). Ancak spor turizmi bağlamında spor etkinliklerini sadece katılımcı olarak değil, seyirci olarak da takip etmek kişiler üzerindeki etkisini hiçbir zamanda kaybetmemektedir (Karakoç vd., 2011: 321-332).

1.4. SPOR TURİZMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Tarihteki ilk spor etkinliklerinin, o dönemdeki hayat koşullarına bağlı olarak savunma veya saldırı kaynaklı sporlar olduğu görülmektedir. Eskrim, okçuluk, güreş vb. Tunç Çağı'nın spor dalları arasında sayılabilir. Demir Çağı'nda ise genellikle taşıma, ulaştırma kaynaklı olan, kayak, yelken, kürek, binicilik, kızak vb. spor dalları yapılmıştır. Köleliğin revaçta olduğu milletlerde, köle sahiplerinin hiç üretim yapmadan mahsulden pay almaya başlamalarıyla birlikte, bireysel serbest zamandan sınıfsal serbest zamana geçiş bireysel sporlara ek olarak takım sporlarının meydana gelmesine zemin hazırlamıştır (Fişek, 1980). Antik zamanlarda spor turizmi ile ilgili en önemli bulgular Antik Yunan Medeniyeti 'ne dayanmaktadır. Antik Yunan'daki kişiler, tanrılarına sadakatlerini göstermek için çeşitli eyaletlerden olimpiyat oyunlarında yarışmak veya bu oyunları izlemek amacıyla yolculuk etmekteydiler. Müsabakalarda derece yapan kişilere ödüller takdim edilmekteydi. Antik Yunan Medeniyetinin yanı

sıra Maya, Babil, Mısır ve İnka Uygarlıklarında bireylerin yaptıkları gezilerde yaptıkları balıkçılık etkinlikleri, duvar resimlerinde spor yapan kişiler ve onları izleyen halkın işlediği desenler konuyla ilgili diğer bulgulardır (Toramanlı, 2014: 17-22).

Mısır medeniyetinde birçok güreşçinin mezarının bulunduğu ve yapılan yarışmalara iat figürlerin olduğu görülmüştür. İlyada destanında sporsal gösteriler kupa ve ödülleri ile beraber tanımlanmıştır. M.Ö. 6. yüzyılda, tüm rakiplerini yenmiş bir sporcunun yazdığı sporla alakalı bir şiire rastlanmıştır. Kralın değer gördüğü en anlamlı ödülü, ödüllü müsabakalarda Tathmossis III 120 öküzü ve 130 fili bir saat içerisinde avlayarak kazanmıştır. III. Ramses'in balkonlarında, güreş yarışmalarının çizildiği tablolar yer almıştır. Mağaralarda Mısır uygarlığına ait resimlerde insanlara karşı güreş ve eskrim yarışmaları yaptıkları Eski Krallıkların yaşamlarını sürdürdükleri yerlerin duvarlarında akrobatların, dansçıların ve jimnastikçilerin bulunduğu resimlere rastlanmıştır. M.Ö. 776 yılında ilk Olimpik müsabakaların yapıldığı ve bu müsabakalarda pentatlon, koşu, boks, güreş ve at yarışları spor dallarının olduğu görülmüştür burada izleyiciler sadece erkekler kuruludur (Gammon, ve Robinson 2003).

Modern dönemle birlikte ise 1800'lerin sonlarına doğru Baron de Coubert'in öncülüğünde modern olimpiyat oyunları yapılmaya başlanmıştır. İlk olimpiyat 1896'da Atina'da yapılmıştır (Ersavaş ve Kavanoz, 2017: 57-73). Modern olarak 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra başlayan turizm etkinlikleri 20. yüzyılın ortalarından itibaren dünya genelinde büyük bir hareketlilik kazanmıştır (Karaman ve Gül, 2016: 20). Turizmde meydana gelen değişim ve gelişmeler 1980 yılına kadar kitle turizmi faaliyetleri şeklinde olmuş ve kum-deniz-güneş üçlüsü turizmde ön plana çıkmıştır. Toplumların tatil ve eğlence düşüncelerinin değişmesi, çevreye olan hassasiyetin artması gibi sebepler ile 1990 yılından sonra farklı turizm türleri meydana gelmiştir (Özbay, 2018: 203-213).

1.5. DÜNYA'DA VE TÜRKİYE' DE SPOR TURİZMİ

Uluslararası arenada spor turizmine en yüksek miktarda geliri büyük spor branşları sağlamaktadır. (Sportcal Global Communications Ltd. 2017) tarafından hazırlanan Küresel Spor Etkisi (Global Sports Impacts) raporunda, spor turizmi ile alakalı önem teşkil eden nicel veriler kaydedilmiştir. Raporda, 2013-2016 seneleri içerisinde yapılan 317 aktiviteye 54,39 milyon bireyin katılım sağladığı beyan

edilmiştir. Aktivitenin katılımcıları ve basın mensupları, 2016'da toplam 1.517.900 konaklama yapmışlardır. Bu konaklamaların 136.000'ini 2016 Avrupa Futbol Şampiyonasında yer alanlar oluştururken, 600.000'ini 2016 Rio Olimpiyat Oyunlarına katılanlar oluşturmuştur. Uluslararası düzeyde spor organizasyonları çerçevesinde oluşturulan büyük çaplı organizasyonlar olimpiyat oyunlarıdır. Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC)'nin yürüttüğü 2017 senesinde hazırlanan raporda, Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC)'nin kazançları 4'er yıllık bölümler şeklinde hazırlanmıştır. Raporda; Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin 1993-1996 yılları arasında 1,53 milyar dolarlık kazancı, 2013-2016 yılları arasında 5,16 milyar dolar olarak belirlenmiştir. Komisyon, ayrıca olimpiyatlara ev sahipliği yapan kentlere ekonomik anlamda katkıda bulunmaktadır. Komisyon, 2002 Salt Lake City Kış Olimpiyatlarından 2016 Rio Yaz Olimpiyatlarına kadar süren periyottaki 4'ü yazın 4'ü kışın yapılan 8 olimpiyatta toplamda 7,841 milyar dolar ekonomik destek sağlamıştır (IOC, 2017: 155-170). Avustralya'da spor turizm alanında genel turizm piyasasının yaklaşık olarak % 55'ini meydana getirmekte, iç ve dış turizm beraber toplamda senelik 3 milyar dolarlık bir tüketim oluşturmaktadır. 1998 senesinde, Kanada'nın 73,7 milyonluk yurt içindeki gezilerinin % 37'si spor turizmi hedefli gerçekleşmiştir. Güney Afrika'da spor turizm piyasası şimdilik başlangıç düzeyinde olmasına karşın yurtiçi turizm piyasasının % 4'ünü sağlamaktadır. ABD'de son 5 senede erişkin kişilerin % 38'i 50 mil (80 km) ve daha çok yolculuk yaparak planlanmış bir olaya, turnuvaya ya da yarışmaya izleyici veya yarışmacı bünyesinde katılım sağlanmıştır (Philippine Turizm Bürosu, 2010). Spor turizminin, Türkiye'de gelişme kapasitesi olan önem arz eden bir turizm çeşidi olduğu söylenmektedir. Türkiye genellikle, seyirci topluluğu açısından dünyanın en çok izlenen sporları oluşturan basketbol, futbol, tenis, golf, voleybol, vb. spor branşlarındaki etkinlikler için coğrafi yönden ve çalışacak kişi yönünden yeterli olanaklara sahiptir. Birden fazla çeşitli alanlarındaki yapımı süren ve tamamlanmış halde olan spor tesisleri ve altyapı hizmetleri alanında kendini ilerletmiştir. Türkiye'nin spor turizminin çoğuna faaliyetleri sürdürebilecek çeşitteki tesisleri, genel turizm alanında sergiledikleri çalışmalara da paralel bir şekilde özellikle İstanbul ve Antalya şehirlerinde toplanmıştır. Buna ek olarak, bulundukları çevrelerde sportif turizm imkanları ile turizme katkı potansiyelini gören Nevşehir, Artvin, Erzurum, Erzincan, Alanya gibi bazı şehir ve ilçeler isimlerini spor turizmiyle birleştirme çabası içerisindedirler. Ayrıca İzmir,

Çanakkale, Gaziantep, Bursa, Ankara, Eskişehir, Samsun ve Muğla gibi büyükşehirler de mevcut olan ve potansiyel altyapı olanakları ile spor turizmi bakımından öne çıkmaya başlamışlardır. Güneyden kuzeye, batıdan doğuya kadar yurdumuzun her bir yöresinde spor turizminin farklı türlerini temel alarak yatırımlar planlanmış ve yapılmıştır. İstanbul, Antalya, Ağrı, Aydın, Muğla, Erzincan, Amasya, Artvin, Nevşehir, Ankara, Isparta ve birçok kentimizde golf, futbol, doğa sporları, akarsu sporları, hava sporları, kış sporları, gibi bazı spor turizmi branşları için uygun alanlar vardır. 2023 Türkiye Turizm Stratejisi'nde spor turizmi ile ilişkili olarak, Bitlis ve Van'ı içeren Urartu Kültür ve Turizm Gelişim Bölgesi'nin golf sporu ile su sporlarında, Batman, Adıyaman, Gaziantep, Diyarbakır, Mardin, Şanlıurfa, Siirt, Kilis, ve Şırnak bölgelerini içeren Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) Kültür ve Turizm Gelişim Bölgesi'nin yamaç paraşütü ve su sporlarında, kara denizdeki yayla bölgelerinin ise yamaç paraşütü, rafting, balon ve binicilikte öne çıkarılması amaçlanmaktadır (Külekçi ve Bulut 2016: 95-105).

1.6. SPOR TURİZMİNİN ALTYAPI UNSURLARI

Turizm, hem ülke insanlarının faydalanması için ihtiyaç duyulan hem de ülkeyi turizm maksatlı ziyaret edecek insanların gereksinim duyacağı temel seviyedeki yol, liman, havaalanı, müze, otel, çevre düzenlemesi, eğlence yerleri gibi hizmet araçlarının yapılmasında ve geliştirilmesinde faaliyet gösterir (Demirtaş, 2010: 241). Turizmin etkisi ile önem kazanan turistlere yönelik eşya ve hizmet sağlayan etkinlik alanları, gelir etkisi oluşturacağından dolayı altyapı faaliyetlerini gelişmesini ilerletmek için baskı uygular. Aynı zamanda, geceleme, beslenme ve eğlenceye dair yapılacak tesisler turizmin üstyapısını meydana getirir (İçöz ve Kozak, 2002: 257).

Turizm alanlarını incelediğimizde turizm kent ulaşımı ve altyapısına önemli destekler sağlamadır. Turizm'de alt yapının sözcük manası ise; Turizm, endüstri ve sanayi kollarında yerleşme bakımından gelişmiş sistemlerin işlevsel hedefli ana çerçeve sağlayan toprağın üstü ve altındaki tüm yapılar olarak zihinde canlanır. Turizmin başarılı bir şekilde gelişmesinin koşulu, yeterli altyapıdır. İletişim, içilebilir su, kanalizasyon, atık madde boşaltımı, elektrik santralleri, ısıtma kaynakları, çöp dönüşüm tesisleri, kanal ve gibi hizmetler ile beraber en değerli etkenlerden biri olan ulaşım ve ulaştırma rahatlıkları turizmin ilerlemesi açısından ihtiyaç duyulan altyapının

etkenleridir. Bunların yanı sıra hava kirliliği ve su kirlenmesi altyapının korunması bakımından dikkatli olunması gereken hususlardır (Herarty JM., 1989: 46). Altyapıya yapılan yatırımlar hükümetlerin sosyal görevleri içerisinde ele alınmakta ve görünmeyen hizmetler olarak hem bölge insanlarının faydalanması yönünden hem de bölge ekonomisinin ilerlemesi için önem teşkil etmektedir. Altyapının yeterli olması turizm yatırımlarının oluşması için değerli bir etkendir (Şahin A. 1984: 27).

Turizm alanı için en önemli gereksinimlerinden biri de kanalizasyon sistemleridir. Bu sistem, turizm yerleşkelerini de kapsayan yerüstü ve yeraltındaki su kaynaklarını kirletmekten ve doğaya hasar vermekten kaçınmak için şarttır. Çevre ve altyapı ile ilişkili başka bir etken de katı atık sorunudur. Bu devrimizin en büyük sorunlarından biridir. Çevre sorunlarını gündeme getirmek için turizm işletmeleri etkinliklerin belirlenmesinde katı atık boşaltım hususunun dikkate alınmasıdır. Bölgede katı atık sistemlerinin oluşu veya planlanmasının olup olmadığına önem vermelidir. Bu gibi eksiklikler turizmin gelişmesi aşamasında önem teşkil etmektedir. Telekomünikasyon olayı ise hem geceleme işlemlerinde hem de diğer turistik etkinlikler için özellikle iş seyahatleri için oldukça önem teşkil eder. Günümüzde telekomünikasyon gerçeği en gelişmiş bir hizmet sektörü olmakla birlikte en basit ve uzak tatil beldeleri bile güvenlik ve işletim amaçları için bu gerçeğe ihtiyaç duymaktadır (Inskeep E. 1993: 129). Diğer bir altyapı etkenlerinde olan su kaynaklarının varlığı çok önem teşkil eder. Su kaynağının kalite ve nitelik açısından bakıldığında suyun kaynakları turizm gelişme bölgeleri için daha özel olarak yöresel seviyede ve genel olarak ulusal seviyede göz önüne bulundurmalıdır. Eldeki kaynaklar genel olarak yeraltı suları, gölleri ve akarsuları içerir (Baidal, J. A. I. 2004).

1.7. SPOR TURİZMİNİN EKONOMİK KATKISI

Spor turizmi, ekonomik açıdan etkileri oldukça önemli gelişmelerden sayılmaktadır. Yakın zamanda yayınlanan bir rapora göre, spor turizmi global çapta 180 milyar ABD doları, Türkiye'de ise 900 milyon dolarlık bir pazar payına sahiptir (TÜRSAB, 2014: 21-23). Spor turizmindeki finansal yansımalar genel itibariyle turizmin finansal yansımalarıyla büyük ölçüde paralel ilerlemektedir. Spor turizminin pozitif yönde finansal yansımalarının bazıları; turizm ve turizm dışı sahalara katkıda bulunma, cari açığı kapatma, olanak sağlama, yerel ve ulusal kalkınmaya katkıda

bulunma olarak gösterilebilir. Detaylandıracak olursak, spor turisti yaklaşık bir turistten iki kat fazla para harcadığı için, ülke turizmine getirdiği gelir katkısı ve cari açığı kapama miktarı önem teşkil eder. Türsab (2014), verilerine göre, bu rakam 1.648 dolar dolaylarındadır. Ayriyeten, aktif spor turistleri yapacakları sporla ilişkili malzemeleri satın almakta, böylelikle diğer alanlarda gelir elde etmesini sağlamaktadır. Bu olay, hem turizm alanında hem de diğer alanlardaki insan gücü gereksinimini arttırmakta, yerel ve ulusal refah seviyesine hız kazandırmaktadır. Etkinlik anlamında varsaydığımızda, yalnız olimpiyatların 1993-2016 seneleri arası geliri 31,88 milyar dolardır (Ongan, 2007: 10). 2005 senesinde Liverpool ve Milan takımları arasında gerçekleşen Şampiyonlar Ligi final müsabakasını izlemeye gelen turistlerin bir GSM şirketine kazandırdıkları gelir 500.000 dolardır (Ongan, 2007: 110). 2012 Londra Olimpiyat Oyunları esnasında 590.000 turist ülkeyi ziyarette bulunmuş, yaklaşık olarak 1.290 sterlin harcamıştır. Bu rakam diğer turistlerde 650 sterlin dolaylarındadır (Yıldız ve Aydın, 2013: 269-270). Giderlerin beklentilerin üzerinde olması tesislerin pasif duruma düşmesi, vergi oranlarındaki yükseliş, fırsat gideri yüksekliği, ekonomik kazanç üzerine abartılı algı yapılması, yerel ortaklar yerine il dışından taşeron şirketlere yer verilmesi ve civardaki mal ve hizmetlerin daha pahalıya gelmesi durumunda finansal yansımalar negatif yönde olduğu görülebilmektedir (Çakıcı ve Güler, 2014: 40-41). 1992 Barselona olimpiyat oyunları başlamadan ve bittikten sonra finansal gelişmeleri göstermişlerdir. Olimpiyatlarda takribi 10 sene sonra Barselona'daki otellerdeki doluluk oranı %71 den %84 e ulaşmıştır. Oyunlar için 7.5 milyon dolar yatırım yapılmış ve kentsel pazarlama yönünden büyük oranda başarı sağlanmıştır. Ayrıca oyunlar boyunca da 1.5 milyon dolar daha harcanmıştır. Bu olimpiyat oyunları sonucunda Barselona 12 sene içerisinde Avrupa'nın en iyi iş hayatı şehirleri içinde 6. sıraya ilerlemiş olduğunu açıklamıştır (Gratton vd., 2007: 249-263). Gelişmekte olan birçok ülke yönünden turizmin cazip taraflarından en önemlisi, finansal yararının çok kısa bir zamanda tesirini göstermesidir. Herhangi bir turizm yatırımının gelir oluşturmadan önceki hazırlık evresi, diğer alanlardaki yapılan yatırımlara karşın çok daha kısadır. Gelir ve olanak imkanı oluşturabilen bir alandır. Ayrıca turizm giderleri ve turizm maksatlı yatırımlar da arttıran katsayısıyla orantılı olarak ekonomiye bir hareketlilik sağlamaktadır (Tutar E., 1990: 126). Turizm alanlarına gelen ziyaretçi sayısındaki yükseliş yeni konaklama, yeme içme ve serbest zaman tesislerinin, alışveriş mekânlarının yanı sıra başka alt yapı

alanındaki yatırımlarına gereksinim duyulacaktır. Turizmin diğer alanlarla etkileşim içerisinde olmasından dolayı yatırım, istihdam ve kazanç çarpanları etkili olmaktadır. Turizm alanında yapılan yatırımlar diğer alanlar için de bir finansal faaliyeti beraberinde getirmekte ve yeni iş imkanlarının oluşturulmasına olanak sağlamakta ve oluşturulan bir birimlik gelir ise hem turizm hem de başka alanlardaki yatırımlara pozitif etki yapmaktadır. Örneğin; turizm alanlarındaki bir yatırım, inşaat sektörünü de etkileyebilmekte. Bölgeye yönelik artış gösteren turist hareketlerinden dolayı ulaşım maksatlı kara, hava, deniz ve demir yollarını canlandırmaktadır (Bahar ve Kozak 2006: 60).

1.8. SPOR TURİZMİNİN SOSYO-KÜLTÜREL KATKISI

Spor turizmi, sosyo-kültürel yansımaları bazen negatif etki gösterebilmektedir. Özellikle farklı konulardaki farklı düşünceler veya kültürel çeşitlilikler bunların başındadır. Örneğin, İslami anlayışın hüküm sürdüğü bir ülkeye yolculuk eden turistin giyim kuşamıyla ilgili tercihlerinin bölge halkı tarafından garip olarak karşılanmasıdır (Akyol ve Akkaşoğlu, 2021: 177-194).

Sportif hedefleri yapmak için oluşturulan takımlara destek vermek adına bir bölgeye seyahat eden turistlerin davranış, tecrübe ve motivasyonlarını anlamak bölge yöneticileri için son derece önem teşkil etmektedir. Spor ekiplerinin destekleyicilerinin davranışları bu sporların yapıldığı bölgede önemli faydalar getirebileceği gibi, önemli zararlar da getirebilir. Spor turizm faaliyetlerine ev sahipliği yapan ülkeler; tesislerini, çalışanlarını, konaklama tesislerini ve alışveriş merkezlerini ziyarette bulunan kişilerin hizmetine sunarak, karşılıklı olarak belirli oranlarda kültürel değişmelere sebep olurlar (Stephen, 2001). Spor organizasyonları, düzenlendikleri il ya da ülkenin imajının güçlenmesine, değiştirilmesine fayda da bulunur ve ev sahibi il veya ülkede yaşayan insanlara moral kazandırır. Toplumsal değişme, toplumla birleşme ve ülke için toplumsal gönüllülük duygusu spor faaliyetlerinin diğer sosyal faydaları arasındadır (Argan, 2004: 165). Toplum nazarında saygınlık kazanma ve kimlik oluşturma gayretinde olan, kendisini herhangi bir spor takımının destekleyicisi olarak gören kişi belli bir kesime karşı bağlılık hissederek bu durumu ulusal kimliğinin bir öğesi olarak görmektedir. Bununla birlikte temel amaç spor müsabakasında yer alma olsa da spor, kültürlerin birbirleri ile olan ve etkileşimlerini artırmada denge görevi de

üstlenmektedir. Bu etkileşim spor yapmak için uygun ortam arayışı sonucunda meydana gelen bir etkileşim ve tanışma da olabilir. Örneğin golf sporu gibi doğal ortamda oluşturulmuş geniş araziler gerektiren ve uygun mevsimler arayan bir spor branşında kişilerin yalnızca spor aracılığıyla başka bir yerde olma zorunluluğu belirmektedir. Spor turizminin sosyo-kültürel yönden etkilerine bakıldığında sadece olumlu yönden değil aynı zamanda olumsuz yönden örnek oluşturan şiddet tarafı da mevcuttur. Müsabakalarda kaybeden tarafın şiddet gösterileri sonucunda meydana gelen istenmeyen olaylar yalnızca ülkeler arası yapılan müsabakalarda olmamakta ve aynı ülkede yer alan iki takımın destekleyicileri arasında da bu gibi olaylar gözlenmektedir (Kasap ve Faiz, 2008: 25). Turizm alanı, yoğun çaba ve üretim tekniğinin yaygın olduğu bir alan olarak kabul görmektedir. Bu sebeple, turistlerin yapmış oldukları tüketim giderlerinin turizm alanına, direkt bu sektöre gelir sağlayan başka alanlara da dolaylı istihdam imkanları oluşturma etkisi olduğu için turizm, ekonomi üzerinde oluşturduğu büyük istihdam etkisi ile ülkedeki genel iş imkanı veya olanağını etkilemektedir. "Spor turizm etkinliklerini gerçekleştiren dünya ülkeleri; spor tesislerini, çalışanlarını, konaklama yerlerini ve alışveriş merkezlerini, turistlerin hizmetine sunarak onlarla belirli miktarda kültürel değişmelere sebep olurlar. Fakat bu değişimlerin ziyaretçiler üzerinde negatif ya da pozitif etkisi olabilmektedir" (Zorba vd, 2004: 325-329).

1.9. SPOR TURİZMİNİN POLİTİK KATKISI

Devletler, spor turizmine çeşitli maksatlarla yatırım yapmaktadırlar. Spor turizminde en dikkat çeken kamu yatırımları spor faaliyetleri üstünedir. Devlet idarecileri, siyasi saygınlık ve uluslararası görünürlük kazanmak maksadıyla spor tesisi yatırımları yapmakta, kentin spor kulübüne parasal gelir kapısı sağlamakta veya spor organizasyonlarına ev sahibi olmaktadırlar (Çakıcı ve Yavuz, 2013: 10-11; Yeşil, 2015: 62). Ayrıca, bu gibi sportif faaliyetler uluslararası iş birliğine katkı sağlamaktadır. Türkiye'nin Yunanistan ile birlikte Avrupa Futbol Şampiyonası'nı organize etmeye yönelik atılımlar yapması iki ülke arasındaki siyasal sorunların azalması bakımından önem kazanmıştır (Yeşim, 2015: 63).

Spor ve siyaset, uluslararası birliklerin kurulduğundan bu yana ilke olarak hep birbirinden uzak tutulması gereken kavramlar olarak görülmesine rağmen, birçok ülkede

iç ve dış politikada önemli bir yer tutmaktadır. Hatta öyle ki, bazı ülkelerde yerel yönetimler bazında politikalar direkt spor üzerinden yürütülmüştür (Harvey, 1989).

1.10. SPOR TURİZMİNİN ÇEVRESEL KATKISI

Bitki örtüsünün zarara uğrayarak erozyona ortam hazırlanması, etkinliklere katılmak için yöreye gelenlerin bıraktığı atık madde miktarındaki fazlalık, kültürel değerin tahrip edilmesi, tarihi eserlerin kaçırılması ve tahrip edilmesi vb. gibi etmenler çevreye verilen olumsuz etkilerdir. Kullanılan araçların düzensiz bir şekilde ormanlık bölgelerde dolanması ve gerçekleştirilen yoğun doğa sporu faaliyetlerinin üst toprağa baskı yaparak toprak geçirgenlik oranını düşürmesi doğal bölgenin direkt veya dolaylı olarak zarara uğramasına neden olmaktadır. Kıyı şeritlerde ve göl alanlarında yapılan faaliyetlerin fazla olmasından dolayı sahilde bulunan kumlar, araçların ve insanların zarar vermesi sonucu erozyon başlatmakta ve kumlar tarım alanlarına suyla taşınarak verimsizliğe sebep olmaktadır (Koçak ve Balcı, 2010: 218). Spor turizmi, gerektirdiği altyapı ve üstyapı yatırımlarından dolayı doğayı olumlu veya olumsuz bir şekilde etkileyebilmektedir (Çakıcı ve Yavuz, 2013: 10-11). Dolayısıyla çevresel etkiler her zaman pozitif yönde ilerlememektedir. Bu etkilerin başında ormanlık arazilerdeki ağaçların kesilmesinden kaynaklanan doğal hayatın tahribatı gelmektedir. Spor turizmine yönelik yapılan konaklama ve spor tesisleri, bölgedeki bitey ve direy'i kötü anlamda etkileyebilmektedir. Ayrıca, tesislerin yapımı esnasında oluşan ses ve gürültü kirliliği bir diğer problem olarak karşımıza gelmektedir. Turizme dair etkinliklerin kontrol dışı gerçekleşmesi, çarpık kentleşme gibi kötü etkileri de beraberinde getirmektedir (Toramanlı, 2014: 24).

Yapılan golf sahaları, etrafında yer alan ormanların yangın gibi olaylarla tahrip edilmesine karşı bir sigorta işlevi görür, çünkü orman yangınlarıyla mücadele politikasının ana unsurlarını meydana getiren yangın riski fazla ormanlık bölgelerde koruma bölgeleri açmak, yangınların çıkış ve yayılışını önüne geçmek için yanma ısısı düşük bodur ağaçlar ve çalılarla perdeleme alanları meydana getirmek gibi faaliyetler aynı zamanda golf sahalarının düzenlemesinde de geçerli olduğu için golf tarihi boyunca hiçbir golf sahasında ve etrafında yangın yaşanmamış olması bunun bir delilidir (Deliktaş, 2008). Outdoor sporların faaliyetlerinin gelişimi doğal alanların kullanılabilirliği, verimliliği ve daha yüksek düzeyde tesisleştirilmesi yönünden faydalı

olabilmektedir. Fakat bu alanlar içindeki toprağın, ağaçların ve bu ortamda hayatını devam ettiren canlıların zarar görmelerini de beraberinde getirmektedir (Turco, Rilley ve Swart,1996).

1.11. SPORUN EKONOMİ ÜZERİNDEKİ KATKILARI

Spora gittikçe artan devamlılık ve katılım sayesinde spor ekonomisinin tüm dünya ekonomisinden daha hızlı geliştiği ve finansal önem açısından artmaya da devam edeceği belirtilmektedir (Steve, 1989: 15).

Reklam kazançlarının kuruluşların yayın politikalarında değişikliğe sebep olduğu da görülmektedir. Örneğin; 1988 Calgary Kış Olimpiyat Oyunları esnasında Amerikan yayın şirketi ABC televizyonu SSCB ile ABD arasında gerçekleşen buz hokeyi müsabakasının naklen yayınını ABD 3-0 yenik duruma düşünce kesmiştir. Skor 3-2 olup da ABD için bir umut oluştuğunda, izleyici sayısının ve buna bağlı olarak reklam kazançlarının arttığı bir anda yayına tekrardan devam edilmiştir (Bourg, 1992: 58-60).

Ekonominin gelişmesi bir ülkede, spor sektöründe talep ve arzı pozitif yönde etkilemektedir. Arz ve talepteki bu yükseliş sebebiyle de finansal gelişme sporun gelişimine pozitif anlamda bir etki yapmaktadır. Dolayısıyla bir ülke finansal açıdan geliştikçe o ülkede spor endüstrisinin boyutlarının artması, sportif mal ve hizmetlerin tüketim ve üretiminin artması, spor endüstrisinde iş gücünün artması, spora daha geniş kitleler tarafından katılımın olması, sportif alanda ulusal ve uluslararası bayrıların artması gibi gelişmelerin meydana gelmesi muhtemeldir (Ergeç, 2013: 136). Günümüzde insanların spora olan ilgisinin ve spora ayırdıkları sürenin artması, farklı yollardan finansal büyümeye katkıda bulunmuştur. Bunun için spor ve spor ile ilişkili işler tüm dünyada azımsanmayacak seviyede bir iş hacmine sahiptir. Bu durumun fark eden birçok ülke olimpiyat organizasyonlarını kendi ülkesinde yapabilmenin yollarını aramaktadır (Kale ve Erşen, 2003).

1988 senesinde gerçekleştirilen Seul Olimpiyat oyunlarında, Güney Kore'yi ziyaret eden kişi sayısı bir önceki seneye kıyasla %23 artış göstererek 2,300,000 seviyelerine kadar çıkmıştır. Böylece ülke ekonomisine 3 milyar 300 milyon dolarlık bir gelir elde edilmiştir. 1982-1988 seneleri arasında gerçekleştirilen Seul Olimpiyat oyunlarında 302,000 kişilik fazladan iş gücü oluşturarak işsizlik oranında düşüş yaşanmasına sebep olmuştur (Erdem, 2002: 148).

İKİNCİ BÖLÜM

MUŞ İLİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

2.1. MUŞ İLİNİN YAPISI, TARİHÇESİ, COĞRAFİ KONUMU, İKLİMİ VE COĞRAFİK YAPISI

2.1.1. Tarihçe

Doğu Anadolu Bölgesinin yüksek kısımlarında yer alan Muş tarihi ilk çağda Urartular dönemi ile başlamıştır. Muş ilini değerli kılan Urartuların merkezi konumda yer alan batı mevkisinde bulunmasıydı. Başkenti Tuşba (Van) güzergahından Malazgirt Ovasına geçen Muş Irmağı, Varto ilçesinin kuzey kısımlarından Muş Ovasına, burdan batı taraflarına, sonrasında Bingöl üzerinden Elazığ- Malatya yolu ile Kuzey Suriye ve Orta Anadolu sınırlarına uzanmaktaydı. Muş bu dönemde; Medler, Romalılar, Ermeniler, Bizanslar gibi önemli medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır (San, 1966: 127-165).

Muş, devam eden süreçlerde Bizanslılar ve Araplar arasında uzun yıllar süren savaşlar ardından 1071 yılında Malazgirt Savaşı'nda Selçuklu ordularının Bizans ordularını yenmesiyle Türklerin hâkimiyeti altına girdi. Moğollar Devleti ve Anadolu Selçuklu Devleti arasında yaşanan 1243 Kösedağ Savaşı sonrasında Moğollar bölgede hâkimiyet kurmuştur. 1514 yılında yapılan Çaldıran Savaşı'na kadar devam eden süreçte, Karakoyunlular, Akkoyunlular, İlhanlılar, Timur, Safeviler bölgede hâkimiyet sürmüştür. Çaldıran Savaşı'nda Osmanlı Devletinin Safeviler ile yaptıkları savaşta zafer kazanmasıyla birlikte Doğu Anadolu Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. I. Dünya Savaşı'nın ardından kısa bir süre Ruslar bölgede hâkimiyet kursalar da Muş halkının gösteriği mücadele ve Türk Ordusunun gösterdiği çabalarla 1917 senesinde bölge Ruslardan tamamen arındırılmıştır (Alican, 2018: 1917-1929).

2.1.2. Muş İlinin iklimi ve Coğrafik Yapısı

Muş ili Türkiye'nin doğusunda bulunmaktadır ve 2017 yılından beri nüfusu 404.544'tür (Durmuş, E. 2018). Muş ilinde kara iklimi hüküm sürmekte, kışlar sert ve uzun yaşanmaktadır. Toprak yaklaşık 105 gün kar ile kaplıdır (Şengün ve Kıranşan, 2016: 21-50). Yılın yaklaşık 100 güne yakını 0°C altında geçmektedir. Yaz mevsiminde ise yaklaşık 60 gün +30°C'nin üzerinde seyretmektedir. Yıllık yağış miktarı il merkezinde 761 mm iken yağışların büyük bir kısmı kış aylarında ve kar şeklinde

görülmektedir. Yazlar az yağışlı ve sıcak geçerken şehir merkezinde sıcaklık yıl boyunca 34,4°C ile +41,6°C arasında değişmektedir (Muş coğrafi yapı, 2018).

Doğu Anadolu Bölgesinde yer alan Muş, 39 29' ve 38 29' kuzey enlemleriyle 41 06' ve 41 47' doğu boylamında yer alırken, 8196 km^2lik yüzölçümüne sahip olup Türkiye yüzölçümünün yüzde 1,1'ini kaplamaktadır. Muş'un, güneyde Diyarbakır'ın Kulp, Batman'ın Sason ve Bitlis'in Güroymak ve Mutki ilçeleri, kuzeyden Erzurum'un Karayazı, Hınıs, Tekman, Karaçoban, doğudan Ağrının Patnos ve Tutak, Bitlis'in Ahlat ve Adilcevaz, batıdan ise Bingöl'ün Karlıova ve Solhan ile çevrilidir. Muş Güney Doğu Toros Dağları'nın uzantısı olan Haçreş dağları'nın önemli zirvelerinden Çavuştepe Mevkii'inde kuzeye bakan yamaçlarında, Çar ve Karni derelerinin aktıkları vadiler arasında kuruludur (Muş il yıllığı, 1989).

2.1.3. Sosyo-Ekonomik Durum

Muş, sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi bakımından Türkiye'nin en geri kalmış ilidir. İlin ekonomik yapısı genellikle tarım ve hayvancılık üzerine kurulmuştur. Tarım ve hayvancılık büyük ölçüde geleneksel yöntemlerle yapıldığı için hayvansal kaynaklar ve tarım ürünlerinin verimi düşüktür. Sanayi istenilen seviyelere ulaşamamıştır. İlde iktisadi yönden aktif nüfusun yüzde 84´ü tarım alanında, yüzde 13´ü hizmet alanında, yüzde 2´si sanayi alanında yüzde 2´si de inşaat alanında istihdam edilmektedir. İl genelinde yaygın bir işsizlik vardır. 2003 yılında Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından yapılan "İllerin Sosyo Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması'na göre Muş İli sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi açısından 81 il içerisinde son sırada yer almıştır**.** Devlet İstatistik Enstitüsü **(**DİE)´nün 2001 yılı verilerine göre Türkiye´de kişi başına düşen milli gelir 2.123 dolar iken Muş ´ta 578 dolardır. Muş ili kişi başına düşen milli gelir açısından 81 il içerisinde 80. sırada yer almaktadır. (Gençlik ve Spor Bakanlığı Faaliyet Raporu, 2018: 19).

2.1.4.Tarım

İl ekonomisi tarım ve hayvancılık üzerinde rol oynayan büyük bir etkendir**.** Fakat tarım yeterli bir gelişme göstermemiştir. Toplam 819.600 hektar araziye sahip olan ilin yüzölçümünün 342.198 hektarı tarım arazisi olarak bilimektedir. Tarım arazisinin 335.049 hektarı ise tarla arazisi, 7.149 hektarı da bağ-bahçedir (Muş coğrafi yapı, 2018).

2.1.5. Hayvancılık

Muş´ta hayvancılık, yöre halkının önemli geçim kaynakları arasındadır. İlde küçükbaş hayvan 1.479.707 bulunurken, büyükbaş hayvan 245.487 sayıdadır. Bu hayvanlar yerli ırk, melez, kültür ırkından oluşmaktadır. Küçükbaşların ise koyun ve keçi oluşturmaktadır. Muş'taki hayvanlarla ilgili yayınlanan bir rapora göre, Muş ilindeki küçükbaş hayvan varlığı, Türkiyede bulunan küçükbaş hayvanların % 4.2´sini, büyükbaş hayvanların da % 2´sini oluşturmaktadır. İlimizde büyükbaş hayvanların çoğunlukla yerli ırk olduğundan, birim başına et üretimi ve süt verimi oldukça düşüktür. Hayvancılıktan elde edilen verimin arttırılması adına kültür ırkı olarak tanımlanan hayvan sayısının arttırılmasından geçmektedir (Ekmekçi, 2014).

2.1.6. Orman

Muş, orman yönünden Türkiye ortalamasının gerisinde kalmaktadır. Türkiye´de ormanlık alan 20.703.000 hektar, Muş´ta 57.147 hektardır. Buna göre; Türkiye yüzölçümünün % 26´sı, Muş´un ise % 7´si ormanlık alandır. İldeki ormanlar genellikle meşe ağaç türlerinden oluşmakta yer yer de gürgen ve akçaağaç gibi türler karışık olarak bulunmaktadır (Atalay, 1983: 116).

2.1.7. Sanayi

Muş ili, sanayileşme bakımından geri durumdadır. Sanayinin gelişememesinin ana nedenleri; iklim koşullarının olumsuzluğu, sermaye birikiminin yetersizliği ve hammaddenin çok kısıtlı olmasıdır**.** İl genelinde halen 58 anonim şirket, 553 limitet şirket, 23 kolektif şirket faaliyet göstermektedir. İlimizin en büyük sanayi tesisi olan Muş Şeker Fabrikası, 1982 yılından beri çalışmaktadır. Fabrikanın kapasitesi 3.352 ton gündür. Fabrikalar, kampanya dönemi olarak adlandırılan belli dönemlerde tam kapasite ile çalışarak il ekonomisine önemli katkılar vermektedir. İlde sanayinin gelişmesinde önemli rolü olan, Muş Organize Sanayi Bölgesi inşaatı yapımına 2002 senesinde başlanmıştır. 90 hektarlık alanda 56 fabrika kapasiteli olarak planlanan Organize Sanayi Bölgesinin fiziki gerçekleşmesi % 80 dolaylarındadır. Merkez İlçede 1995 yılından bu yana 100 işyeri düşük kapasiteli sanayi sitesi hizmeti sunmaktadır. Merkezde biri 70, diğeri 43 işyeri kapasiteli, Bulanık İlçesinde 66 işyeri kapasiteli, Malazgirt İlçesinde ise 82 işyeri kapasiteli küçük sanayi sitesinin üstyapı çalışması (işyerleri) tamamlanmıştır.

Malazgirt Küçük Sanayi Sitesinin altyapı çalışmaları tamamlanmış olup, Bulanık Küçük Sanayi Sitesi'nin altyapı çalışmaları sürmektedir (Arslan ve Kendir, 2019: 167-173).

2.1.8. Eğitim

Muş'ta kayıtlı 305.010 kişinin %89,5'i okuma-yazma bilmektedir. Bu oran erkeklerde %97,7 iken kadınlarda %89,5 oranındadır. Muş'ta 8.774 öğrenci taşımalı eğitimden faydalanmaktadır. 14.736 öğrenci çeşitli okul pansiyonlarında konaklamaktadır. Muş'ta 5.638 öğretmen görev yapmakta olup 1.342 öğretmen ihtiyacı bulunmaktadır. Muş'ta yükseköğretim sınavlarına girip de yerleşen öğrencilerin oranı %58,71'dir. Bu oranla Türkiye'de 75. sıradadır. Muş genelinde 16 adet okulöncesi eğitim kurumu vardır. (Gençlik ve Spor Bakanlığı Faaliyet Raporu 2018: 19). Okullaşma oranı %22,37'dir. Muş genelinde 457 adet ilkokul kurumu vardır. Okullaşma oranı %99,9'dur. Muş genelinde 192 adet ortaokul kurumu vardır. Okullaşma oranı %86,46'dır. Muş genelinde 44 adet ortaöğretim kurumu vardır. Okullaşma oranı %42,42'dir. Muş genelinde 1 rehberlik araştırma merkezi, 6 halk eğitim merkezi, 1 bilim ve sanat merkezi, 2 mesleki eğitim merkezi, 5 öğretmenevi, 8 öğrenci yurdu (pansiyonlu okullar hariç), 1 özel etüt merkezi, 8 özel eğitim kurumu, 11 özel Merkezi Takip Sistemi (MTS) kursu, 14 özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi, 3 özel muhtelif kurs vardır.

Şehirde Muş Alparslan Üniversitesi, yükseköğretim alanında faaliyet yürütmektedir. Üniversitede Türkiye geneline göre ön lisans programlarının kontenjanları fazla olması dikkat çekmektedir. Eğitim Fakültesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, İslami İlimler Fakültesi, İletişim Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi gibi fakülte birimlerinden ve Fen Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilimler Enstitüsü gibi enstitü birimlerinden oluşmaktadır. Toplamda ise 9 fakülte, 6 yüksekokul, 14 araştırma merkezi, 114 bölüm ve 2 enstitü ile eğitime devam etmektedir. Üniversitede toplam 467 öğretim elemanı görev yapmaktadır. Yaklaşık 9887 lisans ve 178 yüksek lisans öğrenci mevcudu ile şehrin ekonomisine ve kültürüne önemli katkılarda bulunmaktadır. 3 yükseköğretim yurdunda 2.038 öğrenci konaklamaktadır (MŞÜ, 2021).

Muş'taki en önemli eğitim sorunu, bölge halkının sosyo-ekonomik sıralamada son sıralarda yer almasıdır. Bu durum da insanların eğitim için harcama yapmak yerine devlet yatırımlarını beklemesine neden olmaktadır (MŞÜ, 2021).

2.1.9. Ulaşım ve Alt Yapı

Muş ili, Doğu Anadolu'nun Yukarı Murat-Van Bölümü olarak adlandırılan kısmında yer almaktadır. İlin kuzeydoğusunda Ağrı, Güneydoğusunda Bitlis, batısında Bingöl, kuzeyinde Erzurum, güney batısında Diyarbakır ve güneyinde Batman illeri bulunmaktadır (Yurt Ansiklopedisi, 1982: 19-78). Devlet yolu olarak isimlendirdiğimiz yol ağı ile bu illere bağlantısı sağlanırken, il yolu ağı olarak isimlendirilen yol ağı ile (köy yolu, il yolu, cadde, sokak, bulvar) 365 köy ve yaklaşık 200 civarında mezra il sınırları içerisinde birbirine bağlanmaktadır. İl sınırları içerisinde bulunan Devlet yolunun uzunluğu yaklaşık 49 km'dir. İl ve köy yollarının uzunluğunun toplamı yaklaşık 2281 km'dir. Muş il sınırları içerisinde kalan ait bütün yol gruplarının toplam uzunluğu ise yaklaşık olarak 2840 km'dir. 2840 km'lik yol ağı içerisin de yaklaşık 866.190 metrelik bölümü aktif heyelan tehlikesindedir. Bu değer toplam yol uzunluğunun yaklaşık olarak %1,6'lık bölümüne denk gelmektedir. İl merkezimizin nüfusu 88.000 kişi olup bu nüfusun %85'ine kanalizasyon hizmeti verilmektedir. Kanalizasyon suyu olarak yılda 8.000.000 m^3 atık su çıkmaktadır. Kanalizasyon sistemi hizmetinden yararlanan nüfus sayısındaki oran her yıl artmaktadır. Atık su arıtma tesisi daha kurulamamıştır. Planlama ve projelendirme çalışmaları sürmektedir. Kanalizasyon hizmetinden 1994 yılında belediye nüfusunun %27'si, 2008 yılında belediye nüfusunun 51,8 faydalanmakta olup, 2014 yılında bu oran %85'e kadar çıkmıştır (Cebecioğlu, 2006: 81).

2.1.10. Muş'ta Spor Turizm Potansiyeli

Şekil 1.1. Muş'ta Spor Turizm Potansiyeli

Kaynak: Muş Spor Tarihi (2021)

Türkiye'de spor turizm türleri arasında bulunan kış turizmi, son yıllarda hızlı bir gelişme göstermiştir. Özellikle yerli ve yabancı ziyaretçilere hizmet verebilecek önemli bir seviyeye ulaşmıştır. Kış turizmi alanında, ülkemizde Erzurum'un ev sahipliğini yaptığı 2011 Dünya Üniversiteler Kış Oyunları (Universiade) ile 2017 Avrupa Gençlik Olimpik Kış Festivali (EYOF) gibi uluslararası organizasyonlar, ülkemize önemli gelir sağlamıştır. Spor turizmi alanında yapılacak yatırımlar yabancı turistleri cezb edecek, ülkemizi tercih etmelerini sağlayarak ülke/kent ekonomisine önemli katkı sağlamaktadır. (Silik ve Ünlüönen, 2017: 25). Erzurum gibi Doğu Anadolu Bölgesi'nin diğer şehirleri de kış turizmi ve kış sporları bakımından elverişli ortamlara sahiptir.

Muş ili de yüksek dağları, soğuk iklimi, yoğun miktardaki kar yağışı ve uzun kış mevsimiyle kış sporlarına ilgi gösteren turistleri çekebilecek önemli bir potansiyele sahiptir. Muş şehir merkezine ait meteoroloji verilerine göre Muş ilinin kış aylarında oldukça soğuk ve kar yağışlı bir ikliminin olduğu söylenilebilir. İl geneli 1500 –1700 metre rakımlı oldukça yüksek düzlükler üzerine kuruludur. Muş şehir merkezi deniz seviyesinden 1316 metre yükseklikte bulunmaktadır. Yüksek irtifadan kaynaklı kış aylarında şehir merkezi yoğun kar yağışı almakta ve kar kalınlığı yüksek seviyelere ulaşmaktadır. Bugüne kadar Muş şehir merkezinde ölçülmüş en yüksek kar kalınlığı 163 cm seviyesindedir (Ekmekçi, 2014). Bu seviye, şehir merkezinden uzaklaşıp dağlara çıkıldıkça daha da yükselmektedir. Ayrıca Muş, Türkiye'de en yüksek kar kalınlığının olduğu kentler arasında bulunmaktadır (Günal, 2013: 7). Bu anlamda 2850

metre yüksekliğe sahip olan Kurtik Dağı örnek gösterilebilir. Kurtik Dağı'nda kış aylarında ara ara 9-10 metreye ulaşan kar kalınlığı, Nisan ayında bile 1 buçuk 2 metre seviyesinde olabilmekte ve burada hiçbir tesis olmamasına karşın uzun kış sezonundan dolayı amatör kayak spor sevenlerini bölgeye çekebilmektedir (TRT Haber, 2018). Dolayısıyla Muş ili kış turizmi bakımından oldukça elverişli bir iklime sahiptir. Son yıllarda Muş şehrinde kış turizmine yönelik yatırımlar yapılmaya başlanmıştır. Bu yatırımlardan en çok öne çıkan Güzeltepe Kayak Merkezi'dir.

Kırsal turizm iklimle direkt ilişkisi olmayan bir turizm şeklidir. Bu nedenle mevsimsellik niteliği bulunmamaktadır. Böylelikle, bulunulan ortama göre kış aylarında bölgedeki kayak merkezleri değerlendirilebilmekte, ilkbahar aylarında köyler uzun kır yürüyüşlerine ev sahipliği yapabilmekte, yaz ve sonbahar aylarında ise tarımsal ürünlere yönelik olarak çiftliklerin kullanım imkanı ortaya çıkmaktadır (Soykan, 2003: 12). Bu durumda Muş şehrinin iklimi, tarım ve hayvancılık faaliyetleri ile yılın on iki ayı turistlere hitap edebilecek çekicilik unsurlarını elinde bulundurduğu düşünülmektedir. Türkiye'de dağlık bölgeler, içlerinde bulundurdukları orman varlıkları, mera ve çayır alanlarına bağlı olarak yapılan hayvancılık ve yaylacılık faaliyetleri, çeşitli tarımsal üretim ve madencilik gibi potansiyelleri nedeniyle geçmişten günümüze çeşitli formatlarla kullanılmıştır. Günümüzde ise dağlık bölgeler geleneksel kullanım şekillerinin yanı sıra yeni bir turizm çeşidi olan kırsal turizm ile öne çıkmaktadır (Bakırcı, 1995: 291-310). Bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda Muş şehrinin dağlık yapısı kırsal turizm yönünden önemli bir çekicilik unsurudur. Bu yönden il dağlık yapısı gereği kış sporları, dağcılık faaliyetleri, trekking gibi aktivitelerin yapılmasına olanak sunmaktadır. Yoğun kar yağışının görüldüğü ve karın genel itibariyle uzun süre yerde kaldığı, bölge anatomisinin uygun olduğu yüksek dağlık bölgelere sahip olan şehir; tatil yapma, dinlenme ve kış sporlarının gerçekleştirilebilmesi yönünden elverişli şartlara sahiptir (Ersungur ve Aslan, 2014). İlde şehir merkezine 8 km uzaklıkta Güzeltepe Mahallesi sınırları içerisinde bir kayak tesisi bulunmaktadır (Muş İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2018).

Bölgedeki dağlık yapı dağcılık faaliyetleri yönünden de oldukça elverişlidir. Bu yapı dağcılık faaliyetleri ile uğraşan sporcuların önemli derecede ilgisini çekmektedir. Bu kapsamda örnek olacak bir uygulama Türkiye Dağcılık Federasyonu tarafından gerçekleştirilmiştir. Türkiye Dağcılık Federasyonu 2018 yılı kış eğitimini Muş şehrinde

gerçekleştirerek dağcılık sporu yönünden Muş'un coğrafi yapısının elverişliliğine dikkat çekmiştir (MŞÜ, 2018). Diğer yönden Muş ili yaylacılık faaliyetlerinin de yoğun olarak yapıldığı illerimizden biridir. Muş ilindeki yaylalar uzun süre karla kaplı kalarak yeşilliğini sürdürmektedir (Muş Belediyesi, 2018). Bu durum Muş şehrinde yaylacılık faaliyetlerinin daha uzun dönemlerde gerçekleştirilmesine imkan tanımaktadır. Yaylacılık faaliyetleri de kırsal turizm yönünden önemli bir çekicilik faktörü olarak değerlendirilmektedir. Muş şehrinde kırsal turizm yönünden bir diğer çekicilik unsuru da nadir görülen bitki türleridir. Şehir merkezinin hemen çevresinde bulunan Kızıl Ziyaret Tepesi (Kurtik Dağı) bahar aylarında çeşitli çiçekler ve lalelerle zengin bir çeşitliliğe sahiptir (Aykan, 2015).

Özellikle bölgede doğal olarak yetişen 15 gün kadar kısa yaşama sahip olan Nisan ayı sonları ile Mayıs ayı başlarında çiçek açan Muş Lalesi bölge halkı ve turistlerin önemli derecede ilgisini çekmekte, konuya ilişkin bir de festival organize edilmektedir. İlki 2000 yılında yapılmış olan lale festivali her yıl 29-30 Nisan tarihlerinde tekrar edilmektedir (Muş İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2018). Bu bağlamda bu festivalin Muş ilinin kırsal turizm potansiyeli yönünden önemli bir çekicilik unsuru olduğu düşünülmektedir. Çünkü Dalgın vd. (2016) festivallerin bir turistik ürün olarak doğa turizminin önemli parçalarından birisi olduğunu ve kırsal bölgede yaşayan yerel halk için önemli bir eğlence ve sosyalleşme aracı olduğunu göstermektedirler. Bölgede yetişen diğer nadir görülen bitki türleri arasında Uçkun, Gülük, Jağ ve Kenger gibi bitkiler yer almaktadır. Bu bitkiler bölge halkının severek tükettiği ve yemekleri yapılan bitkilerdir (Muş Valiliği, 2018). Bu bitkilerinde yeme içme kültürü yönünden bölgenin kırsal turizm potansiyeline katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Çünkü kırsal turizmde yer alan turistlerin hem bu bitkilerin toplanma kısmında çeşitli deneyimler gözlemleyebilecekleri hem de bölgeye ait farklı lezzetleri tatma fırsatı bulacakları düşünülmektedir. Ayrıca Muş ilinin bu tarz uygulamalar ile turistlere yukarıda bahsedilen endemik bitki türlerinden toplama fırsatı veren, kamp ve doğa yürüyüşleri yapmaya elverişli kısa süreli turların düzenlenebileceği bir uygulama haline dönüştürülebileceği düşünülmektedir. Nitekim Türkiye de bu tür uygulamaların yapıldığı görülmektedir. Bu yönden örnek bir uygulama Manavgat ve Side'de tatilini yapmak üzere gelen turistler ile devam ettirilmektedir. Bu turistler pamuk toplamak üzere düzenlenmiş turlara katılım sağlamakta, öncelikle tur programında bulunan

Oymapınar baraj gölünde tekne turları yapmakta, daha sonra da bölgedeki pamuk tarlalarında bir saat çalışmaktadırlar (Sarı, 2008: 12-45).

2.1.11. Muş'ta Spor Turizminin Mevcut Durumu

Muş, zengin bitki örtüsü temiz havası ve kendine özgü doğal güzellikleriyle doğa turizmi bakımından oldukça zengin bir coğrafyadadır. Güneydoğu Toros Dağlarının uzantısı olan Haçreş dağlarının önemli doruklarından 2650 metre yüksekliğe sahip Kurtik Dağı (Çavuştepe), hem amatör hem de profesyonel dağcılara hitap edecek yürüyüş parkuru ve tırmanış gerçekleştirecek rakımı 2650 m olan Kurtik Dağı'nda, henüz tırmanış güzergâhları belirlenmemiştir. Bu bakımdan bakirdir. Yaban hayatı bakımından ilimizin dağlık alanları uygun barınaklar oluşturmaktadır. En sık görülen yaban hayvanları tavşan, tilki, çulluk, kaz, toy kuşu, turna, keklik, ördek ve bıldırcındır. Kurtik Dağı ve etrafındaki sıra dağlar dağcılık, eko turizm, yürüyüş, flora turizmini hayata geçirmek için uygundur. Ayrıca zengin florası daha incelenmemiştir. Yine ilin en önemli akarsuyu olan Murat ve Karasu Nehirleri akarsu turizmine (kano-kürek -rafting) oldukça elverişlidir (Muş Coğrafi Yapı, 2018).

İlimizde dağcılık faaliyetleri 1970'li senelerden itibaren yapılmaya başlanmıştır. Muş'un zengin bitki örtüsü temiz havası ve kendine özgü doğal güzellikleriyle doğa turizmi potansiyeli bulunmaktadır. Şehrin yanı başında birçok şifalı bitkinin yetiştiği ve kuş türünün yaşadığı, tarihi üzüm bağlarının ve yaylaların yolunun üzerinde bulunması, Kızıl Ziyaret Efsanesi ve Muş Kalesi'nin bulunduğu muhteşem doğa manzarasına sahip olması bölge insanının ve doğaseverlerin ilgisini üzerine toplamıştır. Ne var ki bu kadar özelliği bünyesinde barındıran bir yer olmasına rağmen Muş'ta doğa turizmi yeterince gelişme göstermemiştir. Bu bölgelerin tanınırlığının artırılması, doğa ve doğa sporları turizmi ve bölgelerin kırsal kalkınmasına sağlayacakları etkiler yönünden önem ifade etmektedir. Bu nedenle Kurtik Dağı'nda bölge halkının ve doğaseverlerin yürüyüş ve tırmanış yapabileceği rotalar belirlenip yürüyüş parkuru yapılması doğa turizminin hareketlilik kazanması açısından oldukça önem arz etmektedir. Kurtik Dağı yürüyüş parkuru oluşturulurken yol güzergâhında üzüm bağları, şifalı bitkiler, doğal çeşmeleri, Kızıl Ziyaret, yaylalar, kale gibi dinlenme, yeme ve içme, fotoğraf çekme gibi noktaları oluşturularak zirve tırmanışları gerçekleştirecek bir yol takip edilmelidir. Ayrıca Kurtik Dağı'nın zirvesine şehir merkezinden servis araçları seferleri başlatarak zirveye turistlere seyahat olanağı sağlanmalıdır. Birçok şifalı bitkinin yetiştiği, birçok canlı

türlerinin yaşadığı ve yaylaların bulunduğu Kurtik Dağı, trekking ve tırmanış için uygun bir yerdir. Şehre yürüme mesafesinde olan Kurtik Dağı (2650m) özellikle ilkbahar ve son bahar aylarında halkın ve bölgedeki dağcıların sık sık ziyaret ettikleri bir yer olmaktadır.

İlimiz güney kesiminde yer alan Kurtik Dağı (2650m) zirvesi yamaç paraşütü için oldukça uygun bir yer konumundadır. Bu spor branşının yaygınlık kazanması durumunda bölgedeki insanların bu spor branşına ilgileri ve yönelimleri artacaktır. Ayrıca yamaç paraşütü spor turizmi bakımından oldukça önemlidir. İlimizin Bulanık ve Varto ilçelerinde birçok göl yer almaktadır (Kaynar, 2021: 387-398). Bu göller Kano-Kürek ve Yelken sporlarının yapılabilmesi için oldukça elverişlidir. İl merkezinde Murat ve Karasu Nehirleri üzerinde rafting ve kano etkinlikleri yapılmaktadır. Bu sporların ve spor turizminin gelişmesi için bu alandaki sportif etkinlikler yaygınlık kazanmalıdır.

Kunav Mağarası, Muş'un Varto ilçesine bağlı Kayadelen Köyü yakınlarında bulunan ve (köy merkezine yaklaşık 1 buçuk km. uzaklıkta) ilk çağlarda yerleşim yeri olarak da kullanıldığı bilinen bir yerdir. Kunav Mağarası'nın giriş kısmında doğal tüneller ve köprüler yer almaktadır. İçinden dere de geçen bu yer iki katlı mağaradan meydana gelmektedir. Mağaranın girişinde derin bir kanyon da bulunmaktadır ve mağara kanyonlarla beraber suyun çıktığı ve "düden" olarak ifade edebileceğimiz bir yapıdadır. Bu yüzden Kunav Mağarası, içerisinde onlarca odanın bulunduğu ve daha birçok doğa güzelliğinin yer aldığı heyecan verici ve keşfedilmeyi bekleyen bir mekan olarak karşımıza çıkmaktadır. (Şengel ve Zengin, 2019: 139-163; Kaynar ve Koç, 2019: 123-127).

2.1.12. Spor Turizm Türleri

2.1.13. Futbol

Futbol, yılda 250 milyar dolara yakın iş hacmi oluşturan bir spor branşıdır (Yeşil, 2015: 52). Sponsorlar, maç günü gelirleri, yayın hakları, uluslararası organizasyonlar ve yapılan kamp sezonları futbol ekonomisinin büyümesinde önemlidir. Son zamanlarda Türkiye, Portekiz, İsviçre ve Avusturya gibi ülkeler futbol turizminde gerçekleştirilen kamp ve organizasyonlarlaadını duyurmuştur. 2016 yılında yapılan Avrupa Futbol Şampiyonası şampiyonu Portekiz, bu başarısını ülkeye turist çekmek amacıyla

kullanmıştır. Bu amaçla, Portekiz Futbol Federasyonu ve Portekiz Turizm Bakanlığı ortaklaşa yürüttüğü çalışmalar devam etmektedir (Demir ve Demir, 2004: 110). Türkiye' de ise Antalya, Ankara ve Erzurum gibi yerler futbol için öenmli kamp merkezleridir (Demir ve Demir, 2017: 363). Türkiye 2018 yılında futbol kamp turizminden 100 milyon Euro üzerinde bir kazanç amaçlamaktadır, 2018 senesinde 1700 futbol takımının sezon arası kamplarda en çok tervih ettiği yerlerden olan Antalya, 2019'da bu rakamı 2000'in üzerine çekmek için planlamalar yapmıştır (Karaküçük, 2008). Futbol Federasyonları, turizmdeki talebe olan ilginin önemli bir kısmını oluşturan spor kulüplerine, kamp yerlerini yaz aylarında serin olan , kış aylarında da sezona en uygun sıcaklık değerlerine sahip bölgelerde kamp yaptırmayı tavsiye etmiştir (İçöz, 2008).

2.1.14. Dağcılık

Şekil 1.2. Muş'ta Dağcılık Potansiyeli

Kaynak: Adem Sönmez Fotograf Arşivinden (2021)

2.1.14.1. Trekking

Trekking, zorlu parkurlardan oluşan rotalar, çadır veya bungalov gibi konaklamalar içeren spor turizmi çeşididir. Dünya'da trekking turizmi konusunda en gelişmiş ülkelerden biri Nepal'dir. Ülkenin Annaparnu Bölgesi, trekking turizminde,

siyasi problemlerin meydana geldiği 2008 yılı dışında gelişme göstermiştir. Bölgeyi 2010 senesinde 90.161, 2011 senesinde 99.296 kişi bu maksatla ziyarette bulunmuştur (Lama, 2012). Macera sever turistler tarafından, kutup bölgeleri de birer trekking durağı haline gelmiştir (Gyimothy ve Mykletun, 2004: 855). Türkiye'de de pek çok bölgede trekking sporu yapılabilmektedir. Bunlardan en ünlüsü Batı Akdeniz'deki Likya Yolu'dur (Ardahan ve Mert, 2013: 341).

Doğa yürüyüşü olarak isimlendirilen trekking Avrupa önde gelmek üzere Dünya'da son yıllarda yaygınlık kazanan ve önemli derecede turist çeken bir spordur. Bu turizmin meraklıları doğayla bütünleşme, fiziksel kondisyonlarını ve yeteneklerini ara ara ölçme buzul göllerin çevresinde kamp kurma gibi amaçlarla olaya bakmaktadırlar (İçöz, 2008).

2.1.14.2. Kaya Tırmanışı

Kaya tırmanışı, kaya yüzeylerinde türlü araçlarla (halat vb.) veya araç kullanmadan tırmanış ya da iniş yapılmasına dayanan bir spor dalıdır. Almanya'nın Frankenjura ve İtalya'nın Arco bölgeleri kaya tırmanışı ile meşhur bölgelerdir (Woratschek, ve Ritchie, 2007: 6). Türkiye'de arazi şartlarının elverişli olduğu birçok bölgede kaya tırmanışı potansiyeli bulunmaktadır. Örneğin; Erzincan'da Munzur Dağı yamaçları ve Kemaliye Karanlık Kanyonu önemli bir kaya tırmanışı potansiyeline sahip bölgelerdir (Şahin, 2009: 83). Antalya'nın Geyik bayırı bölgesi de kaya tırmanışı ile ünlü bir bölgedir. Zaman içinde bölgenin kaya tırmanışıyla ünlenmesi sonucu tesisler yapılmıştır. Bölgede, şu an çeşitli şekillerde (bungalov, pansiyon, kamp alanı vb.) toplam 450-500 kişilik konaklama kapasitesi bulunmaktadır (Çetinkaya, 2014: 83-100).

Kaya tırmanışı, dağ tırmanışı, duvar tırmanışı ve buz tırmanışı gibi türleri olan tırmanma sporu dağcılık sporlarının önemli bir çeşididir. Ülkemize özellikle tırmanma maksatlı gelen turistlerin gözde noktaları Ağrı Dağı ve çevresidir. Yıllık ortalama yerli ve yabancı 6 bin dolaylarında dağcıya ev sahipliği yapan Ağrı Dağı dağcıların büyük tutkusu haline gelmiştir (Deniz, 2007: 458). Türkiye'de ilk dağ tırmanışları 19. Yüzyılda yabancı turistlerle coğrafya, jeoloji ve botanik konularında çalışmalar yapan yabancı bilim insanları tarafından yapılmıştır. Spor maksatlı dağcılık 20. Yüzyılın ilk yarısında Türkiye dağlarına çoğunlukla yabancı dağcıların tırmanışlarıyla başlamış ve 1940'dan sonra Türkiye'de dağcılık etkinliklerine katılım artmıştır. Ülkemizdeki dağcı

sayısının artması, tırmanmak maksadıyla daha fazla yabancı dağcının Türkiye'ye gelişi 1950'lerden bu yana başlamıştır (Tüzel, 1993: 24).

2.1.15. Bisiklet

Şekil 1.3. Bisiklet Turu

Kaynak: Muş Spor Tarihi (2021)

Günümüzde önemi giderek artan, bireysel veya grup olarak açık alanda, yolda veya özel olarak hazırlanmış bir alanda yapılan bisiklet turizmi, ülke tanıtımlarında önemli bir yer tutmaktadır (Bil vd. 2012: 15-55). Bisiklet sporunu aktif olarak yapanların bisiklet turizminin gelişmesinde direkt katkıları bulunmaktadır. Bisiklet turizminde türlü etkinlikler yapan turistler, çoğunluk olarak doğaya zararı olmayan faaliyetleri tercih ederler (Chen ve Chen, 2013: 24). Bisiklet sporu, gelişmiş ülkelerde oldukça önemli bir yer tutmaktadır (Passafaro vd. 2014: 77).

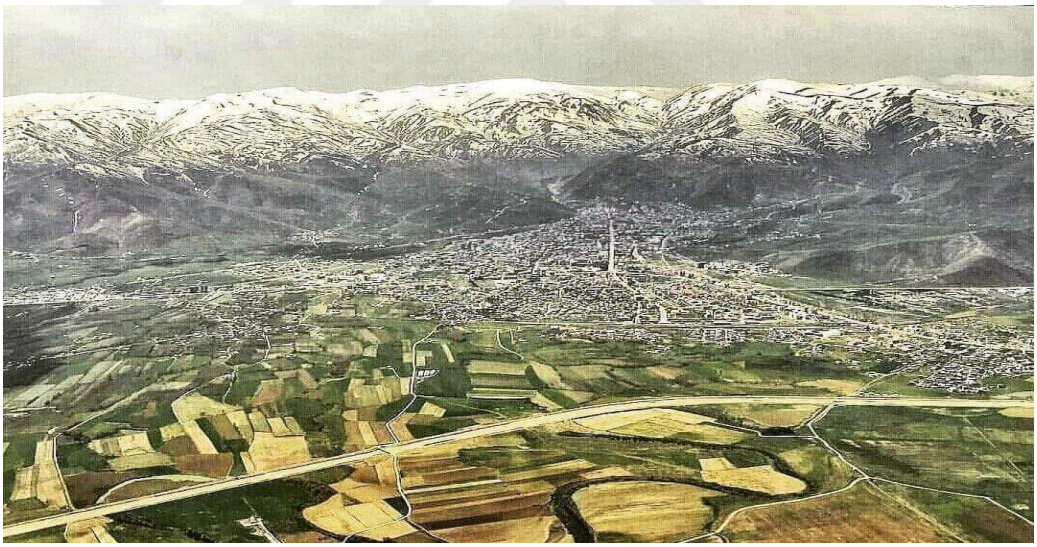
Danimarka'da 1996 senesinde bisiklet turizmi için katılan sayısının 56.000 ve bunların yaptığı konaklama sayısının 477.000 olduğu tahmin edilmiş, İngiltere'de 1997 senesinde yapılan bisiklet turizminin ekonomik hacminin 535.000 avro dolaylarında olduğu düşünülmüştür (Ritchie ve Hall, 1999: 89-112). Fransa'da tertip edilen yüksek itibarlı üç haftalık bisiklet yarışı olan Le Tour, birkaç milyon izleyiciyi 2,5 mil uzunluğundaki yola çeken dünyanın önemli bir spor olayıdır (Standeven ve Knop, 1998: 4).

Ülkemizde farklı türlerde uluslararası seviyede bisiklet yarışları organize edilmektedir. Bunlardan en çok bilineni 76 ülkenin canlı yayınlayarak (Türofed, 2014:

53) izlediği ve ülkemizi etkili bir şekilde tanıttığı Cumhurbaşkanlığı Türkiye Bisiklet Turu'dur. Bu tur, Uluslararası Bisiklet Federasyonunun çok aşamalı yol yarış programında bulunmaktadır. Özellikle Çin ve Fransa gibi ülkelerde organize edilen yarışlarda, sporcuların etap geçişlerinde yarışın hemen sonrası hem havayolu hem de karayoluyla yolculuk yaparak sonraki etap noktasında konaklama yapmaya mecbur kalması sporcular için son derece yorucu ve zorlayıcı olmaktadır. Ülkemizde organize edilen müsabakalarda ise bu durum tam tersinedir. Etap tamamlandığı andan itibaren sporcuların herhangi bir ulaşım aracı ihtiyacına gerek duymaksızın, kendi bisikletleriyle bile konaklama yerlerine ulaşabilme olanağı, onların turu daha az yıpranarak tamamlamalarını ve kendilerine zaman ayırmalarına imkan sağlamakta, bu da ülkemizin yarışlar için rakiplerine kıyasla sahip olduğu üstünlüğü öne sermektedir.

2.1.16. Kış Sporları

Şekil 1.4. Muş Ovası Kuş Bakışı Görüntüsü

Kaynak: Muş Valiliği (2020)

Kış sporları turizmi, kar üstünde çeşitli ekipmanlarla yapılan spor çeşitlerinin tümüdür (Hazar, 2007: 100). Kayak, snowboard, kayakla atlama gibi çeşitli türleri vardır. İçlerinde en yaygın olan branş ise kayak branşıdır. Senede ortalama 400 milyon kişi kayak yapmak maksadıyla seyahatte bulunmaktadır. Dünya genelinde, İsviçre, Rusya, Avusturya, Güney Kore ve Kanada gibi ülkeler kış spor turizmiyle dikkatleri üzerine çekmektedir. Yalnızca Avrupalı turistlerin Alp Dağları'ndaki kış sporları

turizmine katkısı 26 milyar dolardır. Dünya genelinde bölgeyi 475 milyon turist ziyaret etmekte ve bu rakam küresel turizm canlılığının %4'ünü oluşturmaktadır (Koşan, 2013: 293.-324).

Türkiye'de, kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm bölgeleri kapsamında kış sporları tarzında 29 tesis bulunmaktadır. Konaklama şartları ve mekanik tesisler yönünden değerlendirilme yapıldığında, tesislerden 9'u aktif iken 7'si ise kısmen aktif durumdadır. Kış sporları turizminden elde ettiği payı arttırmayı amaçlayan Türkiye bu alanda yeni yatırım planları yapmaktadır (Doğanay vd. 2005: 154).

2.1.17. Su sporları

Şekil 1.5. Muş Murat Köprüsü (Rafting)

Kaynak: Muş Spor Tarihi (2021)

Su sporları turizmi, suda yapılan her türlü spor branşına yönelik gerçekleştirilen turizm etkinliklerini ifade eder (Hazar,2007: 100). Su sporlarının rafting, kürek, scuba-diving, kano, sörf, olta balıkçılığı, parasailing gibi branşları içermektedir. Ulusal veya uluslararası federasyona sahip olan branşlar, normal spor turizmi etkinlikleri dışında düzenlediği organizasyonlarla da ön plana çıkmalıdır (rafting, kano, kürek vb.). (Turgut ve Ardahan, 2013: 10).

2.1.17.1. Rafting

Rafting, akış hızı yüksek olan nehirlerin 'raft' diye adlandırılan botlarla geçildiği takım sporudur (Yeşil, 2015: 41). Rafting parkurları, kolaydan zora doğru olmak üzere birinci dereceden altıncı dereceye kadar bölümlendirilmektedir. Türkiye'de; Antalya

ilinde Manavgat Çayı ve Köprüçay, Mersin'de Dragon Çayı Artvin'de Çoruh Nehri, Rize'de Fırtına Deresi ve Göksu Nehri raftingle öne çıkan bölgelerdir Antalya, Köprüçay'da 2018 senesinde 700.00 rafting turistinden 200 milyon TL kazanç elde etmiştir.

2.1.17.2. Kano

Kano, akış hızı çok yüksek olmayan göllerde tek kişilik kanolar kullanılarak yapılan spor çeşididir (Yeşil, 2015: 42). Özellikle olimpiyat oyunlarında ilgi çeken bir su sporu branşıdır. Türkiye'de Manavgat, raftingde olduğu gibi kanoda da gözde bölgelerdendir. Manavgat'ta, her sene Dragon Cano Fest adında uluslararası bir organizasyon yapılmaktadır (Derman ve Yıldız,2018: 124).

2.1.17.3. Kürek

Kürek, nehir, göl veya denizlerde bireysel ya da takım olarak kürek çekerek parkuru yarışan sporculardan daha önce bitirmeyi amaçlayan spordur (Yeşil, 2015: 44). Özellikle macera tutkusu olan turistler tarafından tercih edilmektedir. Muğla Şehri'nin Ortaca ilçesinde yer alan Dalyan Mahallesi, milli takım kamplarının da yapıldığı bir kürek turizmi noktasıdır (Cerne vd. 2013). Türkiye'de Sapanca, Poyrazlar Gölü ve Gölkent kürek sporunun yapıldığı diğer bölgelerdir (Dere, 2010: 44).

2.1.18. Yamaç Paraşütü

Yamaç Paraşütü sporu, görünüş olarak serbest atlama paraşütüne benzer bir paraşüt ile uçaktan atlamak yerine, yüksek bir yerden koşarak yükselmektir. Bu spor çeşidi, bazı maceracı havacıların 1980'li senelerin başında serbest paraşütler takıp yüksek tepelerden koşarak yükselmeye çalışmasının sonucunda meydana çıkmıştır (Demirkan, 2006: 32) . İlk kez Fransa ve İsviçre Alp'lerindeki bir grup pilotun yelken kanat pilotlarına özenmesi sonucu dik ve yüksek yamaçlardan koşarak kalkış yapmaya başlaması, yamaç paraşütü sporunun yaygınlık kazanmasında ve Antarktika haricindeki tüm kıtaların dağlarında yamaç paraşütlerinin görülmeye başlanmasında etki sahibi olmuştur. Hava sporları bağlamında kullanılan araçların en önemlisi ve talep göreni yamaç paraşütü olmuştur (Özgülbaş, 2004: 3). Eğimli ve yüksek bir noktaya açık olarak serilen paraşüt, pilotun koşmaya başlaması ile içi hava ile dolar ve pilotla beraber yükselir. Havada kalma süresi kullanılan malzemenin performansı ve pilotun

deneyimine bağlı olarak kilometrelerce, saatlerce sürebilir. Tek kişi olabileceği gibi iki kişilik kanatları da mevcuttur.

Bir ülkenin coğrafi yapısı yamaç paraşütü sporunun bir ülkede yaygınlık kazanmasında çok büyük bir önem ifade etmektedir. Uygun yükseltiye sahip olmayan birçok ülkede bu spor faaliyet gösterememekte ya da sınırlı kalmaktadır. Bazı ülkelerde yeterli yükselti olmadığı için vinç sistemi gibi teknolojilerin desteğiyle bu spor yapılmaya çalışılmaktadır. Türkiye'nin engebeli coğrafi yapısı, tepe ve dağların uygun olması bu sporun ülkemizde birçok merkezde yapılmasına imkan sunar (Kozak ve Bahçe, 2012: 197). Ülkemizde Yamaç Paraşütü Sporu 1990 yıllarının başlarında Fethiye Ölüdeniz bölgesindeki Baba Dağı'nın yabancı uyruklu pilotlar tarafından bulunmasıyla tanınmıştır. Ülkemizde yamaç paraşütü yapılan diğer bölgeler; Ankara Gölbaşı, Kayseri-Ali Dağı, Denizli-Pamukkale Çökelen Dağı, Bolu-Abant, Isparta Eğirdir, Antalya-Aksu Eskişehir-İnönü'dür (Çetinkaya vd. (2015).

2.1.19. Geleneksel sporlar

2.1.19.1. Güreş

Şekil 1.6. Muş Malazgirt Geleneksel Güreş Etkinlikleri

Kaynak: Muş Spor Tarihi (2021)

Beden gücüne ve zekâya bağlı bir spor olan güreş, insanlık tarihi kadar eski bir spordur. İnsanlar, ilk zamanlarda doğayla, vahşi yaşamlarla ve kendi cinsinden olan kişiler ile yakın temas kurmak zorunda kalınca kuralsız, kaba ve basit bedensel

hareketlerle vücudunu ve kas kuvvetini kullanmak mecburiyetinde kalmıştır. Zamanla bu hareketler yerini düzgün, kurallı ve karmaşık bedensel hareketlere bırakmıştır. (Alpman, 1972).

Güreş sporunun, insanın vücudunu ve kas kuvvetini kullanarak kendini korumak, bir şeylere ve bir kimselere karşı koymak, saldırmak ve karşısındakini savunmasız hâle getirmek için yapılan bedensel hareketlerin zaman içerisinde karşılıklı bir gövde gösterisine dönüşmesi sonucu meydana çıktığı düşünülmektedir (Kaynar, 2014). Güreş, eski toplumların en önemli faaliyetleri içinde yer almış ve savaşa hazırlık evrelerinde eğitim ve vücudun formda kalması, bayramlarda, şenliklerde merasimlerde ve özel günlerde eğlenmek maksadıyla yapılmıştır (Kahraman, 1989).

Güreş, hemen hemen tüm toplumlarda büyük bir ilgi görmüş, güreş yapan kişilere toplumda büyük bir saygı duyulmuştur. Bu saygınlığın nedeni ise güreş sporunun kişiye güçlü olmasının yanı sıra alçak gönüllülük, dürüstlük, cesaret ve yiğitlik gibi erdemli davranışları da kazandırmasıdır (Pehlivan ve Demir, 2005: 142).

2.1.19.2. Binicilik

Şekil 1.7. Geleneksel Binicilik Festivalleri

Kaynak: Adem Sönmez Fotograf Arşivinden (2021)

Asırlar boyunca insanlar yolculuk sırasında, savaşta, sosyal hayatta günlük işlerini kolaylaştırmak adına atları bir araç olarak kullanmıştır. At yetiştiriciliği bir taraftan düğünlerde, bayramlarda eğlence maksatlı yapılırken bir taraftan da savaş ve spor

maksatlı yapılmıştır. Türklerin Anadolu'ya yerleşmesinin tarihi olarak kabul edilen 1071 Malazgirt Zaferi, Selçuklu Devleti'nin geleneksel atçılık ve atçılık kültürüne gösterdiği önemin büyük bir etkisi olduğu düşünülmektedir (Türkmen ve Tuğşad 2014).

Özellikle 1071 Malazgirt'te kazanılan zaferle beraber Anadolu'da atçılık ve binicilik etkinliklerinin kilit rolü olmuştu. Orta ve Güneydoğu Anadolu'da yer alan haralarda yetiştirilen atlar ve katırlar, batılı tacirler tarafından satın alınır, onuncu ve on birinci asırlarda Türkler tarafından Maveraünnehri'ne ve Horasan'a, oradan da Orta Doğu'ya getirilirdi. Bu atların, Arap devletleri tarafından ıslah edilmesi ve yetiştirilmesi ile zamanla "Arap Atı" olarak bilinen at ırkı (cinsi) ortaya çıkmıştı (Çetin, 2014). Anadolu'da yetişen atlar komşu ülkelerin atçılığına ve binicilik etkinliklerinin gelişmesine katkıda bulunmuş ve Avrupa atçılığının gelişiminde de büyük bir pay sahibidir (Güleç, 1996).

2.1.19.3. Avcılık

Şekil 1.8. Muş'ta Avcılık

Kaynak: Temel Ak Fotoğraf Arşivinden (2021)

Av turizmi, bilinçli ve belli bir eğitime dayanarak doğaya zarar vermeksizin yürütülen yalnızca olgunluğa erişmiş hayvanların avlanması olayıdır. Türkiye'de yetmişli senelerde başlamış fakat o zaman koşullarının ve merkez av komisyonunun

esnekliği ile çok değişik şekillerde izinli veya izinsiz olarak kuş ve domuz avcılığı yapılmıştır (Kozak vd. 2001: 24).

İnsanoğlu yaratıldığı günden şimdiye dek yiyecek arama ve karnını doyurma zorunluluğu hissetmiştir. Bir taraftan bitki kökleri toplayıp toprağı işlerken diğer taraftan av ekipmanlarından yararlanmayı düşünmüş, bunun için en kolay el baltalarından başlayarak, günümüzdeki otomatik silahlara değin çabalarını devam ettirmiştir (Tosunbaş, 1976: 101).

2.1.19.4. Okçuluk

Okçuluğun, Taş Devrine kadar uzandığı bilinmesine rağmen, 5000 sene öncesinde ilk olarak Mısır medeniyetinin ok ve yaya sahip olup avcılık ve mücadele maksadıyla kullanmışlardır. Milattan önce 1200'lü yıllarda Hititler iki tekerleği olan at arabalarıyla ateşten ok kullanmışlar ve Orta Doğu mücadelelerinde rakiplerini korkutmayı başarmışlardır (Ulusoy, 2008). Ok, yay ile fırlatılan ucu sivri ve ince bir çubuktur. İnsanlık tarihinin en eski zamanlarında ve en uzun süre boyunca kullanımı devam eden silahtır. XVI. yüzyıldan itibaren ateşli silahların icat edilmesiyle savaş silahı olarak önemini yitirmiş ama bugüne kadar av ve spor silahı olarak kullanılmıştır (Tunç, 2000).

Okçuluk, Osmanlı imparatorluğunda İstanbul'un fethedilmesinden sonra bu döneme kadar daha çok askeri maksatlı kullanılırken spor okçuluğunun da önemi artmaya başlamıştır. Ok merkezlerinin bir vakfa bağlı olması, yönetici kadrolarının demokratik bir seçimle iş başına gelmesi, iç tüzüğü ve sicile kayıtlı az sayıda üyesi ile modern spor kurumudurlar. Bu nedenle dünya spor tarihinde ilk spor kuruluşu olarak yerini almıştır (Ulusoy, 2008).

2.1.19.5. Cirit

Şekil 1.9. Geleneksek Cirit Oyunları

Kaynak: Muş Spor Tarihi (2021)

Tarihin eski dönemlerinde insan topluluklarının ulaşım ve savaş araçlarından olan atlar, günün koşullarına göre eğitilmiş savaşlar at ile yapılmış, barış zamanlarında da spor ve eğlence aracı olarak kullanılmıştır. Cirit, diğer adı ile Çavgan; Türklerin yüzyıllardır oynadıkları, insan ile aklın birleştiği eski savaş stratejilerinin uygulamaya konduğu çok yönlü bir spordur. Orta Asya'da yasayan Türkler, barış zamanlarında atlarını ve askerlerini daha diri ve güçlü tutabilmek, insanları ruhen ve bedenen eğitmek maksadıyla atla cirit faaliyetleri sürdürmüşlerdir. Atlı ciritte hiç bir spor oyununda olmayan rakibi affetme şeklinde bir davranış vardır. Bu yönüyle spor ve erdemin beraber anıldığı asil bir yapıya sahiptir (Kahraman, 1995).

19. yüzyılda Osmanlı imparatorluğu ve sarayının en büyük ölçekli tören ve gösteri oyunu olmuştur. Osmanlı padişahları yaptırdıkları her sarayın içinde ya da yakınında mutlaka cirit oynamaya uygun spor yerleri yaptırmışlardır. II. Mahmut 1816 yılında cirit oyununda cirit isabet eden bir sporcunun ölmesi nedeniyle üzülüp 1826'da oyunu bir süre yasak kılmıştır (Kahraman, 1995).

Cirit Oyunu 17. yüzyılda Almanya'da, Fransa'da, Afganistan, İran ve Türkistan Türkleri ile Asya yörelerinde de cirit sporu yapılmıştır. Günümüzde Anadolu'da pek çok

şehrimizde ilgiyle seyredilen ve oynanan sportmenlik, mertlik ve tarihin iç içe olduğu milli ata sporumuzdur.

2.1.20. Yayla Turizmi

Yayla turizm faaliyeti kırsal alanlarda gerçekleştirilen bir turizmdir. Bu alanlarda faaliyetine devam eden insanlar turizmden kazanç sağlayarak refah düzeylerinin yükselmesine imkan tanıması bakımından kırsal alanlar için önem arz etmektedir (Kozak ve Bahçe, 2012: 188). Su kaynakları, temiz havası, ve yeşil doğası ile bilinen yayla turizmi, diğer turizm çeşitleriyle de etkileşim içindedir. Geziye gelen turistlere hem tarihi hem de dini yerleri gezebilme fırsatı da sağlamaktadır. Ayrıca yüksek kesimler yer yaylalar kayak, dağcılık ve su kayağı gibi faaliyetleri gerçekleştirmenin yanı sıra beraber termal su kaynaklarından da faydalanılmaktadır (Subaşı, 2004: 1).

Yayla turizmi, bitki örtüsü, göl, şelale, yaban hayatı kaynakları, kanyon vb. cazibesiyle dikkat çeken peyzaj niteliğine sahip, yerli mimarî dokunun korunduğu, geleneksel kırsal yaşamın iklim, konum ve rekreasyonel faaliyetler açısından kıyı turizminin karşıtı olan bir turizm çeşididir (Erkut, 2005: 3). Ülkemiz, uygun iklim koşulları, üstün kır görünümleri, kırsal öğelerin ön plana çıktığı geleneksel yaşam tarzı ve tırmanış, trekking, dağcılık, yamaç paraşütü, flora/fauna incelemesi vb. doğa sporları için uygun bölgeler ile yayla turizmine son derece elverişlidir (Ercan ve Şar, 2004: 217–242).

2.1.21. Mağara

Şekil 1.10. Muş İlindeki Kunav Mağarası

Kaynak: Muş Spor Tarihi (2021)

Mağara yeryüzüyle ilişkisi bulunan, gün ışığının ulaşım sağlayamayacağı kadar derinlikte bulunan ve en az bir kişinin sığabileceği şekildeki olan yer altındaki boşluklardır (Northup ve Lavoie, 2001: 200). Mağara turizmi, 1980'li senelerde bağımsız seyahat yapmak isteyen, farklı serüvenler arayan yeni bir topluluğun meydana çıkmasıyla gündeme gelen bir turizm çeşididir (Pavlovich, 2003: 206). Avrupa'da mağara seyahatleri 17. yüzyılda ibadet maksatlı başlamış ve ardından turistik maksatlı seyahatlere dönüşerek gittikçe artmıştır (Güner vd., 2005: 205). Dünyada turizme faaliyetleri yürüten mağara sıralamasına bakıldığında, ABD 229 mağara ile ilk sırada, Fransa 114 mağara ile ikinci sırada, Japonya 93 mağara ile üçüncü sırada bulunmaktadır. Türkiye ise bu alanda 33 mağara ile onuncu sırada kendine yer bulmuştur (Arpacı vd. 2012: 62).

Yeryüzündeki diğer ülkelere göre mağara cenneti ülke konumunda olan ülkemizde yaklaşık olarak 40.000 mağara vardır. Mağara oluşumları açısından önemli bir jeomorfolojik ve jeolojik özellik olan karstlaşma (karstik alanlar) ülkemizde Batı ve Orta Toros Dağlarında (Isparta, Burdur, Muğla, Antalya, Adana, Karaman, İçel ve Konya) yer almaktadır. Türkiye'nin en derin (Beyşehir Gölü batısındaki Pınarözü Mağarası, 16 km) ve en uzun mağaraları (Anamur'un kuzeyinde Çukurpınar Düdeni, 1880 metre) bu dağ kuşağı üzerinde yer almaktadır. Turizm türlerinin çeşitliliği bakımından ülkemizdeki mağaralar, önemli bir potansiyele sahiptirler. Ülkemizin % 40'ı, mağaraların oluşumları bakımından önem teşkil eden bir nitelik olan karstlaşmaya elverişli kayalardan oluşmuştur. Türkiye'de 30'un üzerinde mağara turizm faaliyetlerini sürdürüyor, bunların dışında sadece uygun ekipman sağlanarak rehber gözetiminde girilebilecek özel ilgi gruplarına hitap eden birden fazla mağara yer almaktadır. (Nazik, ve Poyraz, 2017: 43-56).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMANIN İÇERİĞİNE YÖNELİK BİLGİLER

3.1. MATERYAL METOT

Araştırmanın bu bölümünde, sınırlılıklar, araştırmanın önemi, problemi, amacı ve kapsamı, araştırma soruları, örneklemi, veri kaynakları, analiz yöntemi ve hakkında bilgilere yer verilmiştir.

3.1.1. Araştırmanın Önemi

Türkiye'de spor turizminin gelişmesine yönelik destinasyonların sınırlı ve bilindik olması nedeniyle spor turizmi yerli ve yabancı turistlerin ilgisini başka yerlere çekmektedir. Hâlbuki spor turizm potansiyeli yüksek olan ülkemizde yeni alternatif turizm destinasyonların yapılması durumunda turistlerin ilgisini çekebilir. Muş'un spor turizmi için potansiyel bir yer olması ve spor turizmi potansiyeli üzerine yapılan kapsamlı bir araştırma yapılmamış olması araştırmanın önemini ortaya koymaktadır.

Ayrıca, araştırmanın spor turizmiyle ilgilenen Muş ili yöneticilerine, ilin yerli ve yabancı turistleri cezbeden yönlerinin neler olduğuna, spor turizminin Muş turizmi için önemi (istihdam, markalaşma, ekonomi vb.) ve Muş'un spor turizmi potansiyeli ile ilgili güçlü ve zayıf yönleri, fırsat ve tehditleri hakkında önemli fikirler verip geleceğe yönelik yatırımların yapılması, araştırmanın uygulama açısından önemini ortaya koymaktadır.

3.1.2. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Muş'ta spor turizmin gelişmesine yönelik stratejilerin belirlenmesi amacıyla hazırlanmıştır. Araştırmanın örneklemini ise Muş'ta spor turizminin gelişmesine yönelik bilgi ve tecrübeye sahip kişiler oluşturmaktadır. İlde mevcut spor turizm potansiyeli olan spor branşları önceden tespit edilmiş, bu yönde ilgili spor branşlarıyla uğraşan kişilerle görüşülmüştür.

3.1.3. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu Belediye Başkanlığı, Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü, Antrenörler (dağcılık, su sporları, kayak, güreş), Akademisyenler (Turizm ve Otelcilik Bölümü ve Spor Bilimleri Fakültesi), işletme sahipleri (lokanta ve otel), Medya Mensupları, Ticaret ve Sanayi Odası

Başkanlığı, Turizm Meslek Lisesi Müdürlüğü ve aktivistler olmak üzere toplam 24 kişi oluşturmuştur.

Bu araştırmanın çalışma grubunu oluştururken belirlenen ölçütler şunlardır;

- ✓ Spor turizm ile ilişkisi olan kurumlarda görev yapmak ya da bu kurumlarla dolaylı ilişkisi bulunmak.
- ✓ İldeki spor turizmin gelişmesine yönelik fikirler beyan edecek deneyime ve bilgiye sahip olmak.

Tablo 3.1. Araştırmanın Örneklemini Oluşturan Kişi ve Kurumlar

Katılımcılar	**Katılımcı Sayısı**
Belediye Başkanlığı	2
Turizm İl Müdürlüğü	1
Spor İl Müdürlüğü	2
Antrenörler (dağcılık, su sporları, kayak ve güreş)	4
Akademisyenler (Turizm ve Otelcilik Bölümü, Spor Bilimleri Fakültesi)	4
İşletme Sahipleri (lokanta ve otel)	3
Medya Mensupları	2
Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlığı	1
Turizm Meslek Lisesi	1
Aktivistler	4
Toplam	**24**

3.1.4. Araştırma Modeli

Bu araştırma, nitel araştırma tekniklerinden görüşme tekniği ile veri toplanarak hazırlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunun kullanıldığı araştırmada, veri toplama aracı daha evvel ölçülüp biçilerek hazırlanan soruların, görüşme yapılacak kişilere sorulması ve araştırmaya katılan kişilerin sorulara verilen yanıtları kapsar (Böke, 2009: 291). Ayrıca veri toplama yöntemi, görüşülen kişilerin anlam dünyasını ve duygu düşüncelerini derinlemesine inceleyerek daha detaylı bilgi edinebilmeyi sağlar (Kuş, 2009: 87). Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, katılımcıların konu ile ilgili düşüncelerini açık uçlu sorular ile sistematik bir yapı içerisinde özgürce ifade

etmelerini, farklı sorularla konu hakkında yeni fikirlerin ortaya çıkmasını ve konunun daha detaylı irdelenmesini sağlar (Merrıam, 2015). Görüşme formu hazırlanırken problemin belirlenmesi, görüşme formundaki soruların hazırlanması,bilirkişi görüşlerine başvurulması,ön değerlendirilmenin yapılması ve mülakat sorularının tamamlanma süreci olmak üzere 4 aşamadan oluşmaktadır (Büyüköztürk, 2013: 75-78).

3.1.5. Mülakat Soruları

Bu araştırmada, katılımcılara yöneltilen mülakat soruları aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 3. 2. Mülakat Soruları

1. Muş'ta spor turizmi potansiyeli var mıdır?
2. Muş'ta hangi spor turizmi türleri öne çıkmalıdır?
3. Muş'ta hangi spor turizmi türlerine daha çok yatırım yapılmalıdır?
4. Muş'un spor turizmi konusunda güçlü yönleri nelerdir?
5. Muş'un spor turizmi konusunda zayıf yönleri nelerdir?
6. Muş'un spor turizmi konusunda fırsatları nelerdir?
7. Muş'un spor turizmi konusunda tehditleri nelerdir?
8. Muş'ta spor turizminin gelişmesi için neler yapılmalıdır?
9. Muş'un spor turizmi bağlamında güçlü yanları ve gelecekteki fırsatlarını değerlendirebilmesi için neler yapılmalıdır?
10. Muş'un spor turizmi bağlamında zayıf yanlarını güçlendirmek ve gelecekteki olası tehditleri ortadan kaldırmak için neler yapılmalıdır?

3.1.6. Araştırma Verilerinin Toplanması

"Muş'ta spor turizmine yönelik stratejilerin durum belirtme matrislerinden SWOT analizi yöntemiyle stratejilerin belirlenmesine yönelik görüşme formunu hazırlanmadan önce, Muş'ta spor turizminin geliştirilmesinin önündeki engellerin belirlenmesi ve tanımlanması işlemi gerçekleştirilmiştir. İlk olarak literatür bilgisine başvurulmuş, bu bilgiler ışığında Muş'ta spor turizminin geliştirilmesine yönelik genel mülakat soruları hazırlanmıştır (Karasar, 2008: 151). Söz konusu mülakat sorularının taslağı hazırlandıktan sonra alanında yetkin kişiler tarafından incelenmiştir. Bu incelemede mülakat sorularının sade ve anlaşılır olması, araştırmaya katılan tüm kişilerin aynı

anlamı çağrıştırması ve Muş'ta spor turizmine yönelik stratejilerin durum belirtme matrislerinden SWOT analizi yöntemiyle belirlenmesi keşfetme yeterliliği denenmiştir. Eksiklerin tamamlanmasından sonra çalışmada yer alacak kişilere 10 soruluk görüşme formundan oluşan mülakat soruları, 24 katılımcıdan yüz yüze mülakat neticesinde veriler elde edilmiştir. Görüşme yapılmadan önce "Muş Alparslan Üniversitesi "Girişimsel Olmayan Araştırmalar İçin Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu" Katılımcılardan sözlü ve yazılı onayları alınmış ve katılımcılarla 15 ile 60 dakika arasında süren mülakat gerçekleştirilmiştir. Çalışma betimsel analiz yöntemiyle gerçekleştirilmiştir.

3.1.7. Sınırlılıklar

İl genelindeki seyahat acentesi ve tur operatörleriyle mülakat planlanmasına rağmen seyahat acentesi ve tur operatör yetkilisi olmadığından mülakat gerçekleştirilememiştir. Örneklem spor turizmiyle ilişkili olan ve farklı statülerde görev yapan kişilerden oluşturulursa, ortaya farklı fikirler çıkabilir. Çalışmada mülakat yapılacak kişilerle görüşme gerçekleşirken ses kaydı alınması nedeniyle kendilerini yeterince ifade edememeleri çalışmanın ayrı bir sınırlılığı olarak görülebilir. Muş ilinde yapılan bu çalışma, Muş ilini kapsamakta olup çalışmalarımıza katılan 24 katılımcı ile sınırlıdır. Bu nedenle çalışmanın amacı, ileriye dönük hedefi ve sonuçları Muş ili dışında herhangi bir genelleme yapma imkânı sağlamamaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MUŞ'TA SPOR TURİZMİNİN GELİŞMESİNE YÖNELİK STRATEJİLERİN DURUM BELİRTME MATRİSLERİNDEN SWOT ANALİZİ İLE BELİRLENMESİNE İLİŞKİN VERİLER

4.1. BULGULAR

Araştırmada 24 kişiyle yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiş, görüşmede elde edilen cevaplar analiz edilmiş ve Muş'ta spor turizminin gelişmesine yönelik stratejilerin durum belirtme matrislerinden SWOT analizi oluşturulmaya çalışılmıştır. Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

Muş'ta Spor Turizmi Potansiyeli

Araştırmada katılımcılardan ilk olarak '' Muş'ta spor turizmi potansiyeli var mıdır?'' sorusunun yanıtı aranmıştır. Elde edilen yanıtlar; "Spor turizm potansiyeli olan spor branşları", "spor tesislerinin durumu", "ilde yapılan ve başarılı olan spor branşları'' olmak üzere 3 tema altında incelenerek tablo 3.3'te gösterilmiştir.

Tablo 2.3. Spor Turizm Potansiyeli Olan Spor Branşlarının Derecelendirilmesi

Spor turizm potansiyeli en yüksek spor branşları	Kişi Sayısı/Yüzdelik [n(%)]
Kayak	24(%100)
Atletizm	12(%50)
Dağcılık	11(%45.83)
Güreş	10 (%41.66)
Diğer (avcılık, binicilik, cirit, futbol, kano, rafting, okçuluk, voleybol, yamaç paraşütü, yüzme)	23 (%95.83)

Tablo 3.3. incelendiğinde, Spor turizm potansiyelinin en yüksek olduğu spor branşları sırasıyla kayak 24 (%100), atletizm 12 (%50), dağcılık 11 (%45.83), güreş 10 (%41.66),diğer 23 (%95.83) olduğu görülmektedir.

Tablo 3.3. Spor Tesislerinin Durumu

Tesis durumu	Kişi Sayısı Yüzde frekans [n(%)]
Yeterli	2 (%8.33)
Yetersiz	22 (%91.66)

Tablo 3.4.'e göre, 24 katılımcıdan 22 (91.66)'si spor tesislerinin durumu yetersiz olduğunu ifade ederken 2 (8.33)'si yeterli olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 3.4. İlde Yapılan ve Başarılı Olan Spor Branşları

Spor Branşları	Başarı Oranları
Kayak	24 (%100)
Atletizm	12 (%50)
Güreş	10 (%41.66)
Dağcılık	11 (%45.83)
Diğer (badminton, basketbol, binicilik, futbol, hentbol, kano, karate, rafting, voleybol, yüzme,)	23 (%95.83)

Tablo 3.5. incelendiğinde İlde yapılan ve başarılı olan spor branşları kayak 24 (%100), atletizm 12 (%50), dağcılık 11 (%45.83), güreş 10 (%41.66),diğer 23 (%95.83) olduğu görülmektedir.

Muş'ta Spor Turizmi Potansiyeli

K1.*"Muş'ta çok ciddi bir spor potansiyeli var ve genç nüfusu yüksek olan bir şehre sahibiz. Muş'un coğrafi şartlarına uygun bazı spor branşlarını ön plana çıkartabiliriz, bunun için de yeterli malzeme var ama tesisleşmeye ihtiyaç duyulmaktadır*" ifadelerine yer vermiştir. **K2.** "*Muş'ta çocuk ve genç nüfus toplam nüfusun %60'ına tekabül ediyor ve bu da beraberinde her spor branşına ilgiyi arttırır seviyede ve altyapıyı güçlendirecek bir imkan sunuyor bizlere. İlimiz ağırlıklı olarak kış sporları ve kış sporları turizmini öne çıkarıyor aynı zamanda geleneksel spor branşlarında da okçuluk, güreş, cirit ve yüzme gibi branşlarda da tesis altyapımızı tamamladık yaz turizmi ve kış turizmi açısından birçok branşta ilimizin spor turizmi potansiyeli var. Örneğin çok başarılı kayak ve güreş sporcularımız var. Malazgirt ilçemizde yapılan hipodrom sayesinde atlı cirit ve okçuluk gibi ata sporları bunun yanı sıra atletizmde çok güzel bir gelişim ağı var ilimizde bunu da biz yine tabana yayıp*

bütün ilçelerimizde ve merkezde yeni yapılan uluslararası standartlara uygun atletizm tartan pistimizde ve yine kapalı atletizm ısınma hazırlık merkezimizle daha da ileri seviyeye taşıyacağız. Varto ilçemizde kalitesi üniversitemiz tarafından test edilmiş bir termal kaynak var ve bunun üzerine bir projemiz var Türkiye'de ilk kondisyon ve rehabilitasyon merkezi olabilir. Spor turizmi açısından ciddi potansiyele sahibiz kış sporlarında da rüştümüzü ispat etmiş bir iliz ve çok başarılı sporcularımız var. Aynı zamanda birçok branşta da Türkiye şampiyonalarını da ilimizde yapıp ilimizin spor turizmini geliştirmeyi amaçlıyoruz. Bu kapsamda yeni yaptığımız tesislerde hem ulusal hem de uluslararası organizasyonlara ev sahipliği yapabilecek kalitede ve nitelikte tesisleri yapmaktayız." ifadelerine yer vermiştir. **K3.** "*Muş'ta karasal iklim mevcut olduğu için kayak turizmi öne çıkıyor, yalnız bizim ilimizin bu konuda biraz zayıf kaldığını düşünüyorum. Bir kayak tesisimiz var ancak yapıldığı yer itibariyle pek analiz yapıldığını düşünüyorum. İlimiz Coğrafi olarak kayak turizmine çok elverişli bir konuma sahip, bununla ilgili güzel çalışmalar var. Eğer kayak tesisi kurtik Dağı'na yapılırsa ki zaten şu anda proje aşamasında Türkiye'deki karın yerde kalma süresi bakımından en uzun süreye sahip kayak merkezi olabilir Bu da ilimizin spor turizmini öne çıkartabilir. En az 6-7 ay kayak yapılabilir Zaten biz kendimiz de daha önce Çavuştepe Mevkii'ne gidip Haziran ayında kayak yaptık. Eğer oraya güzel bir tesis yapılırsa spor turizmi açısından büyük bir fayda sağlayacaktır.''* ifadelerine yer vermiştir. **K4.**'*'Muş'ta Turizm anlamında sportif faaliyet olarak yapılabilecek doğa yürüyüşleri Yayla turizmi ve kayak sporunu potansiyel olarak söyleyebilirim.''* ifadelerine yer vermiştir. **K6. ''***Muş'ta spor denince akla kayak ve atletizm geliyor. Kayak merkezimiz mali yönlerden dolayı maalesef istediğimiz yerde kurulmadı bunun şöyle bir dezavantajı var 45 gün geç açılıp 45 gün erken kapanıyor ve maalesef burada bir buçuk iki ay kadar bir sürede bu sporu yapabiliyoruz. Kar potansiyelimiz çok yüksek Türkiye'nin sayılı illeri arasında bulmamıza rağmen böyle bir tesise sahip olamadığımız için bu potansiyeli kullanamıyoruz.''* ifadelerine yer vermiştir. **K9.***''Spor ekonomisi bir kenti çok önemli bir unsurudur ciddi bir ekonomik kazanç kaynağıdır. Şehrin coğrafi şartlarını ve iklim koşullarını göz önünde bulundurup tesisleşmenin ona göre dizayn edilmesi gereklidir. Muş'un şu anki kayak merkezi için birkaç şey söylemek istiyorum Bu kayak merkezi burada yapılırken ARGE'si yapıldı mı? Yıl içerisinde karın yerde kalma süresi ne kadar? Buradaki rakım kaç? Bu ve bunun gibi soruların sorulmadan*

yapıldığını düşünüyorum. Çok daha iyi yüksek rakımlı karın yerde kalma süresinin çok uzun olduğu ve aynı zamanda kar kalitesinin de çok yüksek olduğunu bir bölgemiz mevcut. Kurtik kayak merkezinin yapılmasının ardından dışarıdan birçok kişinin kayak sporu için elimize geleceğini düşünüyorum bunun yakın çevremizde olan Palandöken ve Sarıkamış kayak merkezlerinde görüyoruz.'' ifadelerine yer vermiştir. **K10:***''Muş'un sahip olduğu coğrafi özelliklerinden dolayı öncelikli olduğu alanlar var. Bunlar; kış sporları, su sporları, doğa sporları, salon sporları ve dünya çapında büyük bir kitlesi olan futbol sporu gelmektedir.''* ifadelerine yer vermiştir. **K14.***''Muş'ta ciddi anlamda spor turizmi potansiyeli mevcut bunların başında kayak sporun geliyor bana göre çünkü kayak sporunda ciddi anlamda başarılarımız var. Olimpiyatlarda Muş'lu sporcuların ülkemizi temsil etmesi bunun bir örneğidir. Daha sonrasında ise atletizm branşında son yıllarda özellikle 2012 yıllarından itibaren ciddi anlamda başarılar sağlandı. 2 defa üst üste dünya şampiyonluğu elde edildi. Ancak bunun kayak sporu kadar etkili olduğunu düşünmüyorum.''* ifadelerine yer vermiştir. **K21.***''Muş'ta günümüz itibariyle kayak sporunda ve sporları konusunda söz etmek mümkün. Murat ve Karasu nehirleri üzerinde kano, rafting, kürek gibi branşların potansiyelini kullanabiliriz.''* ifadelerine yer vermiştir. **K24.***''Muş'ta çok ciddi bir spor potansiyeli bulunmaktadır. Özellikle kayak, dağcılık, geleneksel sporlar (atçılık, binicilik, güreş, okçuluk). İlde ulusal ve uluslararası düzeyde kayak yapılacak alanlar bulunmakta, bu potansiyel değerlendirildiğinde gerek keyfi kayak yapmak için gelenler gerekse de uluslararası yarışmalar vesilesiyle konaklamak, alışveriş yapmak, hediyelik eşya satın almak gibi bölgeye ekonomik katkılar sağlayacaktır ayrıca ilin tanınmasına vesile olarak spor turizminin gelişimine ön ayak olacaktır.''* ifadelerine yer vermiştir.

Muş'ta Öne Çıkan Spor Branşları

Araştırmada katılımcılardan "Muş'ta hangi spor turizm türleri öne çıkmalıdır?'' sorusunun yanıtı aranmıştır. Elde edilen yanıtlar Muş'ta öne çıkacak olan spor turizm türleri olmak üzere 1 tema altında incelenerek tablo 3.6. da gösterilmiştir.

Tablo 3.5. Muş'ta Öne Çıkacak Olan Spor Turizm Türleri

Spor Branşları	Kişi Sayısı/Yüzdelik [n(%)]
Kayak	24 (%100)
Doğa Sporları	11 (%45.83)
Güreş	10 (%41.66)
Atletizm	12 (%50)
Diğer (binicilik, futbol, kano, okçuluk, rafting, yamaç paraşütü, yüzme)	23 (%95.83)

Tablo 3.6. incelendiğinde "Muş'ta hangi spor turizm türleri öne çıkmalıdır?'' sorusunun yanıtı; kayak 24 (%100), doğa sporları 11 (%45.83), güreş 10 (%41.66), atletizm 12 (%50), diğer 23 (%95.83) olduğu tespit edilmiştir.

Muş'ta Öne Çıkan Spor Branşları

K1. *"Muş'un coğrafik özelliklerinden kaynaklı kışların sert geçmesinden dolayı ve özellikle kuzey yamaçlı dağların ve yağan kar kalitesinden dolayı yapılacak pistlerin doğru yerde yapılmasının ardından çok daha uzun süreli kayak turizmi yapılabilir. Çoğu yerde kar erirken bizim dağlarımızda kar kalmaya devam ediyor bundan yararlanmalıyız. Daha önce Üniversitemiz Spor Bilimleri Fakültesi'ndeki bir akademsiyen tarafından bahsedilen "Kurtik Kayak" projesini hayata geçirirsek ve tesisleşme olarak ilerleme kaydedersek Muş çok büyük bir ilerleme kaydetmiş olacak. Bunun yanında doğa sporları, köylerimizin iklim koşulları, ormanlık oluşu kış turizminin yanı sıra dağ sporları yamaç paraşütü yapılabilir. Malazgirt ilçemiz Türklerin Anadolu'ya girişi kapısı burada Edirne yağlı güreş organizasyonlarına benzer güreş organizasyonları yapılabilir. Karasu ve Murat nehirlerimizden su sporları alanında yararlanabiliriz. İklim şartlarına uygun spor tesisleri şehrimize kazandırıp Altınordu futbol kulübünün yaptığına benzer bir politikayı sürdürebiliriz."* ifadelerine yer vermiştir. **K4.** *"Muş doğası güzel bir şehir bol kar yağışı olan bir şehir, yıllarca bunlar göz ardı edilmiş. Daha yeni Muş'un arka tarafında bulunan "Kurtik Kayak Merkezi," projesinden bahsediliyor. İnşallah bu proje sonuçlandırılır ve kayak turizmi öne çıkar. Bunun haricinde kış memleketi olduğu için kayak ve buz pateni üzerine tesisler açılırsa spor turizmi anlamın da katkı sağlayacağını düşünüyorum."*

ifadelerine yer vermiştir. **K6. "***Yaklaşık olarak 6 altı buçuk ayımız kar altında geçiyor dolayısıyla bizler kar çocuğuyuz. Güneyde Kurtik Dağı denilen ve kristal karın yağdığı yüksek bir potansiyeli olan dağımız var. Bizim bu konuda gerçekleştirmek İstediğiniz bir hayalimiz var bu kayak merkezinin orada yapılması mevcut yönetimlerden halktan istediğimiz desteği göremedik."* ifadelerine yer vermiştir. **K10.** *"Coğrafi şartlarından dolayı söyleyebileceğimiz spor türleri salon turları kış sporları ve doğa sporlarını söyleyebiliriz. Türkiye'deki Kayak sporunun omurgasını Muş'lu sporcular oluşturmaktadır. İkinci olarak Murat Nehri üzerinde yapılabilecek kano rafting kürek gibi su sporları üçüncü olarak ise dağ sporları yürüyüş gibi spor branşları öne çıkmaktadır."* ifadelerine yer vermiştir. **K16.** *"Bana göre kayak sporu ön planda tutulmalı çünkü karın yerde kalma süresi burada çok uzunmuş, bu nedenle her şeyden önce kayak. Onun dışında karın eridiğini düşündüğüm ilkbahar aylarında rafting ve kano onun dışında yayla turizmi dışarıdan gelen insanların buradaki halkın yaşam biçimi yemek kültürünü tanıyabilecekleri buradaki halkın tamamı ile kültürünü yansıtacağı etkinliklerin spor ile süslenmesi gerektiğini düşünüyorum."* ifadelerine yer vermiştir. **K17.** *"Kayak turizmi ve dağ turizminin ön planda olması gerektiğini düşünüyorum."* ifadelerine yer vermiştir. **K18.** *"Kayak, atletizm, doğa fotoğrafçılığı, dağ bisikleti, dağ koşusu, dağcılık, trekking, günübirlik tur ve yürüyüşler, ekolojik çalışmalar kısacası autdoor sporların büyük bir potansiyeli vardır."* ifadelerine yer vermiştir. **K23.** *"Ben kış sporları turizminin en ön planda olması gerektiğini düşünüyorum bunun yanı sıra tabii ki doğa ile ilgili doğa sporları ve su sporları ile ön plana çıkartılabilir,"* ifadelerine yer vermiştir. **K24.** *"Kayak, dağcılık, rafting, kano, kürek, geleneksel sporlar (güreş, cirit, atıcılık, binicilik, okçuluk)."* ifadelerine yer vermiştir.

Muş'ta Yatırım Yapılması Beklenen Branşlar

Muş'ta hangi spor turizmi türlerine daha çok yatırım yapılmalıdır? Sorusuna yönelik bulgular araştırmada katılımcılardan "Muş'ta hangi spor turizmi türlerine daha çok yatırım yapılmalıdır?" sorusunun yanıtı aranmıştır. Elde edilen yanıtlar Muş'ta yatırım yapılması gereken spor branşları adı altında 1 tema altında incelenerek tablo 3.7.' de gösterilmiştir.

Tablo 3.6. Yatırım Yapılması Gereken Spor Branşları

Spor Branşları	Kişi Sayısı/Yüzdelik [n(%)]
Kayak	24 (%100)
Doğa Sporları	11 (%45.83)
Güreş	10 (%41.66)
Atletizm	12 (%50)
Diğer (doğa sporları, futbol, kano, okçuluk, rafting, yamaç paraşütü)	23 (%95.83)

Tablo 3.7. incelendiğinde '' Muş'ta hangi spor turizmi türlerine daha çok yatırım yapılmalıdır?" sorusunun yanıtı; kayak 24 (%100), doğa sporları 11 (%45.83), güreş 10 (%41.66), atletizm 12 (%50), diğer 23 (%95.83) olduğu tespit edilmiştir.

Muş'ta Yatırım Yapılması Beklenen Branşlar

K1. *"Kayak, Güreş, Futbol, Dağ sporları, Yamaç paraşütü"* ifadelerine yer vermiştir. **K3.** *"Yatırım konusunda Muş için güzel bir kayak merkezi yapılırsa bu hem ülke dışında hem de ülke içinden turist çekecektir ilimizi de bu anlamda öne çıkarır. Erzurum'da kar makinesi olmadan kayak yapılmıyor ama bizim kurtik dağımıza çıktığınız zaman ekim ayının sonlarında kar yağıyor haziranın sonlarında kadar da kayak yapma imkanı sağlıyor."* ifadelerine yer vermiştir. **K4.** *"Muş genel itibariyle kış mevsimi olduğu için kış sporlarına yatırım yapılabilir ve doğası üzerine yürüyüş parkurları ve panayır yerleri gibi aktivitelere yatırım yapılabilir."* ifadelerine yer vermiştir. **K5.** *"Şu anda zaten çalışmaları devam etmekte Çavuştepe Mevkii (Kurtik Dağı) teleferikli sistem ve kayak merkezi projesi sözü verilmiş, eğer bu kurulursa ve kış turizmine gereken önem verilirse bu konuda şehir olarak gelişmiş konumda olacağız."* ifadelerine yer vermiştir. **K7.** *"Çevre illerde Palandöken ve Sarıkamış kayak merkezleri var Muş Kayak Merkezi de bunlara katılabilir yüksek bir potansiyeli var. Kasım ayında başlayıp Mayıs ayına kadar devam eden bir kayak sezonumuz var bu çok uzun bir süre."* ifadelerine yer vermiştir. **K8.** *"Şu anki kayak pistimiz gerçek anlamda yetersiz Kurtik Dağı'nda bizim de bazen ziyaretlerimiz oluyor bölgeye Haziran ayına kadar bir 1,5 metreyi bulan kar kalınlığı devam ediyor. Bu bölgeye şehrimizin hak ettiği bir kayak merkezi yapılabilir. Eğer buraya güzel bir tesis yapılırsa diğer branşlarda bu tesislerden yararlanır."* ifadelerine yer vermiştir. **K10.** *"Öncelikli olarak bir SWOT*

analizinin yapılması gerekiyor güçlü ve zayıf yanlarımızı tehdit ve fırsatları bilip ona göre hareket etmemiz gerekiyor. Bizi ön plana çıkaracak olan sporların başında kayak sporu gelir. Onun için kayak sporuna öncelikli olarak bir yatırım yapılması şart. İlimiz çevre iller için bir cazibe merkezi çünkü Diyarbakır, Van, Erzurum gibi illere çok yakın ve bağlayıcı bir nitelik taşımaktayız." ifadelerine yer vermiştir. **K16.** *"İlk sırada kayak turizmi sonrasında yamaç paraşütü olabilir. Bu noktada muş halkının da bu turizme ne kadar açık olduğu ve ne kadar destek vereceği çok önemli onun dışında su sporları ve yayla turizminden söz edebiliriz."* ifadelerine yer vermiştir. **K17.** *"Kayak turizmi ve doğa turizmine ek olarak su sporlarını da ekleyebiliriz, özellikle İlkbahar aylarında kano, kürek, rafting gibi branşlara imkan sağlar."* ifadelerine yer vermiştir. **K18.** *"Ekolojik ve coğrafi yapısı olarak yüksek rakımlı bir yerde kurulu bir şehir, tüm outdoor sporlarının yapılabilmesi için yüksek bir potansiyele sahiptir. Fakat beni çıkması gereken bir spor türü varsa bu kış sporları olmalıdır, kış sporlarının dışında 6-7 aylık bir yaz sezonu kalmaktadır Bu süre zarfında yine outdoor sporları yapılmalıdır. Doğa yürüyüşleri, eko turizmi, dağ bisikleti ve doğa fotoğrafçılığı ön plana çıkmalıdır."* ifadelerine yer vermiştir. **K19.** *"Özellikle kış turizmi açısından kayak sporunun olması gerekiyor daha büyük ölçekte yatırımlar ile desteklenip Erzurum ve Kars şehirlerine benzer nitelikte yatırımların yapılmasının ardından çok daha iyi seviyelere geleceğinizi söyleyebilirim. Erzurum ilinin Büyükşehir olmasında ve olimpiyat oyunlarını almasında yapılan kayak merkezinin etkisinin çok büyük olduğunu söyleyebilirim. Kayak branşına yaptıkları yatırımlar ile isimlerini dünyaya duyurmayı başardılar, bizim de bu potansiyelimiz var bunu kullanmak istiyoruz."* ifadelerine yer vermiştir. **K20.** *"İyi bir kayak merkezinin yanı sıra konaklamak için oteller yaz aylarında Muş Ovası'ndan güreş festivalleri, doğa yürüyüşleri Türkiye'de ender olarak bulunan lalelerin özellikle mayıs ayında çıkan bu lalelerin tanıtımının yapılıp dünyaya duyurulması gerektiğini düşünüyorum."* ifadelerine yer vermiştir. ***K22.*** *"Sadece Kış sporları alanında kalmayıp su sporları ve doğa sporları alanlarına da yönelmeliyiz."* ifadelerine yer vermiştir. **K23.** *"Başta kış sporları olmak üzere doğa sporları ve su sporları alanında bir potansiyele sahibiz. Bunun yanı sıra diğer spor branşlarında da futbol, voleybol, basketbol, hentbol gibi takım sporlarına da önem vermemiz gerektiğini düşünüyorum."* ifadelerine yer vermiştir. **K24.** *"Kayak, dağcılık,*

rafting, kano, kürek, geleneksel sporlar (güreş, cirit, atıcılık, binicilik, okçuluk), yamaç paraşütü, yayla turizmi, trekking." ifadelerine yer vermiştir.

Muş'ta Spor Turizminin Güçlü Yönleri

Araştırmada katılımcılardan "Muş'un spor turizmi konusunda güçlü yönleri nelerdir?'' sorusunun yanıtı aranmıştır. Elde edilen yanıtlar olmak üzere Muş'ta spor turizm potansiyelinin güçlü yönleri adı altında 1 tema altında incelenerek tablo 3.8.'de gösterilmiştir.

Tablo 3.7. Muş'ta Spor Turizm Potansiyelinin Güçlü Yönleri

Güçlü Yönler	Kişi Sayısı Yüzde frekans [n(%)]
Coğrafi Konum	17 (%70.83)
Genç Nüfus Oranı	7 (%29.16)
Jeopolitik Konum	6 (%25)
Tarihi Değerler	6 (%25)
Ulaşım Olanakları	5 (%20.83)
Bakir Doğası	4 (%16.66)

Tablo 3.8.'e göre, 24 katılımcıdan 17'si coğrafi konum, 7' Genç Nüfus Oranı, 6'sı jeopolitik konum ve tarihi değerler, 5'i ulaşım olanakları ve 4'ü bakir doğası nedeniyle Muş'ta spor turizm potansiyelinin güçlü yönleri olduğunu ifade etmişlerdir.

Muş'ta Spor Turizminin Güçlü Yönleri

K4. *"Mevsimsel şartlardan dolayı yani bol kar alması soğuk memleket olması ve yine dediğin gibi bakir doğasını Muş'un güçlü yönleri olarak sayabiliriz."* ifadelerine yer vermiştir. **K8.** *"Güçlü yön olarak Murat nehri üzerinde rafting ve kano potansiyeli yüksek bir nehrimiz var. Kayak branşında yine Snowboard ve Alp disiplini potansiyeli yüksek. Havaalanının hem merkeze olan yakınlığı hem de Murat nehri ve kayak merkezine olan yakınlığı bizler için çok büyük bir avantaj."* ifadelerine yer vermiştir. **K10.** *"Güçlü yanımız kayak sporunda markalaşmış bir nitelik taşımaktayız. Sadece Türkiye'de değil dünya çapında bir marka olduğunuzu düşünüyorum. İkinci güçlü yanımız her yere çok yakın bir konumda olan bir hava alanımız var, üçüncü güçlü yanımız 4 tane büyük şehrin ortasında bulunuyoruz."* ifadelerine yer vermiştir. **K13.** *"Karın çok fazla yağması kış sporları açısından çok önemli ve büyük bir fırsattır. Yaz*

sporları olarak da nüfusunun çok genç olmasından kaynaklı atletizm, futbol, voleybol, basketbol gibi spor branşlarına gençler yatkın olduğundan yararlı olacağını düşünüyorum." ifadelerine yer vermiştir. **K15.** *"Coğrafi olarak güzel bir konumda yer alıyoruz. Murat ve Karasu nehirlerimizin su sporları alanlarındaki potansiyellerini kullanmalıyız."* ifadelerine yer vermiştir. ***K18****. "Kayak sporunda Türkiye'de ciddi anlamda emekleri olan bir şehir konumundayız. Turizm konusunda yeterli yatırım ve tanıtım yapılmadığından dolayı çok ön plana çıkmıyor. Eğer spor turizmi konusunda yeterli düzeyde tanıtım yapılsaydı çok büyük bir potansiyel vardı. Bunlar yapıldığında ve turizme tanıtıldığında güçlü yönleri hemen ortaya çıkacaktır."* ifadelerine yer vermiştir. **K19.** *"Muş'un, Türkiye'de en büyük ovalarından birine sahip olan il olması, Murat ve Karasu gibi nehirlere sahip olması bunlar büyük bir fırsat olarak görülebilir. Bunun yanına kış turizmini sahip olduğu dağları, tarihi yerleri gibi birçok yönü var bunları kullanmamız gerektiğini düşünüyorum."* ifadelerine yer vermiştir. **K20.** *"Coğrafi koşullardan dolayı karın çok fazla yağması 2 büyük nehrimizin olması bunun yanı sıra Malazgirt'in Anadolu tarihindeki yeri ve önemi bunlardan yararlanmanız gerektiğini düşünüyorum. Bürokrasi alanındaki insanlarımızın yatırım konusunda bize daha fazla destek sağlamaları diyebilirim."* ifadelerine yer vermiştir. ***K21.*** *"Turizm odaklı baktığımız zaman sadece kayak sporu için gelecek vaat ettiğini söyleyebiliriz tabii bu şekilde olmaz çok yüksek miktarda yatırımların yapılması gerekiyor."* ifadelerine yer vermiştir. **K24.** *"İlimizin coğrafik konumu ve iklimi kayak, dağcılık, su sporları, yamaç paraşütüne elverişli iken; tarihi yönüyle(1071 Malazgirt zaferi) geleneksel sporlar özellikle güreş güçlü yönleri bulunmaktadır."* ifadelerine yer vermiştir.

Muş'ta Spor Turizminin Zayıf Yönleri

Araştırmada katılımcılardan "Muş'un spor turizmi konusunda zayıf yönleri nelerdir?'' sorusunun yanıtı aranmıştır. Elde edilen yanıtlar Spor Turizmi Konusunda Zayıf Yönler olmak üzere 1 tema altında incelenerek tablo 3.9'da gösterilmiştir.

Tablo 3.8. Spor Turizmi Konusunda Zayıf Yönler

Zayıf Yönler	Kişi Sayısı Yüzde frekans [n(%)]
Yatırımların Durumu	15 (%62.5)
İklim Şartları	5 (%20.83)
Ekonomik Koşullar	11 (%45.83)
Halkın Bakış Açısı	11 (%45.83)
Tanıtım ve Reklam Faaliyetleri eksikliği	7 (%29.16)
Spor Organizasyonlarının Düzenlenmemesi	4 (%16.66)

Tablo 3.9.'a göre, 24 katılımcıdan 15'i yatırımların durumu, 5'i iklim şartları, 11'i ekonomik koşullar, 11'i halkın bakış açısı, 7'si tanıtım ve reklam faaliyetlerinin eksikliği, 4'ü spor organizasyonlarının düzenlenmemesi nedeniyle spor turizmi konusunda zayıf yönlerinin olduğunu ifade etmişlerdir.

Spor Turizmi Konusunda Zayıf Yönler

K3. *"Zayıf yönleri tesisleşme anlamında çok gerideyiz. Spor branşlarının gelişebilmesi için tesis gerekiyor bunlara çalışabileceği alanlar spor merkezleri yapmamız gerekiyor çocukların yeme içme yatma ihtiyaçlarının karşılanması gerekiyor çocuk da gelsin hem antrenmanını yapabilsin hem de beslenmesini yapabilsin eğer bu anlamda yeteneği de varsa zaten başarı kaçınılmaz olacaktır. En büyük eksik tesisleşme bazı branşlarda antrenman yapabileceğimiz alanlar yok bunların oluşturulması gerekiyor.*" ifadelerine yer vermiştir. **K4.** *"Muş'un sert ve soğuk iklimini zayıf bir yön olarak söyleyebiliriz. Bu anlamda zayıf yön olarak ikliminden söz edebiliriz."* ifadelerine yer vermiştir. **K5.** *"En zayıf olarak gördüğüm yanlar ekonomik sıkıntılar ve işsizliktir. Bir memleketin gelişmesinin en büyük ifadelerinden biri dışarıdan sermayenin girdisidir, maalesef coğrafi olarak öyle bir konumda olmadığımız için bizi ayakta tutacak bazı projeler var. Örneğin şehrimize bir kayak merkezi yapılırsa ve beraberinde 5 yıldızlı oteller yapılırsa bu bile insanımıza istihdam sağlayacaktır. Tabii bu da il ekonomisine fayda sağlayacaktır."* ifadelerine yer vermiştir. **K6.** *"İcraat ve uygulama olmadığı zaman zaten her şey çok zayıf kalıyor. Çok yüksek bir potansiyele sahip olmamıza rağmen bugüne kadar ben işletme sahibiyim, otel sahibi bir tane kayak sporcusu maalesef otelimizde konaklamadı ve bu gerçekten üzücü bir durum."*

ifadelerine yer vermiştir. **K7.** *"Zayıf yön olarak ilimizin ekonomik anlamdaki sıkıntılarından var, malzemelerin pahalı oluşundan bir de devlet desteği alamamızdan söz edebiliriz."* ifadelerine yer vermiştir. **K8.** *"Zayıf yön olarak yatırımların eksikliğinden gereken ilgi ve desteğin eksikliğinden ve tanıtım amaçlı reklamların yapılmamasını söyleyebiliriz."* ifadelerine yer vermiştir. **K9.** *"Zayıf yön olarak çevre iller ile bir karşılaştırma yaptığımız zaman tesisleşme ve altyapı anlamında geride olduğunu görüyoruz. Tesisleşme ve altyapı olmadığı zaman insanlarda yönelmiyor. 1990'lı yıllarda muşspor çok ciddi bir konumdaydı ve kente ekonomik anlamda iyi bir getirisi oluyordu insanlar gelip burada konaklıyordu lokantalarda ve restoranlarda yemek yiyorlardı ekonomiyi canlı tutuyordu, bugün gelinen noktada çok daha iyi olmamız gerekirken maalesef gerilemiş durumdayız. Bu anlamda tesisleşme ve altyapıya gereken önemin verilmesi gerekiyor."* ifadelerine yer vermiştir. **K10.** *"Tesis açısından çok ciddi bir yatırımımız yok bu bizim zayıf yanımız, ikinci olarak Erzurum'a çok ciddi yatırımlar yapıldı bu her ne kadar iyi gibi görünse de bizim için kötü olduğunu düşünüyorum çünkü yatırımlar eşit ve dengeli bir şekilde dağıtılmadı, üçüncü olarak ise maalesef ülkemizde büyük bir problem olan sürdürülebilir bir mastır planımız yok. Çocuğumuz spor olarak en iyi noktasındayken kısa yoldan meslek sahibi olmayı seçiyor ve bu da bizim tanınırlığımızın azalmasına sebebiyet veriyor. Diğer bir nokta ise tanıtım faaliyetlerinde çok yetersiziz."* ifadelerine yer vermiştir. **K13.** *"Zayıf yönleri olarak insanlarımızın maalesef spor bilinci beklenilen düzeyde değildir. İnsanlarımız iş yoğunluğu ve ekonomik sıkıntılardan dolayı spor dallarına gereken önemi veremiyor."* ifadelerine yer vermiştir. **K17.** *"Yerelde spor turizmine halktan beklenen ilginin alınmaması, bir örnek verecek olursak ben daha önce Rekabet Kurumu Lisesi'nde müdürlük yapıyordum. Atletizm branşında 3 Dünya Şampiyonluğu çıkardık fakat yerelde hiç destek görmedik. Halkımızı bu konuda bilinçlendirirsek diğer alanlarda da başarıya ulaşabileceğinize inanıyorum."* ifadelerine yer vermiştir. **K20.** *"Tesisleşmenin ve daha bilinçli yöneticilerin olmaması bu genç nüfusumuzu spor alanında yeterince bilinçlendirilmemesi bunun yanı sıra ekonomik sıkıntıların getirdiği spordan uzaklaşma daha garanti bir mesleğe yönelim. Güçlü kimselerin kimseye bir zararı olmaz zayıf ve korkak insanların zararı olur. Bunun için insanlarımızın spor ile tanışması gerekiyor."* ifadelerine yer vermiştir. **K23.** *"Benim en zayıf olarak gördüğüm yön insanların bakış açısıdır yani burada geleneksel*

bir bakış açısı ve anlayış var. İnsanlarımızın turistlere davranış şekillerini ben kestiremiyorum mesela ben geleneksel bir yapıya sahip olduğumuz için Muş kültüründen bahsediyorum. O kültürün turizm konusunda farkındalık yaratacağını düşünmekteyim. Nihayetinde bizim buraya çok fazla turist gelmez ama benim korkum şu; geldikten sonra o geleneksel yapının modern yapıyı nasıl karşılayacağını ile ilgili endişelerim var." ifadelerine yer vermiştir. **K24.** *"Spor turizmi potansiyeli bulunan sporların tesis ve alt yapı sorununun bulunması, maddi desteklerin yetersiz olması, yetişmiş insan gücünün eksik olması, konaklama imkanlarının yetersiz olması, yerelde bürokratik etkinliğin zayıf olması"* ifadelerine yer vermiştir.

Muş'ta Spor Turizminin Fırsatları

Araştırmada katılımcılardan "Muş'un spor turizmi konusunda fırsatları nelerdir?'' sorusunun yanıtı aranmıştır. Elde edilen yanıtlar spor turizmi konusundaki fırsatlar olmak üzere 1 tema altında incelenerek tablo 3.10'da gösterilmiştir.

Tablo 3.9. Spor Turizmi Konusundaki Fırsatlar

Fırsatlar	Kişi Sayısı Yüzde frekans [n(%)]
Ulaşım Olanakları	5 (%20.83)
Yeryüzü Şekilleri	20 (%83.33)
Genç Nüfus Oranı	8 (%33.33)
Bakir Bir Doğasının Olması	5 (%20.83)
Jeopolitik Konum	8 (%33.33)
Akarsu Potansiyeli	8 (%33.33)

Tablo 3.10.'a göre, 24 katılımcıdan 5'i ulaşım olanakları, 20'si yeryüzü şekilleri, 8'i genç nüfus oranı, 5'i bakir bir doğasının olması, 8' jeopolitik konum, 8'i akarsu potansiyeli nedeniyle spor turizmi konusundaki fırsatlarının olduğunu ifade etmişlerdir.

Muş'ta Spor Turizminin Fırsatları

K2. *"Fırsatlarımız tesis altyapımız tamamlanıyor nitekim bir çanak içerisindeyiz Türkiye'nin en büyük üçüncü ovasıyız. En fazla çocuk ve genç nüfusa sahip yanılmıyorsam üçüncü iliz. Spor turizmi bağlamında ülkemiz ve dünya çapında baz alırsak kısa vadede özellikle Kış sporları alanında büyük bir fırsata sahibiz. Yapılacak*

olan kayak merkezi ile Kayaklı koşu biatlon tesisi ile ben inanıyorum ki zaten Türkiye'de en iyi illerden biri olacağız ki öyleyiz de zaten en iyisi olmayı arzuluyoruz biz uluslararası yarışlara da ülkemizi temsil eden sporcular gönderip ilimizin spor turizmine katkıda bulunmayı istiyoruz." ifadelerine yer vermiştir. **K3.** *"Fırsatlar dediğimiz zaman yine coğrafik özellikler ortaya çıkıyor coğrafi konum bazı branşlar için avantaj sağlarken diğer branşlar için dezavantaj sağlayabiliyor. Coğrafi olarak baktığımız zaman kayak branşına çok uygun bir coğrafyamız var kayak tesislerinin yapılabileceği çok güzel ve uygun dağlarımız var bu bir avantajdır."* ifadelerine yer vermiştir. **K4**. *"İklimi ve doğası bir fırsat çünkü birçok ilde şahit oluyoruz kar yok taşıma araçları ile kar takviyesi yapılıyor. Muş bu anlamda çevre illere göre bol yağış alan bir il özellikle kış turizmi açısından fırsatlar sunuyor."* ifadelerine yer vermiştir. **K5.** *"En büyük fırsatımızı kar olarak görüyorum eğer bu kar potansiyelini iyi kullanırsak Uludağ, Palandöken, Sarıkamış ve Kartalkaya gibi bir Kayak merkezi haline gelebiliriz. Coğrafi olarak yeni yapılacak kayak merkezinde 15 Haziran tarihine kadar kayak sporu yapılabilir."* ifadelerine yer vermiştir. **K6.** *"Muş coğrafi konum olarak iyi bir yerde biz çevre illerden ve ülke olarak komşularımız olan İran, Azerbaycan, Ermenistan gibi devletlerden sporumuza katkıda bulunmalarını istiyoruz."* ifadelerine yer vermiştir. **K7.** *"Yakın çevremizde tırmanabileceğimiz görsel olarak da eşsiz manzaralara sahip olan dağlarımız mevcut, bunlar turizme kazandırılabilir."* ifadelerine yer vermiştir. **K8.** *"Şehrimiz Türkiye'nin en büyük ovalarından biri üzerinde oluşu, insanların cana yakın olması ulaşım problemlerinin olmaması yüksek dağlarının olmasını söyleyebiliriz."* ifadelerine yer vermiştir. **K9.** *"Kayak sporunda ciddi anlamda ismini duyurmuş sporcularımız var kış turizmi üzerinde yoğunlaşmamız gerekiyor."* ifadelerine yer vermiştir. **K10.** *"Hükümetin son yıllardaki yatırım programları bizim için bir fırsat spor turizmine bakış açıları bizim için bir fırsat. Bu son dönem içerisinde Üniversitelerarası kış oyunlarını düzenlemiş bir ülkeyiz. Pandemi ile birlikte devam eden süreçte ülkelerin sağlık ve spor alanlarına yatırımlarının attığını görmekteyiz. Artık insanlar sadece güneş, deniz, kum turizminin yanı sıra kış turizmi doğa turizmi gibi alanlara yöneldiler. Bu noktada bizim üzerimize düşen bu fırsatı değerlendirip doğru alanlarda doğru yerlerde ve doğru zamanlarda yatırımlar yapmaktır."* ifadelerine yer vermiştir. **K12**. *"Fırsat olarak Muş konum olarak Doğu Anadolu Bölgesi'nin tam ortasında yer alıyor yüksek dağları var çok genç bir nüfusa sahip, bu*

fırsatları değerlendirmek gerekiyor. Bu fırsatları değerlendirmek için tesislerin olması gerekiyor." ifadelerine yer vermiştir. **K13. "***Toplam nüfusunun büyük bir kısmını genç nüfus oluşturmaktadır bu genç nüfustan %20'lik bir dilim dahi spor yapsa ilimizin spor kültürüne büyük bir katkısı olacağı kanaatindeyim."* ifadelerine yer vermiştir. **K14.** *"Yüksek rakımlı bir bölgede yaşıyor olmamız ve ulaşım konusunda diğer illere olan yakınlığımızdan dolayı bir avantajımız olduğunu düşünüyorum. Aynı zamanda havaalanının şehir merkezine olan yakınlığı bizler için bir fırsattır."* ifadelerine yer vermiştir. **K16.** *"Kayak turizmi konusunda gerçekten çok büyük bir fırsata sahip en büyük fırsatı buna uygun bir iklime sahip olması ama tabii ki ona göre tesisler kurulacak sadece ulusal değil uluslararası bazda da bakmak gerekiyor."* ifadelerine yer vermiştir. **K17.** *"Kış mevsiminin çok uzun geçmesi ve karın çok yağması, bahar aylarında eriyen karlarla birlikte nehirlerdeki su seviyesinin yükselmesi su sporları konusunda büyük fırsatlar sağlamaktadır."* ifadelerine yer vermiştir. **K19.** *"Tanıtım faaliyetleri olarak geri planda kaldığımızı düşünüyorum. Örneğin Malazgirt gibi bir değerimiz var Türklerin kapılarının Anadolu'ya açıldığı yer ama bu ismi şu ana kadar kullanamadık. Edirne'de yıllardır süregelen Kırkpınar yağlı güreşleri gibi organizasyonlara Malazgirt adı altında buna benzer yağlı güreş organizasyonları yapabiliriz."* ifadelerine yer vermiştir. **K20.** *"İki tane büyük nehire sahip olmamız bir fırsattır, Malazgirt gibi bir de değerimizin olması bir fırsattır, dağlarımız fırsattır, Muş'a karın çok yağması bir fırsattır, 20 yaş altı nüfusun fazla olması bir fırsattır, dört mevsimi yaşıyor olmamız bir fırsattır."* ifadelerine yer vermiştir. **K21.** *"Kayak sporu için çok iyi bir tesis yapılırsa çok büyük bir fırsat olacağını düşünüyorum. Karasu ve Murat nehirlerinde su sporlarına dair şimdiye kadar bir şey yapılmadı bu da bir fırsattır bundan sonraki süreçler için."* ifadelerine yer vermiştir. **K22.** "*Genç nüfusun olması bir fırsattır, coğrafi ve tarihi olarak spora alan teşkil eden yerler vardır su sporları olsun kış sporları olsun yazın dağcılık ve doğa sporları turizmi olsun bunlar bizim için bir fırsattır."* ifadelerine yer vermiştir. **K23.** *"Bakir bir doğasının olması bir fırsattır, Murat Nehri'nde şu ana kadar sportif anlamda hiçbir şeyin yapılmıyor olması talihsizliğin yanında bir fırsattır. Muş'un dağlarıyla, ovasıyla, doğasıyla kesinlikle her türlü sportif yatırım için uygun bir yer olduğunu söyleyebilirim."* ifadelerine yer vermiştir. **K24.** *"Ulaşım kolaylığı(İstanbul, İzmir, Bursa, Ankara gibi metropollerden ilimize uçak ve tren seferlerinin düzenli olarak yapılması), tarihi ipek yolu güzergâhına*

yakın illere(Diyarbakır, Van, Erzurum ve Elazığ) komşu olması, coğrafik konumu ve iklim şartları bakımından kayak, dağcılık, rafting, yamaç paraşütü gibi daha sayamadığımız birçok spor branşı yapılabilmekte, kuşların geçiş güzergâhı üzerinde yer alması (avcılık), genç nüfusun varlığı, halkın misafirperverliği, güvenli bir bölge olması." ifadelerine yer vermiştir.

Muş'ta Spor Turizminin Tehditleri

Araştırmada katılımcılardan "Muş'un spor turizmi konusunda tehditleri nelerdir?'' sorusunun yanıtı aranmıştır. Elde edilen yanıtlar Spor Turizmi Konusundaki Tehditler olmak üzere 1 tema altında incelenerek Tablo 3.11'de gösterilmiştir.

Tablo 3.10. Spor Turizmi Konusundaki Tehditler

Tehditler	**Kişi Sayısı Yüzde frekans [n(%)]**
Tesis Durumu	14 (%58.33)
İklim Şartları	2 (%8.33)
Halkın Bakış Açısı	13 (%54.16)
Tanıtım Faaliyetlerinin Durumu	4 (%16.66)
Küresel ısınma	2 (%8.33)
Tehdit yok	6 (%25)

Tablo 3.11.'e göre, 24 katılımcıdan 14'ü tesis durumu, 2'si iklim şartları, 13'ü halkın bakış açısı, 4'ü tanıtım faaliyetlerinin durumu, 2'si küresel ısınma, 6'sı tehdit yok ifadesini kullanmıştır.

Muş'ta Spor Turizminin Tehditleri

K2. *"Muş'un spor turizmi konusunda şu an önünde herhangi bir engel yok. Bilinç düzeyi çok yüksek yatırımlar geliyor ve hassasiyet oluşmuş durumda beklentiler aynı paralelde dolayısıyla ben herhangi bir tehdit görmüyorum sadece de sadece harekete geçmeniz gerekiyor harekete geçip spor turizmini zirveye taşımamız lazım."* ifadelerine yer vermiştir. **K4.** *"Muş'un küçük bir şehir olması nüfusunun az olması bir tehdit unsuru olarak görülebilir, bu anlamda büyük yatırımları belki engel olarak düşünülebilir ve yine sert geçen iklimi bir tehdit olarak görülebilir."* ifadelerine yer vermiştir. **K6.** *"Bana göre en büyük tehdit tesis ve insanlarımızın yetersiz olmasıdır. Yeterli tesisi olmadığı için faaliyet yapamıyoruz ve bu bir tehdittir."* ifadelerine yer

vermiştir. **K8.** *"Buradan bir 20-30 yıl geriye gitsek belki tehditlerden söz edebilirdik ama şu anda şehrimiz için bir tehdit söz konusu değil."* ifadelerine yer vermiştir. **K9.** *"Tehdit olarak şunu söyleyebiliriz maalesef Türkiye'de göç veren iller arasında birinci sıradayız. Tabii bunun da farklı sebepleri var yatırımların beklenen düzeyde olmaması insanların göç etmesine sebep oluyor."* ifadelerine yer vermiştir. **K10.** *"Tehdit olarak ilk sırada söyleyebileceğimiz şey küresel ısınma çünkü normalde kış turizminde bizi ön plana çıkaracak kar kasım ayında yağardı ve mayıs ayına kadar kar olurdu. Biz geçmiş yıllarda Kış turizmi için nisan ayında festival düzenledik. Maalesef son yıllarda kış aralık ayında başlıyor şubat ayının sonlarında bitiyor ve doğru düzgün kar da yok dolayısıyla bizim için en büyük tehdit küresel ısınma. Diğer bir tehdit ise duyarlı yöneticilerimiz yok bu bizim için büyük bir eksik."* ifadelerine yer vermiştir. **K12.** *"Şu anda gerek yetkili merciler gerekse büyüklerimiz gençlerimizi takip edemiyor ve bir spor dalını yönlendiremiyor, bunun için maalesef gençlerimizin uyuşturucu madde kullanmaya yöneliyor, bundan dolayı sıkıntılı bir süreç geçiriyoruz."* ifadelerine yer vermiştir. **K14.** *"Bana göre en büyük tehdit sürdürülebilirliğin kısıtlanması, sporcu sayımızın azalması sporun büyük bir darbe yemesi demektir. Sporcu sayısının azalmasının en büyük tehditlerden biri olduğunu düşünüyorum."* ifadelerine yer vermiştir. **K16.** *"Halkın turizme bakış açısı. Onun dışında tehdit olarak görebileceğimiz bir şey yok ulaşım imkanları olsun şehrin yapısı olsun dışarı çıkıp alışveriş yapabilecekleri yeterli mekânlar var diye düşünüyorum."* ifadelerine yer vermiştir. **K17.** *"Şehrimizde yaşayan insanların spor konusunda yeterli bilince sahip olmamaları ve bu destekten yoksun kalmamız bir tehdit olarak görülebilir."* ifadelerine yer vermiştir. **K19.** *"Halkta spor bilincinin oluşmamış olması eğitim olarak istenilen seviyede olamamamız ve reklam ve tanıtım olarak çok geri planda kalmamız diyebilirim."* ifadelerine yer vermiştir. **K20.** *"Coğrafi koşulların sert geçmesinden dolayı bazı spor dallarını her zaman yapamayabiliriz ama her mevsim yapacak bir spor branşı vardır. Gereken tesis ve imkanların iyileştirilmesi sonucu her zaman ve her koşulda dilediğimiz spor branşını yapabiliriz."* ifadelerine yer vermiştir. **K23.** *"Bakir bir doğasının olması bir fırsattır, Murat Nehri'nde şu ana kadar sportif anlamda hiçbir şeyin yapılmıyor olması talihsizliğin yanında bir fırsattır. İnsanların yaşam biçimi ve kültürel yapısından yola çıkarsak İnsanların yaşam biçiminin çok fazla turizm geliri elde edilmesi açısından elverişli olmaması ve durum tespiti yapıldığında bu durumun*

iyileştirilmesi adına bir fırsat olarak görülebilir. Aslında eksik olarak gördüğümüz her şeyin aynı zamanda bir fırsat olarak karşımıza çıktığını söylememiz mümkün" ifadelerine yer vermiştir. **K24.** "*Kış şartlarının ağır geçmesi, spor tesislerinin yetersiz olması, bölgede spor kültürünün gelişmemiş olması"* ifadelerine yer vermiştir.

Muş'ta Spor Turizminin Gelişmesi İçin Yapılabilecekler

K1.*"Güreşte şehir merkezinde Edirne'de yıllardır süregelen etkinlikler gibi etkinlikler düzenlenebilir bunun hem gençlere hem de şehre ekonomik olarak ta büyük bir getirisi olacaktır."* ifadelerine yer vermiştir. **K3.***"Spor kültürünün gelişmesi için ilk olarak halkımıza spor kültürünün aşılanması gerekiyor sporlu halkımıza tanıtmamız gerekiyor halkımızın sporu tanıyabilmesi için tesisleşme olması gerekiyor. Örneğin Spor yapmak istemeyen birisinin kapısının önüne bir spor aleti bıraktığımız zaman bunu mutlaka deneyecektir. Eğer İmkan varsa gelişim sağlanacaktır."* ifadelerine yer vermiştir. **K11.***"Spor turizmi dediğimiz zaman şehrin ekonomisine katkısına bakıyorum. Örnek vermek gerekirse burada spor tırmanış duvarının yapılmasının ardından Türkiye Şampiyonaları düzenlenirse özellikle spor lisesinde okuyan öğrencilerin bunu görüp bu branşa yönelmeleri anlamlı olacaktır. Daha geniş ve büyük ölçekli organizasyonların düzenlenmesiyle ekonomik olarak büyük bir kazanç kapısı sağlayacaktır.''* ifadelerine yer vermiştir. **K16.** *"Öncelikle gerçekten spor turizmine yönelik ya da gelecek insanların konaklama imkanlarını karşılamaya yönelik belli yatırımların yapılması gerekiyor. Altyapı ve üstyapı yatırımlarının yapılması gerekiyor en büyük açığı o sonrasında iyi bir reklam ve insanların bu çevreye çekilerek kayak turizmi noktasında marka haline gelmesi.''* ifadelerine yer vermiştir. **K20.***"İlk olarak tesisleşmenin yapılması gerekiyor, ikinci olarak tanıtım ve reklam faaliyetlerinin iyi yapılması gerekiyor, üçüncü olarak spor ile halkı bilinçlendirmek gerekiyor. Sadece lisanslı sporcu değil gerçek anlamda başarılı sporcular yetiştirmemiz gerekiyor."* ifadelerine yer vermiştir. **K23.***"Öncelikle iyi bir tanıtımının yapılması gerekir, Muş'u bilmeyenler tanımayanlar var. Üniversiteyle, sivil toplum kuruluşları ile siyasi liderleri ve siyasi hamleler ile kesinlikle Muş'un tanıtımına yönelik bir şeylerin yapılması gerekiyor. Bir ili tanıtmak istiyorsanız o ilin potansiyelinden yola çıkmanız gerekiyor dolayısıyla Malazgirt ismi Muş'un en büyük tanıtım araçlarından birisidir. Örneğin Trabzon şehri her yıl düzenlediği hamsi festivalleri ile kendisini tanıtmayı başarmıştır. Trabzon büyük şehir midir bence bu tartışılır Diyarbakır ile karşılaştırırsak*

Diyarbakır'ın çok daha büyük ve gelişmiş bir şehir olduğunu söyleyebiliriz ama kendilerini bir hamsi ile tüm Türkiye'ye tanıtmayı başarmışlardır. Önemli olan elimizdeki potansiyeli kullanabilmemizdir. Ticari anlamda endişesi olan yerel yatırımcıların endişelerinin devlet politikalarıyla giderilmesi gerekiyor. Elimizde Muş Ovası gibi güçlü bir potansiyel var bu isim altında şenlikler ve festivaller düzenleyip kendimizi tanıtabiliriz ama temelde problemin yatırımlar olduğu kanaatindeyim." ifadelerine yer vermiştir. **K24.***"Malazgirt'te yağlı güreş düzenlenebilir(Malazgirt 1071 Yağlı Güreşleri), su sporları yaygınlaştırılabilir, yamaç paraşütü alt yapısı hazırlanabilir, ulusal ve uluslararası düzeyde kayak yarışmalarının yapılması için altyapı hazırlanmalıdır."* ifadelerine yer vermiştir.

Muş'ta Spor Turizminin Güçlü Yanları ve Fırsatları

K1. "*Bizim en güçlü yapımız şehrin coğrafi konumu ilimizin Bitlis, Bingöl, Diyarbakır ve Erzurum gibi illere yakım olması ulaşım problemimizin olmayışı bununla beraber tesisleşmeye de önem verirsek mevcut olan genç nüfusumuzla güzel şeyler yapabileceğiz."* ifadelerine yer vermiştir. **K2.** *"Tesislerin niteliği çok önemli örneğin bir kayak merkezi yapılacaksa bir uludağ, palandöken, erciyes ve sarıkamış gibi isminin olması lazım ama bizim arzumuz odur ki spor turizmine bir de tarihi bir değer katacak şekilde Valilikçe yapılacak olan kayak merkezine "Sultan Alparslan" isminin verilmesi ve böylece insanların zihninde hem tarihi bir değer hem de o tesise ayrıca bir isim değeri katma anlamında elimizde gerçekten çok güçlü bir değerimiz var. Biz Anadolu'ya açılan kapı olan Muş'ta yaşıyoruz yine aynı zamanda yaptığımız organizasyonlarda Muş'un o güçlü ve köklü tarihine Türk İslam tarihi açısından büyük bir önemi olan 1071 Malazgirt'te öne çıkararak insanların hem tarihi hafızasını güçlendirmek hem de ilimizdeki sportif başarılar ve faaliyetlerin öne çıkarılmasını sağlamak adına çok güçlü yanlarımız var. Gelecekteki fırsatları değerlendire bilmemiz adına topyekûn vatandaş özel sektör ve kamu işbirliği ile bizim sporu sahiplenip spor turizmini geliştirmeye yönelik bütün faaliyetlerimizde ve yapılacak tesislerimizde tekbir ağızla tanıtıma girmemiz lazım."* ifadelerine yer vermiştir. **K3.***"Öncelikle bizim coğrafyamızda çocukları güçlüdür ben bunu bir avantaj olarak görüyorum yani elimizde her branşta yetenekli çocuklar mevcut yetenek taraması yapıldığı zaman bunlar görülecektir. Bunun yanına tesisleşme ve imkanlar getirildiği zaman başarı da gelecektir."* ifadelerine yer vermiştir. **K6.***"Gelecekte fırsat olarak gördüğüm şey yatırım eğer yatırım yapılırsa*

Sarıkamış ve Palandöken Kayak merkezlerinden daha yüksek bir potansiyelimiz olduğunu söyleyebilirim. Ama maalesef şu anda Muş'ta yapılan tesis 45 günlük bir tesis ve ovanın ortasında kurulmuş çok bir beklentimiz yok bu tesise dair. Yani benim demek istediğim faaliyetin olması gerekiyor güreş branşına İnsanlarımız çok yatkın ama güreşçilerimiz çok az." ifadelerine yer vermiştir. **K10.***"Gelecekteki fırsatları değerlendirebilmemiz için elimizdeki en büyük güç Muş Alparslan Üniversitesidir. Biz Muş Alparslan Üniversitesini doğru kullanabilmeliyiz. Muş Alparslan Üniversitesi bize bir mastır plan hazırlanmalı ve bizde bu plan doğrultusunda hareket etmeliyiz. Tesisleşme olsun istiyoruz ama bu tesiste çalışacak gerekli insan gücü yeterli donanıma sahip antrenör ve çalışanların olması gerekiyor."* ifadelerine yer vermiştir. **K12.***"Çok güzel ve büyük bir ovaya sahibiz aynı zamanda yüksek dağlarımız var bu alanlarımızı değerlendirip üzerinde güzel tesisler inşa edip buraların bir cazibe merkezi haline dönüştürülmesinin gerektiğini düşünüyorum."* ifadelerine yer vermiştir. **K18.***"Bizim ekosistemimiz Erzurum'dan Bitlis'ten Van'dan çok daha güçlüdür. Bizde orman yaşamı diğer şehirlere kıyasla daha ön planda. Nehirlerimizin su sporları için uygun olmadığını düşünüyorum daha çok sulama amaçlı kullanıyoruz."* ifadelerine yer vermiştir. **K19.** *"Kurtik Dağı'na dört mevsim farklı organizasyonlar ve spor dallarına uygun tesislerin yapılması gerekiyor, kışın kış sporları yazın ise yayla ve doğa sporları noktasında yararlanabileceğimiz tesisler yapılmalıdır."* ifadelerine yer vermiştir. **K20.** *"Bulunduğumuz coğrafya itibariyle diğer yerlerde yaşayan insanlara nazaran daha güçlüyüz. batıda yaşamış birisi ile bizim coğrafyamızda yaşamış birisi güç olarak farklı yapıdadırlar. Coğrafi şartları daha sert geçtiği bir bölgede yaşıyoruz ve netice itibariyle daha dayanıklıyız. Bunlar bizim avantajlarımız bunları kullanmamız gerekiyor."* ifadelerine yer vermiştir. **K24.***"Türkiye'nin en genç nüfusuna sahip illerden biri olması güçlü bir yanımızdır. Kış sporlarına ve ülke tarihinde dönüm noktası olacak bir geçmişe sahip olması nedeniyle spor etkinlikleri düzenli olarak yapılabilir. Örneğin karakucak veya yağlı güreşler, at yarışları, okçuluk. vb. dağcılık ilimizde uzun yıllardır yapılmakta, yürüyüş rotaları çizildiği takdirde turistlerin dikkatini çekebilecektir. Özellikle Varto'da Kunav Mağarası, Kızılağaç'ta Ovaya Bakan Adam, Çavuştepe Mevkii'nde Kızıl Ziyaret Efsanesi turizme kazandırılabilir."* ifadelerine yer vermiştir.

Muş'ta Spor Turizminin Zayıf Yanları ve Tehditleri

K3.*"Tesislerin yetersiz olması zayıf yönümüzdür.* **K4.** *"Zayıf yönleri olarak yatırım eksikliğinden söz edebiliriz. Şu anda Muş'un futbol oynanabilecek bitmiş bir sahası yok yapımı halen devam etmekte bu tabii 2021 yılı için bir sorun teşkil ediyor. Uzun süreçte böyle sıkıntılar ile karşılaşılmaması için doğru yatırımlar yapılması gerekiyor bu yatırımlar gelecekteki olası tehditleri de ortadan kaldırır. Bir futbol kulübü kurmak istersiniz sahanız yoktur. Kulübü kuramazsınız kurmadığınız kulüpten dolayı birçok fırsatı tepmiş olursunuz. Ama bir sahanız vardır tesisleriniz ve altyapınız vardır kurarsınız ve çok büyük adım atmış olursunuz. Bu anlamda doğru yatırım yapılması gerekiyor ki gelecekteki tehditler ortadan kalksın."* ifadelerine yer vermiştir. **K6.***"Muş gibi bir il için testislerin olmaması ya da yetersiz olması nedeniyle her şey de bir tehdit olarak görülebilir. Bulunduğu yer itibariyle belki insanların aklına terör olayları gelebilir ama hiçbir zaman Muş'ta bu geçerli bir sebep olamamıştır."* ifadelerine yer vermiştir. **K10.** *"Tanıtım konusunda eksik kaldığımızı düşünüyorum. İl merkezine yakın tesis ve konaklamak için yerler yapılması gerektiğini düşünüyorum."* ifadelerine yer vermiştir. **K15.** *"Tesis olarak çok gerideyiz ihtiyaç duyduğumuz testislerin yapılmasının ardından turizm açısından güzel bir adım atmış olacağız."* ifadelerine yer vermiştir. **K16.***"Turizm ya da spor turizmi dediğimizde öncelikle halkın bakış açısı çok önemli. Öncelikle bunların güçlendirilmesi gerekiyor sosyal taşıma kapasitesinden kastım halkın turizme ne kadar açık olduğu onun için öncelikle halkın turizme katılmasının sağlaması gerekiyor. Onun için belirli dönemlerde bazı etkinliklerin düzenlenmesi gerektiğini düşünüyorum. Ben burada spor turizminin geliştiğini düşünmüyorum hatta hiçbir şeyin yapılmadığını düşünüyorum. Sadece spor değil turizm anlamında bir şey yapılmadığını düşünüyorum. Zaten tehditler ortada bunların iyileştirilmesi gerektiğini düşünüyorum."* ifadelerine yer vermiştir. **K17.***"İlk olarak eğitim ve halkın biliriz bilinçlendirilmesi diyorum, bu konuda herkesin elini taşın altına koyması gerektiğini düşünüyorum. Halkın da turizmin bir ekonomik kaynak olduğu konusunda bilinçlendirilmesi gerekiyor."* ifadelerine yer vermiştir.**K18.***"Altyapı çok önemli altyapı güçlendirmezseniz her zaman zayıf yönler kalır. Halkı ve resmi kurumları da bilinçlendirmeliyiz. Bu noktada üniversitemizdeki akademisyenlere de iş düşmektedir bu alanda akademik çalışmalar yapmaları gerekmektedir, yatırımların da bu çalışmalara göre düzenlenmesi gerekiyor. Olası*

tehditleri engellemek için bu sporları yapmamız gerekiyor öncelikle biz bu sporları ve bu sporlar için tesisler yapmazsak yerine başka şeyler yapılacaktır." ifadelerine yer vermiştir. **K23.***"İnsanlarımızın cesaretlendirilmesi buraya yeteri kadar yatırım yapılması ve memleket bilincinde davranan yerli toplumsal yapıların ön plana çıkması spor ve sporcuların maddi ve manevi desteklenmesi, bu alanda sadece devletin yapacağı yatırımlar yetersizdir, büyük düşünmek gerekiyor buranın ciddi anlamda tanıtımı yapılırsa kesinlikle önü açıktır gelecekte onu bekleyen tehditlerin de üstesinden çok rahat gelebileceğini düşünmekteyim."* ifadelerine yer vermiştir. **K24.** "*Kış mevsiminin uzun sürmesinin getirdiği dezavantajı kayak tesisi yapılarak avantaja çevrilebilir. Dağlarla çevrili olan bölgemiz yürüyüş rotaları, tırmanış parkurları, yamaç paraşütü, Heliski (Helikopterle Kayak) yapılarak değerlendirilebilir. Spor alanında nitelikli insan sayısının yetersiz olması nedeniyle önemli yatırımların şimdiye kadar yapılamaması, ilimizde kurulan Spor Bilimleri Fakültesi'nin ileriki yıllarda nitelikli insan gücünün sayısını arttırarak ilimize yeni spor tesislerini kazandıracaktır. Ayrıca nitelikli konaklama ve işletme sayılarının yetersiz oluşu spor turizm açısından bölgenin zayıf yönleri arasında gösterilebilmektedir. Turizme katkısı olacak tesisler kazandırıldığı takdirde bölgenin bu zayıf yönleri güçlenecektir."* ifadelerine yer vermiştir.

Muş'un Spor Turizmi Konusundaki SWOT Analizi

Bölgenin Güçlü Yönleri (Strengths)

- ✓ Spor turizmine elverişli bir yapıya sahip olması (kış, su ve doğa sporları)
- ✓ Bölge halkı ve işletmecilerin misafirperver olması.
- ✓ Tarih, kültür, doğa turizminin gelişimine uygun kaynakların varlığı
- ✓ Türkiye'de şehir merkezi ile yakın hava limanları arasındaki mesafenin en yakın ilk 3 ilden biri olması.
- ✓ Yeni yapılacak kayak merkezinin yeri ile hava limanı arasındaki mesafanin en kısa olduğu illerden biri olması (kayak merkezi-havalimanı mesafesi yaklaşık 17 km).
- ✓ Mahalli ve yöresel yemek mutfağı zengin bir il olması
- ✓ 1954 yılından bu yana 1071 Malazgirt Etkinliklerinin yapılması ve birçok geleneksel festivallerin yapılması.

- ✓ Karın kaliteli olması ve yerde kalma süresinin fazla olması

Bölgenin Zayıf Yönleri (Weakness)

- ✓ Spor turizmi yatırımlarının yetersiz oluşu
- ✓ İklim Şartlarının ağır geçmesi
- ✓ Ekonomik şartların zayıf olması
- ✓ Okuryazarlık oranının düşük olması
- ✓ Bölgenin reklam ve tanıtım eksiklikleri nedeniyle ulusal ve uluslararası düzeyde tanınırlığının olmayışı
- ✓ Spor organizasyonlarının yetersizliği
- ✓ Konaklama tesisi (5 yıldızlı otel yok), eğlence, restoran, hediyelik eşya, alışveriş gibi imkanların sınırlı olması.
- ✓ Turizm açısından bölgede yeterince girişimci bulunmaması
- ✓ Turizme yönlendirilebilecek nitelikli, eğitimli işgücünün eksikliği

Bölgenin Fırsatları (Opportunies)

- ✓ Ulaşım Olanaklarının gelişmiş olması
- ✓ Gelişmiş şehirlere yakın olması (Diyarbakır, Elazığ, Erzurum, Van)
- ✓ Yeryüzü şekillerinin kış ve doğa sporlarına elverişli olması
- ✓ Genç ve dinamik nüfus oranı en yüksek illerden biri olması
- ✓ Bakir bir doğasının olması buna parallel yerli ve yabancı tursitlerin ilgisini çekebilmesi.
- ✓ Su sporlarına elverişli akarsulara sahip olması
- ✓ Kış ve doğa sporları turizmine her geçen gün ilginin artması
- ✓ Yeni spor tesisleriyle ilgili yatırımların halihazirda devam ediyor olması
- ✓ Bölgede istihdam olanaklarının yetersiz olması nedeniyle büyükşehirlere göçün olması.
- ✓ Turistik Doğu Ekspresi'ne alternatif olarak Van Gölü Ekspresi'nin daha aktif hale getirilerek bölgeye tanıtım olanağı sağlaması

Bölgenin Tehditleri (Thereats)

- ✓ Bölge genelinde güvenlik ile ilgili endişeler bulunması.
- ✓ Bölgeye yakın illerde nitelikli kayak merkezlerinin bulunuyor olması
- ✓ Coğrafi durumun ve iklim şartlarının kötü olması
- ✓ Halkın turistlere bakış açısının gelişmemiş olması
- ✓ Bölgenin tanıtımı konusundaki eksiklerin giderilmesi ve büyük tesislerin kurulabilmesi için büyük yatırımların yapılmaması
- ✓ Tarihi ve kültürel değerlere gereken önemin verilmemesi
- ✓ Bölgede, iş ve istihdam olanaklarının yetersizliği nedeniyle büyükşehirlere yoğun bir göçün olması

SONUÇ VE ÖNERİLER

21. yüzyıl itibariyle dünyada yaşanan gelişmeler; teknolojinin hızla ilerlemesiyle insan gücünün yerini makinelerin alması, sağlık alanında yaşanan ilerlemeyle insan ömrünün uzaması, ulaşım imkanlarının gelişmesiyle seyahat etmenin problem olmaktan çıkması, ekonomik şartların iyileşmesi ve yaşam standartlarının artmasıyla birlikte insanların beklentilerini değiştirerek onları yeni arayışlara yönlendirmiştir. Bu arayışların neticesinde, insanların şehrin görültüsünden, beton yığınlarından, iş stresinden uzaklaşmak ve keyifli bir zaman geçirmek için alışılagelmiş tatil anlayışlarının değişmesine ve yeni alternatif turizm türlerini benimsemelerine sebep olmuştur (Ulusan ve Batman, 2010).

Önceleri turizm denince akla deniz-kum-güneş zenginliği gelirken şimdilerde bunlarla birlikte kültür ve doğal kaynaklarının zenginliği, spor organizsyonları, kış ve yaz spor turizmi,doğa turizmi gibi daha birçok alternatif turizm çeşitleri akla gelmektedir. Bu bağlamda turizm son yıllarda hızlı gelişen ve büyüyen sektör olarak yerini almıştır. Son zamanlarda gerek dünyada gerekse de Türkiye'de turizm ile ilgili ülkelerin gelirleri artmıştır. 2017 yılında turizm faaliyetlerine katılan insan sayısı yaklaşık 1.3 milyar civarında iken, bu sayının 2030 yılında 1.8 milyar kişiye çıkacağı örgörülmektedir (UNWTO, 2018). Buna paralel ileriki onlu yıllarda dünya turizm hareketlerine katılan kişi sayısı ile birlikte turizm kaynaklı kazançlarda yükselme olacağı öngörülmektedir (UNWTO, 2017).

Türkiye'nin tatil beldelerinde ve denizlerde güneşli gün sayısının fazla olması ve kum kalitesinin iyi olması, kültür ve doğal kaynaklar bakımından zengin olması turizm sektöründe önemli bir avantaj sağlamıştır. Türkiye'de turizm geliri, ABD ve birçok Avrupa ülkesine göre daha yüksek düzeyindedir. Her geçen gün turizm değerlerine sahip olan ülkelerin dünya turizminden aldığı paylar da artmaktadır. Türkiye kadim tarihi, coğrafi özellikleri ve kültürel çeşitliliğinin yanında, dört bir tarafının farklı güzelliklere sahip olması, Türkiye'nin turizmden elde ettiği gelir düzeyini yükseltmektedir (Arslan, ve Kendir, 2019).

Muş, tarihi, iklimi ve coğrafi konumu, kültürel yapısı spor turizm potansiyeline son derece elverişli bir yerdir. Buna paralel ovalar, dağlar, göller ve akarsular ile doğayla bütünleşmiş bir kenttir. Kentin topografyasının uygun olması, yüksek dağlık alanlara sahip olması, kış mevsiminde yoğun kar yağışının olması, kar kalitesinin iyi

olması ve karın uzun süre yerde kalması; gezme, dinlenme ve tatil yapmaya olanak sağlar. Ayrıca kış sporlarını yapabilme bakımından oldukça elverişlidir. Yürüyüş, yamaç paraşütü, trekking, hiking, kaya tırmanışı gibi dağ sporları; rafting, kürek çekme, kano, dalgıçlık gibi su sporları bakımından alternatif turizm hareketliliği kapsamında değerlendirildiğinde, Muş, önemli spor turizm potansiyeline sahip olduğu görülmektedir (Muş Valiliği, 2006: 38).

Kayak ve diğer kış sporları faaliyetleri, 80'e yakın ülkede, 5 bine civarında kayak merkezinde ve 2 binden fazla konaklama tesisinde (otel) düzenli olarak yürütülmektedir. Kış turizmi bakımından büyük bir önemi olan kayak,buz pateni,curling daha bir çok kış sporları, yeryüzü üzerinde birçok dağlık bölgenin, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin büyümeye ve ekonomiye büyük kazanç sağlayan uğraşlardan biridir (Tsiotsou, 2006: 15-26; Kopar ve Çakır, 2015: 65; Gürer, 2017: 2; Howstuffworks, 2018).

Türkiye'de hızlı bir gelişim gösteren kış turizmi sektörüne son yıllarda önemli yatırımlar yapılmıştır. Bu bağlamda birçok ilde kayak merkezleri yapılmış, mevcut kayak merkezleri yenilenmiştir. Bunun somut örneklerinden birisi de Erzurum'un kış sporları merkezi haline gelmesidir. 2011'de Erzurum'da Dünya Üniversiteler Kış Oyunları ile birlikte kış sporlarıyla ilgili birçok tesis yapılarak uluslar arası düzeyde birçok organizasyon gerçekleştirilmiş, bu organizasyonlar birçok yerli ve yabancı turistin ilgisini çekmiş, şehrin tanınırlığına ve iş istihdamına büyük katkı sağlamıştır. Bununla birlikte kış spor turizmi bakımından en büyük geliri elde eden bölgelerden biri olmuştur (Silik ve Ünlüönen, 2017: 25).

Muş'ta kayak faaliyetleri çok eskilere dayanmaktadır. Hatta 1900 'lü yılların başında Norveç yapımı modern kayaklar eğlence amaçlı bölge insanı tarafından kullanılmıştır. Bununla birlikte yöre halkı tarafından günlük işlerini yaparken ve boş zamanlarında eğlence amaçlı kar ayakkabısı, büyük kızaklar, küçük kızaklar, ağaçtan yapılan tahta kızaklar kullandığı bildirilmektedir. Ayrıca kış olimpiyat oyunlarına birçok Muş'lu sporcu katılmış, kayak 1950'li yıllardan bu yana spor amaçlı yapılmış, Türkiye'de birçok uluslararsı düzeyde sporcu yetişmiştir. Kayak geçmişi olan bir bölgede tesis yetersizliği ve alt yapı eksikliği nedeniyle maalesef kış turizmi gelişmemiştir (Kaynar, 2021: 255-285). Halbuki Muş'un kayak sporuna elverişli bir

yükseklikte yer alması, kar kalitesi, kış mevsiminin uzun sürmesi, bölge halkının kayak kültürüne sahip olması kış turizm potansiyelini barındıran bir özellik taşımaktadır.
Muş'ta, 1980'li yıllardan bu yana ilde uluslar arası düzeyde kayak merkezinin yapılması gerektiği kamouyunda deklare edilse de ilk somut adım 2021 yılında 1800 ile 2500 m yükseklikte yer alan Kurtik Dağı'nda kayak merkezi yapılmasıyla ilgili Spor Bakanlığı'nın başlatmış olduğu bir fizibilite çalışmalarıdır. Kurtik Kayak Merkezi, bölgenin en güçlü kış sporları turizm destinasyonuna sahip olan Erzurum iline nazaran turistleri cezb edecek birçok avantajlara sahiptir. Öncelikle Erzurum'daki Kayak Merkezine göre iklimi daha ılıman, kar yağış daha fazla ve yükseltisi daha düşüktür. Bu yönüyle kış sporları turizmine alternatif bir yer olacağı öngörülmektedir. Ayrıca Kurtik Kayak Merkezi'nin yapılacağı yer ile şehir merkezi arasında uzaklık yürüme mesafesindedir. Muş coğrafi yapısı,dağların yüksek oluşu, iklimi, yoğun kar yağışı ve kışların uzun geçmesi, çevre illere göre kış sporlarına ilgi gösteren turistleri çekebilecek daha fazla fırsat ve avantajlara sahip olduğu söylenebilir fakat uygun yatırım, tanıtım ve reklam, fizibilite alt ve üst yapı iyi etüt edilmelidir. Öte taraftan Muş'ta kış turizmi gelişmesi için kayak sporunun yanı sıra curling, donmuş göllerde buz altı dalış, short-track, buz pateni, buz tırmanışı, sürat pateni, heliski, kış yürüyüşü gibi diğer kış turizmi sporlarına da önem verilmesi gerekmektedir (Arslan vd., 2018).

Çalışmamızda Muş'ta turizm işletme belgeli oteller, kapasite ve tesisleşme bakımından yetersiz ve küçük işletmeler düzeyinde olduğu ifade edilmektedir. Otellerin rekreatif açıdan etkinlikleri ve sporsal faaliyetleri yok denecek kadar az olduğundan, eğlence ve boş vakit değerlendirme aktiviteleri yetersiz olduğu ifade edilmektedir. İl'e gelen turistler, turizm faaliyetlerinin kısıtlığı nedeniyle kısa süre konaklama yapmaktadır. Katılımcıların tamamı ilde kış spor turizmi konusunda bir potansiyelin olduğunu ancak teşvik konusunda yatırımcıları bu bölgeye çekmekte güçlük yaşandığını göstermiştir. Gerekli alt ve üst yapı ve desteklerin verilmesi durumunda kış turizminin bölge ekonomisine büyük katkı sağlayacağını belirtmiştir.

Muşt'ta kış turizminin geliştirilmesinin yanında yüksek dağlık kesimlerinin ve kendine has bakir bir doğanın olması, doğadaki envai çeşit hayvanlar, zengin bitki örtüsünün varlığı; bölgede atlı doğa gezintisi, trekking, kaya tırmanışı, yamaç paraşütü, kamp alanları, hiking yapılmasına olanak sağlamaktadır. Bununla birlikte kentte 2

büyük nehrin olması kano, rafting, olta balıkçılığı, kürek çekme gibi su sporları alanlarının oluşmasına son derece elverişlidir.

Sonuç olarak, dünyada ve ülkemizde spor turizmi geliri gün geçtikçe artış göstermektedir. Bu gelirden pay alabilmek için dünya ülkeleri kıyasıya bir rakebet içerisindedir. Türkiye de turizm gelirlerinden hatrı sayılır payını almaktadır. Fakat spor turizm gelirleri diğer turizm türlerine kıyasla daha azdır.

Muş coğrafi konumu, iklimi, tarihi değerleri (1071 Malazgirt Zaferi'nin) ve kültürü itibarıyla kış sporları, doğa turizmi ve geleneksel sporlarda turizm potansiyeli barındırmaktadır.hatta bu alanlarında çevre illerle baş edebilecek güçlü yönleri ve fırsatları bulunmaktadır. Fakat geçmişten bu yana spor tesislerinin olmayışı, alt ve üst yapı eksikliği, bürokratik yetersizlikler nedeniyle spor turizm gelirlerinden hak ettiği payı almamaktadır.

Muş, her ne kadar güvenlik problemlerinin olduğu bir bölgede yer alsa da Türkiye'de en sakin ve güvenli kentlerden biridir. Kentin coğrafi konumu ve ikliminin kış sporları, dağ sporları, su sporlarına, tarihi geçmişinin; güreş,binicilik, okçuluk gibi geleneksel sporlara elverişli olması nedeniyle turizm yatırımlarının da bu alanlarda yapılmasının Muş ilinin ekonomisine, tanınırlığına katkı sağlayacağı aşikardır.

Öneriler

Muş'ta kış mevsiminin uzun sürmesi, kar yağışının bol olması ve çevre illere göre kar kalitesinin iyi olması, bölgede yapılacak kayak tesisinin turistleri cezbedecektir. Bunlarla birlikte kayak geçmişi eskilere dayanan Muş'ta, gerek halk gerekse de spor turizm ile ilgili yöneticiler kayak sporuna yoğun ilgi göstermektedir. Ayrıca son yıllarda turistlerin yeni destinasyon alanlarına rağbet gösterdiği göz önüne alındığında, Muş ilinde ulusal ve uluslararası düzeyde kayak merkezinin yapılması, ilin spor turizmine büyük katkı sağlayacaktır.

Muş, Türkiye'nin en yüksek yerleşim yerlerinde biridir. İlin 4 tarafı yüksek dağlarla kaplı ve zengin doğal bir bitki örtüsü olması nedeniyle dağcılığa, yamaç paraşüte, trekking, doğa sporları ve heliski (helikopterli kayak) oldukça elverişlidir. Yüksek dağların arasında ovaya kurulan kent, eşsiz manzara, bakir alanlara ve tertemiz bir doğanın varlığıyla yıllardır doğaseverlerin ilgi odağı olmuştur. Çalışmamız neticesinde paydaşların görüşlerine göre, dağcılık, yamaç paraşütü, trekking, doğa sporları ve heliski (helikopterli kayak)'nin yapılacağı alanlar, yürüyüş, rotaları, kamp yerleri yapıldığı taktirde doğa turizmi canlanabileceği öngörülmektedir.

Tarihsel süreçte birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve kadim bir şehir olan Muş'un geleneksel spor faaliyetleri çok eski zamanlara dayanmaktadır. Günümüzde bölgede binicilik, güreş, okçuluk, cirit gibi geleneksel sporlar halen varlığını devam ettirmektedir. Bu spor branşları halkın bilhassa gençlerin ilgisini canlı tutmaktadır. 1954 yılından bu yana 1071 Malazgirt Zaferi münasebetiyle resmi olarak etkinlikler yapılmaktadır. Özellikle ata sporumuz güreş, bu etkinlikler arasında büyük rağbet görmektedir. Bu bağlamda "Tarihi Kırkpınar", "Elmalı Yağlı Güreşleri" gibi ulusal çapta büyük bir organizasyon yapılması durumunda ilimize birçok turisti çekebilecektir.

Muş ilinin kırsal alanlardaki nüfus yoğunluğunun fazla olması, sert ve soğuk geçen kış mevsiminin kırsal alanlar ile şehir merkezi bağlantısını kesmesi, halkın geçim kaynağının genel itibariyle tarım ve hayvancılık olması, şehir merkezinde iş olanaklarının kısıtlı olması gibi faktörler kırsal kesimde yaşayan halkı eğitim konusunda hem ekonomik anlamda hem de mevsimsel şartların getirdiği zorluklar karşısında çaresiz bırakmaktadır. Bu nedenle halkın eğitim konusunda bilinçlenmesini desteklemek adına kırsal alanlarda yaşayan nüfusa yönelik şartların iyileştirilmesine katkıda bulunacak adımların atılması gerekmektedir. Şehir merkezinde alternatif iş olanakları oluşturulup Muş'un merkezinde yaşayanlar için işsizlik probleminin giderilmesinin yanı sıra kırsal alanlardan şehre yaşanacak göç hareketlerinin desteklenmesi gerekmektedir.

Bir yerin mevcut potansiyelini değerli kılacak olan, o potansiyelin herkes tarafından fark edilip gerekli uygulamaların yapılması için adımların atılmasıyla gerçekleşir. Konum ve tarihi değer olarak çok önemli bir yerde bulunan ilimiz hak ettiği değeri görememektedir, bunun en büyük nedenlerinden biri tanıtım ve reklam alanında geri planda kalmış olmasına bağlayabiliriz. Spor organizasyonlarının beklenen düzeyde gerçekleşmiyor olması ve yapılan spor organizasyonlarının da şehrin tanıtımına istenilen seviyede etkisinin olmaması mevcut potansiyelin potansiyel olarak kalmaya devam etmesine neden olmaktadır. Bunun için ilde gerçekleşmesi planlanan organizasyonlara halkın ilgisiyle beraber Muş'a özgü motiflerin tüm arenalarda ses getirecek şekilde hayata geçirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

KAYNAKÇA

Açıkada, C. A. Cinemre, vd. (2001). Yıldız ve Genç Elit Sutopu Oyuncularının Bir Kısım Performans Kriterlerinin Karşılaştırılması. *Spor Bilimleri Dergisi, 12(3),* 3-18.

Akdag, G. O. Guler vd. (2018). Do tourists' gastronomic experiences differ within the same geographical region? A comparative study of two Mediterranean destinations: *Turkey and Spain. British Food Journal.*

Akyol, C. ve S. Akkaşoğlu (2021). "Alternatif Turizm Türlerinin Destinasyonlara Katkısı: Artvin ve Spor Turizmi." *Journal of Humanities and Tourism Research 11(1),* 177-194.

Alican, M. (2018). Muş Tarihi: Kentsel Gelişim Merkezli Bir Yaklaşım. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8(6),* 1917-1929.

Alpman, C. (1972). *Eğitim Bütünlüğü İçinde Beden Eğitim ve Çağlar Boyu Gelişimi. İstanbul:* Millî Eğitim Basımevi

Ardahan, F. ve M. Mert (2013). The validity and reliability of motivational factors scale and the benefits scale of participating in trekking activities for Turkish population. *Journal of Human Sciences, 10 (2), 338-355.*

Argan M., (2004). "Spor ve Turizm Pazarlamasının Kesişim Noktası Olarak Spor Turizmine Kuramsal Bir Bakış", Anatolia: *Turizm Araştırmaları Dergisi, Cilt:15, Sayı: 2,* 158-168.

Arpacı Ö., B. Zengin vd. (2012). Karama'nın Mağara Turizmi Potansiyeli ve Turizm Açısından Kullanılabilirliği, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 14 (23):* 59-64.

Arslan, E. ve H. Kendir, (2019). Kış Turizmi Potansiyeli Açısından Muş İlinin SWOT Analizi İle Değerlendirilmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(6)* 167-173

Aslan, B. G., Ankaya, F. Ü. vd. (2019). Olimpiyat Köyleri, Ülkeye Katkıları, Dünya'dan Türkiye'den Örnekler. *Ulusal Çevre Bilimleri Araştırma Dergisi, 2(1),* 1-10.

Atalay, İ., (1983), Muş Ovası ve Çevresinin Jeomorfolojisi ve Toprak Coğrafyası, *Ege Üniv. Fak. Yay. No. 24, İzmir.*

Aydogan, A., S., Akkucuk vd. (2015). The analysis of mean platelet volume and platelet distribution width levels in appendicitis. *Indian Journal of Surgery, 77 (2),* 495-500.

Bahar O, ve M. Kozak (2006). Turizm Ekonomisi, Ankara: Detay Yayıncılık

Baidal, J. (2004). Regional tourism planning in Spain: Evolution and perspectives. *Annals of Tourism Research, 31(2),* 313-333.

Bakırcı, M. (1995). Avrupa Birliğine (AB) Uyum Sürecinde Türkiye ve Avrupa'da Dağlık Sahaların Kullanımına Yönelik Perspektifler (Avrupa Dağlık Bölgeler Şartı'nın Esasları). *Doğu Coğrafya Dergisi, 13,* 291-310.

Bayraktar, Y., Z., Aksakallı, vd. (2017). Yeni turistik ürün olarak futbol-kamp turizmi: Erzurum Yüksek İrtifa Kampı örneği. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi, 2(2),* 199-210.

Bilova M. ve J., Kubecek (2012). "Unified GIS Database on Cycle Tourism Infrastructure", *Tourism Management, Volume 33, Issue 6, Pages* 1554-1561.

Brooks, C. M. (1994). *Sporrs Marketing, Conıpetitive Business Strategies For Sports.* New Jersey: Prentice Hall.

Büyüköztürk, Ş., Ç. Kılıç vd. (2014). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem Yayınları.

Cebecioğlu, C. (2006). *SWOT analizi ve bir işletme üzerine uygulama* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi SBE.

Cerne, T., T. Kamnik, vd. (2013). Differences between elite, junior and non-rowers in kinematic and kinetic parameters during ergometer rowing. *Human Movement Science, 32,* 691–707.

Chen C.F. ve P.C., Chen (2013). "Estimating Recreational Cyclists" Preferences for Bicycle Routes – *Evidence from Taiwan, Transport Policy, Volume 26, Pages* 23-30.

Çakıcı, C. ve G. Yavuz (2013). Akdeniz Oyunları bağlamında spor etkinlikleri ve olası etkileri. *1. Doğu Akdeniz Turizm Sempozyumu,* 2-15.

Çam, İ. (1990) Sporda Bir Olgu Olarak Motivasyon ve Motivasyonun Sportif Performans Üzerine Etkileri (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi SBE.

Çetin, K. (2014*). Selçuklu Medeniyeti Tarihi* İstanbul: Yitik Hazine Yayınları.

Çetinkaya, G., A. Erman vd. (2015). Rekreasyonel amaçlı park kullanıcılarının memnuniyet ve memnuniyetsizlik faktörlerinin belirlenmesi. *International Journal of Human Sciences, 12(1),* 851-869.

Çetinkaya, G. (2014). Bir macera turizmi etkinliği olarak kaya tırmanış sporu ve Antalya Geyikbayırı'nın potansiyeli. *Doğu Coğrafya Dergisi, 19 (31),* 83-100.

De Knop, P., ve J. Standeven, (1998). Sport tourism: A new area of sport management. *European Journal of Sport Management*, *5*(1), 30-45.

Deliktaş, E., (2008). Türkiye'de Kentlerin Büyümesi ve ZIPH Kanunu. *2. Ulusal İktisat Kongresi,* İzmir: *20-22 Şubat, DEÜ, BF, İktisat Bölümü.*

Demirkan, M., A. Tekin, vd. (2006) Spor Turizmi: Gökova Körfezi'nde Su Sporlarına Uygun Yeni Alanların Belirlenmesine Yönelik Bir Çalışma, *9. Spor Bilimleri Kongresi.*

Demirtaş, N. (2010). *Otel İşletmeciliği*. Ankara: Ankara Üniversitesi Uzaktan Eğitim Yayın.

Deniz, O. (2007). *Ağrı Dağı ve Dağcılık turizmi açısından değerlendirilmesi. I. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu Bildiriler Kitabı.*

Dere, K., I. Budak, vd. (2010). A comparison of dexmedetomidine versus midazolam for sedation, pain and hemodynamic control, during colonoscopy under conscious sedation. *European Journal of Anaesthesiology| EJA, 27(7),* 648-652.

Dewyer, L. M., R. Mistilis, vd. (2000). A Framework for Assessing 'Tangible' and 'lnıangible' Impact of Events And Convenıions, *Event Managenıent, 6 (3) : 1* 75- 189.

Doğanay, H. ve S. Doğanay, (2005). "Palandöken Dağı Kış Turizm Potansiyeli ve Değerlendirilmesindeki Yeni Gelişmeler" *Ulusal Coğrafya Kongresi, 29-30 Eylül 2005:* 151-166.

Durmuş, E. (2018). Diyarbakır ilinde yerleşmelerinin yükselti basamaklarına göre dağılışı. *TÜCAUM 30. Yıl Uluslararası Coğrafya Sempozyumu Bildiri kitabı.*

Ekmekçi, M. (2014). *Muş halk kültürü: dünü bugüne, bugünü de yarına bağlayan kaynak eser:" Muş'un kimliği".* Muş: Muş Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.

Ercan A. A. ve S, Şar. (2004). Edremit Körfez Bölgesindeki Eczane Eczacılarının Stres Kaynakları. *Ankara Ecz. Fak. Dergisi 33(4):* 217–242.

Erdem S. (2002). *7. Uluslar arası Spor Bilimleri Kongresi Ekim:* 148.

Gibson, C. C. (1998). Distance Learners in Higher Education: Institutional Responses for Quality Outcomes. Atwood Publishing, 2710 Atwood Ave., *Madison, WI toll-free.* 53704-0185.

Gibson, H. J. (1998). Active Sport Tourism: Who Parkticipates? *Leisure Studies, 1 7: 155*- 170.

Gibson, H. J., C. Willming, vd. (2003). Sınai Scale Event Sport Tourism: *Fans As Tourists, Tourisnı Managenıent, 24 (2) :* 181-190.

Glesne, C. (2012). *Nitel araştırmaya giriş.* Ali Ersoy ve Pelin Yalçınoğlu (çev.) Ankara: Anı Yayıncılık.

Gratton, C., S. Shibli, vd. (2007). The economics of sport tourism at major sports events. *In Sport tourism destinations Routledge.:* 249-263.

Güleç, E. (1996), *Türk Rahvan Atı ve Atçılığı* İstanbul: Grafbas Matbaacılık.

Günal, N. (2013). Türkiye'de iklimin doğal bitki örtüsü üzerindeki etkileri. *Acta Turcıca Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi, Online Thematic Journal of Turkic Studies,* 11-22.

Güner, Y, F. Şaroğlu, vd. (2005). Türkiye'de Mağara Turizmi ve Dim Mağarası Örneği, *Ulusal Mağara Günleri Sempozyumu Bildirileri Kitabı, Beyşehir,* 24-26 Haziran

Gürer, B. (2017). The Research About Reasons of Mountaıneers' Attend to Ice Clımbıng and Its Effects On Their Self-Confidence. *European Journal of Education Studies*, 3(8), 501-515.

Gyimóthy, S., ve R. J. Mykletun. (2004). Play in adventure tourism: The case of Arctic trekking. *Annals of tourism research, 31(4),* 855-878

Harvey, D. (1989). *The Urban Experience, Blackwell,* Oxford,

Hazar, A. (2007). *Spor ve Turizm,* Ankara: Detay Yayıncılık.

Heraty, M. J. (1989). Tourism transport implications for developing countries. *Tourism Management, 10(4),* 288-292.

Holjevac, LA. (2003). Managing The Quality of Sport Tourism producıs And Services-Guideliıes For Croatia, *Tourism Review, 58 (2) :* 35-37.

Howstuffworks, E. (2018). Can you ice climb a waterfall? https://adventure.howstuffworks.com/outdooractivities/ climbing/waterfall-climbing.htm (Erişim: 20.08.2021).

Inal, M., E., Akgül, vd. (2003). Percutaneous placement of biliary metallic stents in patients with malignant hilar obstruction: unilobar versus bilobar drainage. *Journal of vascular and interventional radiology, 14(11),* 1409-1416.

Inskeep E. (1993). New York: *Background For Tourism Planning.*

İçöz, O. (2008). *Spor turizmi pazarlaması ve futbol takımlarının hazırlık dönemi kamp yeri tercihlerini belirleyen etkenler* (Yayınlanmamış Doktor Tezi) İzmir: SBE.

İçöz, O., ve M. Kozak. (2002). *Turizm Ekonomisi Turizmin Makro ve Mikro Ekonomik Etkileri.* Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları.

Jean-Frangois Bourg, (1992). "Spor ve Televizyon: Etik Rekabet ile Ekonomik Dizen Arasında", *Medya Dünyası, Jean Marie Charon(Der.). İstanbul: Oya tathprnar(Cev.),* Iletişim Yayınları.

Kahraman, A. (1989). *Cumhuriyete Kadar Türk Güreşi* Ankara: Kültür bakanlığı yayınları, Kültür Eserler Dizisi Cilt 1

Karakoç, Ö., S. Yüksek vd. (2011). Milli Takım Düzeyindeki Erkek Judocuların Kulüp Antrenörlerinde Gözlemledikler Etik Dışı Davranışlar. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 19(1),* 321-332.

Karaküçük, S. (2008). *Rekreasyon: Boş Zamanları Değerlendirme.* Ankara: Gazi Kitabevi.

Karaman, A., ve M., Gül. (2016). Alternatif Turizm Kapsamında Kahramanmaraş İli Yedikuyular Bölgesi Dağ ve Kış Sporları Turizmi İçin Öneriler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 20(2).

Karasu, T. ve Y. Mutlu. (2014). Öğretmenlerin perspektifinden özel eğitimde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri: Muş il örneği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(1),* 47-66.

Kasap A. ve G. Faiz (2008). *Bir Endüstri Olarak Golf,* Türkiye Golf Federasyonu Yayınları, Sim Matbaacılık,

Kasapoğlu, M. M. (2021). Bir Sektör Olarak Sporun Değerlendirilmesi: Küresel Perspektifte Bir Bakış. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9(4),* 849-867.

Kavanoz, S. E. (2017). Olimpiyat oyunlarinin ev sahibi kent üzerindeki etkileri. *Uludağ Universitesi Iktisadi ve Idari Bilimler Fakultesi Dergisi, 36(2),* 57-73.

Kaynar, Ö. (2021). *Muş Spor Tarihi,* Adana: Akademisyen Yayınevi.

Kaynar Ö, ve H. Koç (2019). *Kış Olimpiyat Oyunlarında (1924-2018) Türkiye'yi Temsil Eden Kayaklı Koşucuların Bölgelerinin ve Sportif Başarılarının İncelenmesi.* Ed. Kaynar Ö. *Tarihsel süreç içinde Muş'ta Spor Kültürü.* Adana: Akademisyen yayınevi.

Kaynar, Ö. (2014). *Elit Güreşçilerde Antrenmanın Hipofiz Bezi Hormonları ve Karaciğer Enzimleri Üzerine etkisi.* Nobel Akademik Yayıncılık .

Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(15),* 170-189.

Kızılaslan, N. ve U. Tayfur (2014). Tokat ilinin ekoturizm/kırsal turizm potansiyeli ve SWOT analizi. Gaziosmanpaşa *Bilimsel Araştırma Dergisi, (9),* 45-61.

Koçak F. ve V. Balcı (2010). "Doğada Yapılan Sportif Etkinliklerde Çevresel Sürdürülebilirlik", *Ankara Üniversitesi Çevrebilimleri Dergisi 2(2),* 213-222.

Koçan, N. (2007). Geleneksel sporlarımızdan ciritin rekreasyon amacı ile günümüze uyarlanması.

Kopar, İ. ve Ç. Çakır (2015), Tortum Çayı Havzası'nda (Erzurum-Artvin) Donmuş Şelale-Çağlayan Tırmanışları ve Bunun Kış Turizmi Bakımından Önemi, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 20(33), 63-90.

Koşan, A. (2013). Kış sporları turizmi–kayak turistlerinin kış turizm merkezlerini algı ve değerlendirmelerine ait bir araştırma (Palandöken'de bir uygulama*). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17 (2),* 293.-324.

Kozak, A.M. ve A. S. Bahçe (2012). *Özel İlgi Turizmi.* Ankara: Detay Yayıncılık.

Kozak, N., K. Akoğlan vd. (2000). *Genel Turizm, ilkeler-Kavramlar*. Ankara: Turhan Kitabevi.

Kurtzman, (2001). *Devlet Politikası ve Toplumsal Yapıyla İlişkileri Açısından Spor Yönetimi.* Ankara: A.Ü. Yayını.

Kurtzman, J. (2001). Economic impact: sport tourism and the city. *Journal of Sport Tourism, 6(3),* 14-42.

Kurtzman, J. ve J., Zauhar, (2001). Virtual Sport Tourism, Hudson, S. (Ed.), *Sport and Adventure Tourism, Haworth Press, Binghamton.*

Külekçi, E. A. ve Y. Bulut (2016) Oltu ve Olur İlçelerinde Peyzaj Değeri Taşıyan Bazı Yerörtücü Bitkilerin Flora Turizmi Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi 6 (1):* 95-105

Lama, D. (2013). *Annapurna trekking tourism's impact on economy.* Unpublished bachelor's thesis. Oulu University, Oulu.

Lee, W. Y., Stinton, vd. (1996). Concept of functionally graded materials for advanced thermal barrier coating applications. *Journal of the American Ceramic Society, 79(12),* 3003-3012

Malih, S. (1966). *Ankara: Doğu Anadolu ve Muş'un İzahlı Kronolojik Tarihi*.

Muş İl Yıllığı, 1973

Muş İl Yıllığı, 1989

Muş Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2006), *Muş Kültür ve Turizm Rehberi,* Akademi Ajans ve Matbaacılık..

Nazik, L. ve M. Poyraz (2017). Türkiye karst jeomorfolojisi genelini karakterize eden bir bölge: Orta Anadolu Platoları karst kuşağı. *Türk Coğrafya Dergisi, sayı 68,:* 43-56.

Northup D.E. ve K. H. Lavoie. (2001). "Geomicrobiology of Caves: A Review", *Geomicrobiology Journal, Vol* 18.

Okan, T. ve L. S. Toprak (2019). Kırsal Kalkınmada Kırsal Turizmin Rolü: Muş İlinin Kırsal Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(1),* 185-192.

Ongan, S. (2007). Futbol Ekonomisi: Hedef 2016 Avrupa Şampiyonası. *Sosyal Bilimler Dergisi,* (2).

Ören, T. Ş. ve N. Yüzbaşıoğlu (2019). Hava Sporları Açısından Uşak Destinasyonunun Sürdürülebilirliğinin ve Pazarlama Potansiyelinin SWOT Analizi Aracılığı İle Değerlendirilmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 23(3),* 690-707.

Özbay, G. (2018). Alternatif Turizm Politikaları İçerisinde Kış Turizmi: Türkiye'ye Yönelik SWOT Analizi. *The Journal Of International Lingual Social And Educational Sciences, 4(2),* 203-213.

Özbek, Y. (2003) Spor ve Turizm, *TÜRSAB (Türkiye Seyahat Acentaları Birliği) Dergisi, 238 :* 38-41

Özcan, A. ve İ. Şahin (1984). 2. Abdülhamîd'in Husûsî Mektub ve Telgrafları. *Tarih Dergisi, (34),* 417-474.

Özdinç, İ. Y., ve Ö. Özdinç (2009). Türkiye'de Spor Turizmi: Mevcut Durum Değerlendirmesi. *Mersin Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, 10,* 1379-1390.

Özgen, N. (2010). Doğu Anadolu Bölgesi'nin doğal turizm potansiyelinin belirlenmesi ve planlamaya yönelik öneriler. *Uluslararası İnsan bilimleri dergisi, 7(2),* 1407-1438.

Özgülbaş, N. (2004). *Hastanelerde Finansal Performans Standartlarının Belirlenmesi*. Modern Hastane Yönetimi.

Passafaro P,. A. Rimano vd. (2014). "The Bicycle and the City: Desires and Emotions Versus Attitudes, Habits and Norms, *Journal of Environmental Psychology, Volume 38, Pages* 76-83.

Pavlovich, K. (2003). "The Evolution and Transformation of a Tourism Destination Network: The Waitomo Caves, New Zealand", *Tourism Management Vol* 24.

Pehlivan Z. ve A. Demir (2005). "*Türk Kültüründe "Güreş" ve "Pehlivanlık" İmgesi"*: 142, *I. Tarihi Kırıkpınar Sempozyumu Bildirileri*, Trakya: Trakya Üniversitesi Yayın No: 68, Eser Matbaacılık.

Rasim K. ve E. Erşen. (2003). *Beden eğitimi ve spor bilimlerine giriş.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Rızaoğlu, D. (2012). Uzakdoğu ve batı kültürlerinde Hacim tasarımlarının Tarihsel süreçte ve yaşam biçimleri doğrultusunda İrdelenmesi *(*Yayınlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi GSE.

Richter, L. K. (1989). The politics of tourism in Asia. *University of Hawaii Press.*

Ritchie B.W. ve M. Hall (1999). "Bicycle Tourism And Regional Development. A New Zealand Case Study", *Anatolia: An International Journal Of Tourism and Hospitality Research, 10(2),* 89-112.

Ross, S . D. (2001). Devetoping Spor/ Tourism, A n eCuide for Deslination Marketers And Sports Event s P/anners. Illinois: *University of Illinois at Urbana-Champaign, National Laboratory for Tourism and eCommerce.*

Sarı, H. (2013). *Frig Yolu,* Rehber Kitap, Ankara: Öncü Basımevi.

Sarı, C. (2008). Antalya'nın alternatif turizm kaynakları, planlama yaklaşımları ve öneriler. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (16),* 12-45.

Silik, C. E. ve K. Ünlüönen (2017). Kayak merkezleri kapsamında yapılan araştırmalara yönelik kavramsal bir inceleme. *Journal of Recreation and Tourism Research, 4(4),* 24-34.

Soykan, F. (2003). Kirsal turizm ve Türkiye turizmi için önemi. *Ege Coğrafya Dergisi, 12*(1).

Stephen, D. R. (2001). Developing Sports Tourism, *National Laboratory For Tourism And eCommerce, Austria,*

Steve, S. (1989). Sporsorship: *What it h and How To Use It Mc CrawHill Book Company, Great Bdtain.*

Şahin, İ.F. (2009). Erzincan İli'nin turizm potansiyeli ve ildeki ekoturizm uygulamaları. *Doğu Coğrafya Dergisi, 14 (22),* 69-88.

Şengel, Ü. ve B. Zengin (2019). *Muş İlinde Kış Turizmi ve Kış Sporları.* Kaynar Ö.(ed), *Tarihsel süreç içinde Muş'ta Spor Kültürü.* (139-164). Adana: Akademisyen yayınevi.

Şengel, Ü., M. Işkın, vd. (2019). Tourist Destinations in Literary Works: the novel" A Memento For Istanbul". *Anais Brasileiros de Estudos Turísticos-ABET, 9(*1,2 e 3).

Taner Şengün, M., ve K. Kıranşan (2016). Bulanık-Malazgirt (Muş) Havzası'nın İklim Özellikleri. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(12),* 21-50.

Tapur, T. (2009). Konya İlinde Kültür Ve İnanç Turizmi. *Journal of International Social Research,* 2(9).

The Middle East, (2000). *Turkey lnvests in Culture, Spor/ and Conferences*.

Toman, M., ve D. Ögr (2015*). Turizm Sektör Politikaları Bağlamında Konaklama Vergisinin Uygulanabilirliği.*

Tomik, R., Gorska, K., vd. (2014). Motives for participation in active sport tourism-participants of holiday windsurfing camps. *Baltic Journal of Health and Physical Activity, 6(3),* 222.

Toramanlı, A. (2014). *Spor turizminde olimpiyat oyunları ve spor turizminin gelişimine katkıları* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi SBE.

Tosunbaş, M. (1976). "Adana Bölge Müzesindeki Yöresel Av Aletleri" *Ankara: Etnografya Dergisi.*

Trauer, B. (2006). "Conceptualizing Special Interest Tourism-Frameworks for analysis", *Tourism Management.*

Tsiotsou, R. (2006). Using visit frequency to segment ski resorts customers. *Journal of Vacation Marketing*, 12(1), 15-26.

Tumer, R S. ve M. S. Rosentraub, (2002). Tourism, Sports Anda The Centrality of Cities, *Journal of Urban Affairs, 25 (5) :* 487-492.

Turco, J., ve K. Rilley Swart, (1996). Sport tourism introduction, *Journal of Sport Tourism,Vol. 3, No. 3. March* :15.

Turgut, T. ve F. Ardahan (2013) Suya Dayalı Rekreasyon İşletmelerinin Profilleri: Antalya Örneği, *Pamukkale Journal of Sport Sciences, 4 (1), :*1-15.

Tutar E. (1990). Türkiye'de Turizm Sektörünün Gelişimi, *Anadolu Üniversitesi, İİBF. Yıllığı.*

TÜİK (2018). *Türkiye İstatistik Kurumu Dönemsel Gayrisafi Yurt İçi Hasıla Bülteni.* http://www.tuik.gov.tr/HbGetirHTML.do?id=27825. (Erişim Tarihi: 03.12.2021),

Türkmen, A., (2014). *Selçuklularda at ve atçılık kültürü.* (Yayınlanmamış Yüksek Tezi). Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, SBE.

TÜRSAB *(Türkiye Seyahat Acemaları Birliği) Dergisi, (2003), 229 :* 21 -23.

Tüzel, Ö. (1993). The Aladağ Climbs And Treks in Turkey's Crimson Mountains, *Cicerone Press, Milnthorpe, Cumbria,*

Tüzel, Y., R. Eltez, vd. (2000, October). Comparison of open and closed systems on yield and quality of greenhouse grown tomatoes. *In II Balkan Symposium on Vegetables and Potatoes 579:* 585-590.

Ulusan, Y. ve O. Batman (2010). Alternatif turizm çeşitlerinin Konya turizmine etkisi üzerine bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* (23), 243-260.

UNWTO (2018). 2017 *International Tourism Results.* http://media.unwto.org/press-release/2018-01-15/2017 international tourism results highest seven years (Erişim Tarihi: 01.12.2021).

Woratschek, H., F. M. Hannich vd. (2007). *Motivations of sports tourists: An empirical analysis in several European rock climbing regions.*

WTO (2000). IOC and WTO Strenghten Links Between Sport and Tourism, (Erişim Tarihi: 27.10.2020).

Yeşil, M. (2015). *Antayla'da spor turizmi: mevcut durumun tespiti.*

Yetim, A. Ç. (2015). Kongre Etkinliklerinin Deneyimsel Değeri Üzerine Bir Araştırma. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 12(2).

Yıldırım, O. (2021). Ulusal Alan Yazında Spor Turizminin Gelişimi: Lisansüstü Tezler Üzerine Bibliyometrik Bir Analiz. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (43),* 319-331.

Yıldız, E. ve S. A. Aydın (2013), "Olimpiyat Oyunlarının Sürdürülebilir Kalkınma Açısından Değerlendirilmesi", *Spor Bilimleri Dergisi, 24(4),:* 269-282.

Yıldız, S., ve E. Derman (2018). Kültürel miras: UNESCO dünya miras listesi Türkiye örneği. *Uluslararası Kültürel Miras ve Turizm Kongresi.*

Yurt Ansiklopedisi, *1982:1978.*

Zorba, E., B. O., Micoogullari, vd. (2004). Sports tourism in Turkey. *Journal of Sport ve Tourism, 9(4),* 325-329.

EKLER

Ek 1:

Evrak Tarih ve Sayısı: 27.10.2021-27734

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU

Toplantı Tarihi: 27.10.2021	Toplantı Sayısı: 11	Karar Sayısı: 32

Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu, Kurul Başkanı Prof. Dr. Ekrem ALMAZ başkanlığında toplanarak aşağıdaki kararları almıştır.

KARAR-15: Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğünün 18.10.2021 tarihli ve 26527 sayılı yazısı okundu ve ekleri incelendi.

Yapılan incelemeler sonucunda; Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü danışmanlığı Doç. Dr. Ömer KAYNAR tarafından yürütülen Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Anabilim Dalı 1920207007 numaralı tezli yüksek lisans öğrencisi Enes YASUN'un "Muş'ta Spor Turizminin Gelişmesine Yönelik Stratejilerin SWOT Analizi Yöntemiyle Belirlenmesi" konulu tez çalışması Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından **uygun görülmüş** olup, durumun Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne bildirilmesine,

Oy birliği ile karar verildi.

BAŞKAN

(e-imzalıdır)
Prof. Dr. Ekrem ALMAZ
Kurul Başkanı

ÜYE **(e-imzalıdır)** **Doç. Dr. Sedat KARDAŞ** **Fen Edebiyat Fakültesi Öğr. Üyesi**	**ÜYE** **(e-imzalıdır)** **Doç. Dr. Mehmet SALMAZZEM** **İslami İlimler Fakültesi Öğr. Üyesi**	**ÜYE** **(e-imzalıdır)** **Doç. Dr. Bünyamin SARIKAYA** **Eğitim Fakültesi Öğr. Üyesi**
ÜYE **(e-imzalıdır)** **Dr. Öğr. Üyesi Hasan TASALI** **SBF Öğr. Üyesi**	**ÜYE** **(e-imzalıdır)** **Dr. Öğr. Üyesi Demet DENİZ YILMAZ** **Eğitim Fakültesi Öğr. Üyesi**	**ÜYE** **(e-imzalıdır)** **Dr. Öğr. Üyesi Recep YILMAZ** **İİF Öğr. Üyesi**
ÜYE **(e-imzalıdır)** **Dr. Öğr. Üyesi Necmettin ÇİFTCİ** **Sağlık Hizmetleri MYO Öğr. Üyesi**	**ÜYE** **(e-imzalıdır)** **Dr. Öğr. Üyesi Bolat GÜNDÜZ** **Spor Bilimleri Fakültesi Öğr. Üyesi**	

1 / 1

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ

BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULU DEĞERLENDİRME FORMU

Araştırmanın Başlığı:	"Muş'ta Spor Turizminin Gelişmesine Yönelik Stratejilerin SWOT Analizi Yöntemiyle Belirlenmesi" adlı çalışma.
Başvuru Formunun Etik Kurula geldiği tarih:	18.10.2021
Başvuru Formunun Etik Kurulda incelendiği tarih:	27.10.2021
Karar tarihi	27.10.2021

SONUÇ

1.	■ Kabul
2.	☐ Düzeltme gereklidir: Etik sorun olabilecek sorular/maddeler, süreçler ya da unsurlar bulunmaktadır. Açıklama:
3.	☐ Red Gerekçe, Görüş, Tavsiye ve Açıklamalar:

Başvuru dosyasının incelenmesinde hazır bulunan ve araştırmayla doğrudan veya dolaylı olarak ilişkisi bulunmayan Etik Kurul başkan ve üyelerinin ad soyad ve imzaları.

Başkan
(e-imzalıdır)
Prof. Dr. Ekrem ALMAZ

Üye
(e-imzalıdır)
Doç. Dr. Sedat KARDAŞ

Üye
(e-imzalıdır)
Doç. Dr. Mehmet SALMAZZEM

Üye
(e-imzalıdır)
Doç. Dr. Bünyamin SARIKAYA

Üye
(e-imzalıdır)
Dr. Öğr. Üyesi Hasan TASALI

Üye
(e-imzalıdır)
Dr. Öğr. Üyesi Demet DENİZ YILMAZ

Üye
(e-imzalıdır)
Dr. Öğr. Üyesi Recep YILMAZ

Üye
(e-imzalıdır)
Dr. Öğr. Üyesi Necmettin ÇİFTCİ

Üye
(e-imzalıdır)
Dr. Öğr. Üyesi Bolat GÜNDÜZ

Ek 2:

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
"GİRİŞİMSEL OLMAYAN ARAŞTIRMALAR"
İÇİN BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

"Muş'ta Spor Turizminin Gelişmesine Yönelik Stratejilerin SWOT Analizi yöntemiyle Belirlenmesi" isimli bir tezli yüksek lisans çalışmasında yer almak üzere davet edilmiş bulunmaktasınız. Bu çalışmaya davet edilmenizin nedeni ilimizin spor turizmi potansiyelini ortaya çıkarmaktır.

Bu çalışma, araştırma amaçlı olarak yapılmaktadır ve katılım gönüllülük esasına dayalıdır. Çalışmaya katılma konusunda karar vermeden önce araştırma hakkında sizi bilgilendirmek istiyoruz. Çalışma hakkında tam olarak bilgi sahibi olduktan sonra ve sorularınız cevaplandıktan sonra eğer katılmak isterseniz sizden bu formu imzalamanız istenecektir.

Çalışma kişisel bilgilerinizi, araştırmayı ve istatiksel analizleri yürütmek için kullanacaktır ancak kimlik bilgileriniz gizli tutulacaktır. Yalnızca gereği halinde, sizinle ilgili bilgileri etik kurullar ya da resmi makamlar inceleyebilir. Çalışmanın sonunda, kendi sonuçlarınızla ilgili bilgi istemeye hakkınız vardır. Çalışma sonuçları çalışma bitiminde spor litaretüründe yayınlanabilecektir ancak kimliğiniz açıklanmayacaktır.

Bu araştırma, Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Anabilim Dalında, Doç. Dr. Ömer Kaynar'ın sorumluluğunda yürütülmektedir.

Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Anabilim Dalında, araştırmacı Enes YASUN tarafından Muş spor turizminin gelişmesine yönelik bir araştırma yapılacağı belirtilerek bu araştırma ile ilgili yukarıdaki bilgiler bana aktarıldı ve ilgili metni okudum. Bu bilgilerden sonra böyle bir araştırmaya "katılımcı" olarak davet edildim. Araştırmadan elde edilen benimle ilgili kişisel bilgilerin gizliliğinin korunacağını biliyorum.

Bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım. Bu koşullarla söz konusu klinik araştırmaya kendi rızamla, hiç bir baskı ve zorlama olmaksızın, gönüllülük içerisinde katılmayı kabul ediyorum.

İmzalı bu form kağıdının bir kopyası bana verilecektir.

Katılımcı

Adı, soyadı:
Adres:
Tel:
İmza:
Tarih:

Katılımcı ile görüşen araştırmacı

Adı soyadı:Enes Yasun
Adres: Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih: 15.06.2021
Sorumlu araştırmacı: Doç.Dr.Ömer KAYNAR

Ek 3:

1. Muş'ta spor turizmi potansiyeli var mıdır?
2. Muş'ta hangi spor turizmi türleri öne çıkmalıdır?
3. Muş'ta hangi spor turizmi türlerine daha çok yatırım yapılmalıdır?
4. Muş'un spor turizmi konusunda güçlü yönleri nelerdir?
5. Muş'un spor turizmi konusunda zayıf yönleri nelerdir?
6. Muş'un spor turizmi konusunda fırsatları nelerdir?
7. Muş'un spor turizmi konusunda tehditleri nelerdir?
8. Muş'ta spor turizminin gelişmesi için neler yapılmalıdır?
9. Muş'un spor turizmi bağlamında güçlü yanları ve gelecekteki fırsatlarını değerlendirebilmesi için neler yapılmalıdır?
10. Muş'un spor turizmi bağlamında zayıf yanları ve gelecekteki tehditlerini değerlendirebilmesi için neler yapılmalıdır?